

L. hung.

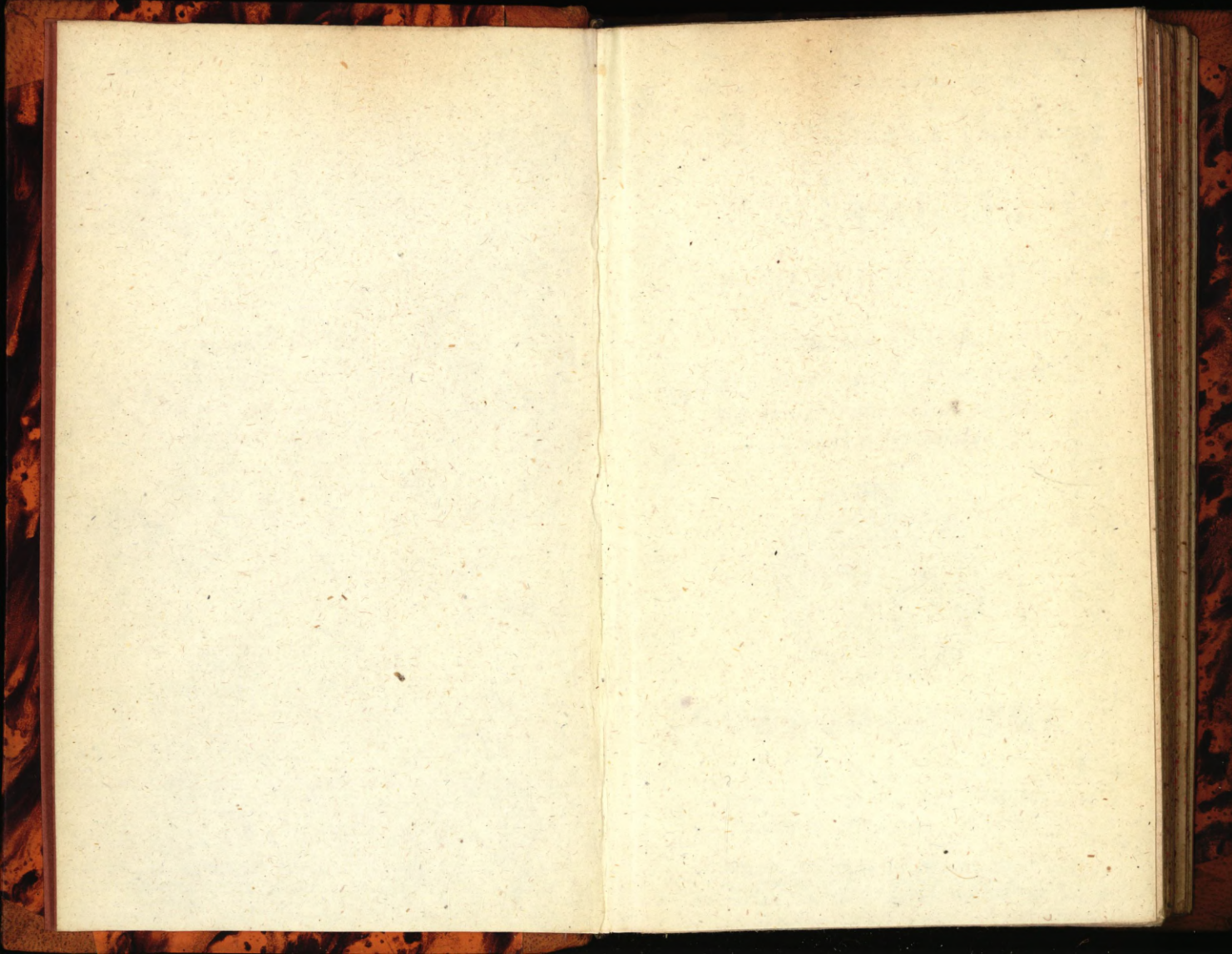
681.

204 KT.

1659 a

1. peld.

(Teljes.)

GRAMMATICÆ UNGARICÆ

Pars Prima.

DE NOMINE:

CAPUT I.

De literis, earúmque Divisione,
Pronuntiatione, accentu, elisione, &
accidentibus ad Declinandum
necessarijs.

§. 1.

De literis & earum Pronuntiatione.

Miteræ apud Ungaros sunt tres & vi-
ginti, sicut apud Latinos, nimi-
rum A a, b, c, d, e, f, g, h, i, k,
l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v,
x, y, z.

A

Pronun-

Pronunciantur ut apud Latinos, si sequentes excipias.

C, in fine in antiquioribus libris invenies pro K positum, & sic etiam pronunciabis. Sic utitur Nicolaus Telegdi.

CS, pronunciabis ut Boëmicum ē cum puncto supernè, *Tanás* Job. 12. v. 13. Similiter & CH, *Chont*. Job. 40. v. 13. CZ, quod ultimum subinde effertur ut C, Latinum in voce cælum, ut *Czél* Meta, *Aczél* Chalybs.

S, pronunciatur ut Germanicum Sch/ vel Boëmicum ss. Ss, eandem pronunciationem duplicat. Sz, effertur aliquantò densius quàm S in voce *Sol*.

TS, ut CS, superius. TZ, ut Latinum C, in voce *Cælum*.

Z, ut Latinum, at cum puncto supernè ut Boëmicum ž/ ut *Žaf* Saccus. Gen. 43. pro quo communior usus est literæ S, quæ tunc hujus ž/ pronunciationem habet.

§. 2.

De litterarum divisione, & Diphthongis.

Literæ dividuntur in Vocales, & Consonantes. Vocales sunt propriè quinque A, E, I, O, U, Y, minùs propriè: nam cum Consonantibus non facit syllabam ut fit in nomine *Hi e ro ny mus*. Sed postpositum Conso-

Consonantibus G, L, N, T, juvat eas ad molliorem pronuntiationem, ut: *Gyöngy* Unio, *Hely* Locus, *Menny* Cælum, *Tyuk* Gallina. Cum Vocalibus verò in Diphthongis virtutem Consonantis habet, ut patebit part. 3. c. 2. §. 2. In terminationibus tamen cognominum Ungaricorum subinde in usu est Y, notatum puncto.

Ex his Vocalibus Diphthongi sunt ô, û: nimirum ô cum parvulo e, supernè pronuntiatûrque sono mixto ex e, & o: aliqui scribunt per eo; û cum superposito parvulo e, effertur sono mixto ex e, & u, his adde ij, ut *szij*.

Item ay, ey, ôy, oy: ut *Huytok*, Projicio; *Eyteke*, facio cadere, *Röytem*, Abscondo, *Föytem*: quæ etiam, & quidem sæpius per j, scribuntur.

§. 3.

De duplici classe Vocalium, & Diphthongorum.

Quasi clavim lingvæ Ungariçæ nactus: memoriâ tene, Vocales ac Diphthongos ad duas classes spectare, ad quas respicies in declinandis nominibus, conjugandis Verbis, & apponendis affixis.

Primæ classis sunt A, O, U, Ay, seu Aj, inter se Symbolæ: nam hanc tenent familiaritatem, ut si aliqua earum in ultima syllaba vocis reperiatur, sequente, aut non, consonante,

A

invitat

invitat pro affixo Vocalem ex suo ordine, A; vel O, ut: *Ur*, Dominus, *Urnak*, Domino. *Ur-hoz*, ad Dominum. *Halgat*, audit, *halgat-tam*, audiui.

Secundæ classis sunt e, ô, û, ey, ôy, vel ej, & ôj, similiter inter se symbolæ, ut *Isten*, Deus, *Istennék*, Deo, *Isten-hez*, ad Deum. *Szeret*, amat, *Szerestem*, amavi.

At I, Vocalis Communis utriusque classis est. Nam quædam Nomina & Verba, in ultima syllaba I, habentia, petunt affixa primæ classis, ut *Nyil* Sagitta, *Nyilnak*, *Nyil-hoz* ad sagittam. *Sír* Flet, *sírtam* fleui.

Quædam verò volunt habere affixa secundæ classis, ut *Víz*, Aqua, *Víznek*, *Víz-hez*.

§. 4.

De accentu, & alijs virgulis usitatis.

Accentum Ungari proprium habent tantum unum, nimirum acutum, & ponitur supra vocales in signum quantitatis longæ. Quæ autem syllabæ acuantur, discas partim ex accentu affixorum, partim ex instructione de hoc speciali suo loco ponenda, partim usu: nam subinde sedem mutant, subinde evanescent, quandoque accedunt novi: invenies etiam tres in una voce. Quando supra é ponitur, significat é pronuntiandum esse

tono

tono in I, declinante. Est etiam usus in manuscriptis duarum virgularum supra o, & u, quæ supplent vices superponendi e parvuli in Diphthongis.

Utuntur etiam Ungari Apostropho in compositis quibusdam nominibus, quorum prior vox in Vocalem desinit, & altera à Vocali incipit, ut *Tudn' illik* apud Kaldi Gen. 2. v. 25. *Afszson' állat* Gen. 34. v. 1. pro *Afszsonyi állat*, *hal'-adás* passim apud Pazm.

Item virgulâ transversâ conjungente in compositis vocibus priorem cum sequente: utriusque exemplum habes in Kaldi Gen. 34. v. 1. *hogy látná annak á tartománnak Afszsony'-állatis.*

§. 5.

De quibusdam Nominum accidentibus ad declinandum necessarijs.

Numeri sunt duo, Singularis, & Pluralis, Casus sunt sex: *Nominativus*, *Genitivus*, *Dativus*, *Accusativus*, *Vocativus*, & *Abblativus*. nec est ratio adstruendi plures.

Declinatio omnium Nominum, imò & Pronominum, ac Participiorum est unica. Nam non est differentia unius Nominis declinati ab alio, cum omnium eadem sint terminationes, & differentia quæ apparet ratione Vocalium

A;

in termi-

in terminationibus, oritur ex Vocalium certa familiaritate, de qua dictum est 2. 3. propter quam in duas classes dividetur declinatio, accedit etiam hæc diversitas ex quadam consonantium sympathia, & antipathia, quod si vox terminetur in consonantem, sequentem consonantem assumptam jam patitur sine intercedente vocali, ut *Ember*, in Accusativo *emberi*: jam non patitur, ut *Had* bellum, *hadat* non *hadt*.

Generum nec est differentia ratione articuli, nec ratione terminationis.

Sunt tamen quædam nomina hominum ac animalium irrationalium, quæ ex sui institutione sexum à sexu distinguunt.

Ut sunt propria virorum, *János* Joannes, *Pál* Paulus.

Naturæ, ut *Atya* Pater, *Bátya* Frater; *Fü* vel *Fiu* Filius, *Ferfiu*, Vir, *Vö* Gener.

Officiorum virilium, ut *Király* Rex, *Hadnagy* Dux, *Bíró* Judex.

Brutorum Mares tantum significantia, ut *Hím* Masculus; *Kakas* Gallus; *Kan*, Verres; *Kos*, Aries: *Bak*, Hircus; *Bika*, Taurus.

Fœminini sexus similiter sunt propria mulierum, ut *Anna*, *Ilona*, *Helena*.

Naturæ, ut *Anyá*, Mater; *Nénéd*, Soror tua major natus; *Húgod*, Soror tua minor natus.

Offici-

Officiorum, ut *Danka* Nutrix; *Bába* Ob-

stetrix.

Item nomina sexui tantum muliebri convenientia, ut *Leány*, *léanzó* Puella; *Feleség* Uxor; *ángy* Glos; *Meny*, Nurus; *Nő*, Nupta; & ejus composita: *Gonosznő*, Malefica; ; *Agnő*, Vetula; Item *Aszszony*, Mulier.

Brutorum, ut *Nőstény*, Femella; *Tehén*, Vacca; *Kancza*, Caballa; *Jércze*, Gallina; *Jérke*, Agna; *Eme*, Porca; *Magló*, Equa; *Magdisznó*, Porca.

Quædam utrique sexui conveniunt, ut *Atyafi*, Frater, vel Soror, Consanguineus, Consanguinea; *Ember*, Homo; *Gyermek*, Puer; vel Puella.

Item Officiorum, quæ utrique sexui conveniunt, ut *Prophéta*, *Fejedelem*, *Gazda*, *Szakács*; his tamen pro sexu fœmineo melius additur nomen *Aszszony*: ut *Propheta-Aszszony*, *Fejedelem-Aszszony*, *Gazda-Aszszony*, *Szakács-Aszszony*.

PARS I.
CAPUT II.

De puris Nominum & Participi-
orum Declinationibus, seu sine pos-
sessivis affixis; & primò occasionaliter
de Articulo.

§. I.

De terminationibus Declinationum, quæ
formant Casus, & Numeros.

NOta omnem Declinationem fieri additis
Nominativo (cui Vocativus est similis)
quibusdam literis, aut syllabis, & o-
mnino eadem terminationes serviunt pro Nu-
mero Plurali, quæ pro Singulari, suntque
sequentes.

PRIMÆ CLAS- SIS.		SECUNDÆ CLASSIS.	
Genitivus	é	é Vel jé.	
Dativus	nak	nek	
Accusativus	t	t	
Ablativus	tól	tól	
vel	túl	Vel túl.	

Nomi-

DE NOMINE.

Nominativus & Vocativus nihil habent
difficultatis, nam similes sunt, & ex Vocabu-
larijs discendi.

Genitivus semper habet terminationem é,
quamvis pro nominibus in Vocalem exeunti-
bus quidam delicatiores assumant j ante é, ut
Alma Pomum, *Almájé*.

Dativus Nominum primæ classis, seu eo-
rum, quæ habent in finali syllaba Vocalem A,
vel O, vel U, aut Diphthongum Ay, sive Aj,
assumit terminationem nak, juxta dicta Ca-
pit. I. §. 3. ut *Alma* Pomum, *Almának*, *Csö-
mó* Nodus *Csomónak*; *Hattyú* Cygnus, *Hat-
tyúnak*, *Adám* Adamus, *Adámnak*, *Fodor*, Cri-
spus, *Fodornak*, *Ur* Dominus, *Urnak*; *Hay* Ca-
pillus *Haynak* vel *Hajnak*.

Nominum secundæ classis, seu quæ ha-
bent in ultima syllaba E, aut Diphthongos é,
ú, ey, vel ej, habent terminationem nek, ut *Elme*
Ingenium, *Elmének*, *Seprő* Scopæ, *Fex*, *seprő-
nek*; *Gyepű* Septum, *Gyepűnek*, *éy*, vel *éj* Nox,
éynek; *Szeretet* Amor *Szeretenek*, *Tükör* Spe-
culum, *Tükörnek*; *Ezüst* Argentum, *Ezüstnek*.

At in polysyllabis attendes etiam ad Vo-
calem penultimæ syllabæ, quæ si primæ clas-
sis sit, non obstante E, syllabæ ultimæ habebit
nak, sic *Ajándék*, Donum; *Szomszéd*, Vici-
nus, & similia. Hæc imitantur peregrina,

A s

Peri-

Periander, *nek*: Simonides, *nek*. Quædam utroque modo invenies, ut *Hufvét*, Pascha; *Aczel*, Chalybs, *Czel*, Meta. Et peregrina Josue, &c. Noë apud Kaldi Gen. 7. v. 9. Noënak. Berfabee, Berfabeenak. Gen. 21. v. 31. At Ismaël, Raphaël, & similia composita habent *nek* non habitâ ratione prioris partis compositi. Quod etiâ in Ungaricis compositis servatur, ut *árvíz* Diluvium, *árvíznek*. Sic *Balkéz*, Sinistra, *Balkéznek*, *Karszék*, Sella, *Karszéknek*.

Quæ habent *I*, in ultima syllaba, quædam spectant ad Primam classem, quarum Vocales *I*, præcedentes ferè sunt primæ clas. ut *Kerubin*, Cherubinus: talia sunt Patria, ut *Budai*; huc tamen spectat etiâ *Férfi*, Vir. & monosyllaba *Csik*, Lampreta; *Csín*, Ornatus: *Gyék* Vipera; *Haj* Capillus, & *Háj* Adeps: *Híd*, Pons: *Ij*, Arcus, *Kín*, Poena; *Lik*, Foramen, *Nyíl*, Sagitta, *Síp*, Fistula: *Sír*, Sepulchrum, *Szái*, Os; *Tik*, Gallina, *Žír*, Pingvedo.

Quædam ad secundam, ea habent Vocales ante *I*, secundi ordinis, ut nomina Patria, *Bécsi*, Viennensis &c. aut aliud *I*, ut *Bilincs*, Manica, *Kilincs*, Pessulus; *Žilib*, Canalis: hæc sequuntur Monosyllaba: *Cív*, Siphon, *Hím*, Acupictura, vel Masculus: *Hír*, Fama; *Hív*, Fidelis, *Hít*, Fides: *Ing*, Indusium, *Ing*, Gingi-

Gingiva; *Ir*, Unguentum; *Iz*, Sapor, *Kincs*, Thesaurus; *Mív*, Opus: *Pint*, Pinna; *Pinty*, Fringilla: *Szín*, Color; *Szív*, Cor: *Tíz*, Decem: *Víz*, Aqua, ut *Bécsinek*, &c.

Nota adhuc pro ijs Nominibus, quæ in *Y*, terminantur præcedente Consonante, quamvis simpliciter deberent assumere terminationem *nak* vel *nek*, ut *Tartomány*, *Tartománynak*, *Aszszony* *Aszszonymnak*, *Menny* *Mennynek*, Gen. 24. & 7. Verò *fénynek* Pazman. pag. 599. Nonnunquam tamen *Y*, liberè excluditur obcommodiorem pronuntiatione, sic habes *Helnek* Genes. 26. v. 7. *Tartományban*. Gen. 35. v. 22. *Aszszonnak*, Gen. 38. v. 20. *Helnek* pro *Helynek*. Gen. 26. v. 7. Continere id potest etiâ in alijs Casibus ut *Fővént*, Arenam, Genes. 22. v. 17.

§. 2.

Paradigmata articulorum, qui in declinandis Nominibus præponuntur.

PRIMÆ CLAS- SECUNDÆ CLAS-
SIS. SIS.

N. Az. Ille.

Ez Iste.

G. Azé Illius.

Ezé Istius.

D. Annak Illi.

Ennek Isti.

A. Azt Illum.

Ezt Istum.

Ab. Attól ab Illo.

Attól ab Isto.

Numc-

Numerus Pluralis.

N. Azok,	Illi.	Ezek.
G. Azoké,	Illorum.	Ezeké.
D. Azoknak,	Illis.	Ezeknek.
A. Azokat,	Illos.	Ezeket.
Ab. Azoktól,	ab Illis.	Ezektől.

Vocativus utriusq; Numeri articulo caret, sed assumit Adverbium *ô*.

In Dativo Singulari mutant articulum suum *Z*, in *N*, & in Ablativo in *T*.

Formato Numero Plurali ex Accusativo Singulari, de quo infra §. 5. & 6. easdem terminationes habet Pluralis numerus, quas singularis.

§. 3.

Paradigmata Nominum in meras Vocales exeuntium.

Número Singulari.

PRIMÆ CLAS. SECUNDÆ CLAS.

SIS.

SIS.

N. Ez az Alma.	Ez az Elme.
<i>Pomum.</i>	<i>Ingenium.</i>
G. Ezé az Almáé.	Ezé az Elméé.
<i>vel Almájé.</i>	<i>vel Elméjé.</i>
D. Ennek az Almának.	Ennek az Elmének.
A. Ezt az Almat.	Ezt az Elmet.

V. ô

V. ô Alma. ô Elme.
Ab. Ettől az Almatól. Ettől az Elmetől.

Numerus Pluralis.

N. Ezek az Almák.	Ezek az Elmék.
G. Ezeké az Almáké.	Ezeké az Elméké.
D. Ezeknek az Almáknak.	Ezeknek az Elméknek.
A. Ezeket az Almákat.	Ezeket az Elméket.
V. ô Almák.	ô Elmék.
Ab. Ezektől az Almáktól.	Ezektől az Elméktől.

Pluralis Numerus formatur ab Accusativo Singulari, mutato *T*, in *K*. Adverte ex dictis §. 1. horum Genitivum posse ante terminationem *é*, assumere *j*. ut *Almájé*, *Elméjé*. Et pro Ablativo nota, quod pro Prima classe possis uti terminatione *tól* vel *túl*; sæpius tamen *P*. Kaldi utitur priore, sed Pazmannus non raro utitur & posteriore. pro Secunda vero classe *tól*, vel *túl*, at & hic *P*. Kaldi familiarius utitur affixo *tól*; ut *Gyermektől fogva mind a végig* Gen. 19. 4.

Cur in his exemplis in Accusativis pluralibus ante *T*, assumptæ sint Vocales *A*, in *Almákat*, & *E*, in *Elméket*, dabitur ratio §. 5.

Omnia Nomina regularia, in Vocales desinentia, etiam Participia juxta hæc paradigma declinantur, observatâ duplici Vocalium classe, de qua superius Cap. 1. §. 3. & Cap. 2

§. 1.

Excipit

Excipe primò Nomina illa, quorum ultima Vocalis transiit in Consonantem, ea enim in Accusativo Singulari assumunt Vocalem ante T, ut *éj*, Nox, *éjet* Noctem. *Kéz ij* Arcus, *Kéz-íjat*. Gen. 27. 3. *Szék* Corium, *Szék-íjat*. *ölyv* Accipiter, *ölvét* *Háj* Pinguedo *hajat*. *Haj* Capillus, *hajat* *Héj* Cortex, *héjat* *Nyelv* Lingua, *Nyelvet*, *Szív*, Cor *szívet*,

Excipe secundò quædam Monosyllaba Anomala in Accusativo, ut *Hó* Nix, *Havat*, *Ló*, Equus, *Lovat* *Fő* Caput, *fejét* *Fű* Herba, *Fűvet* *Tő* Radix, *Tövet*.

Quædam duplicem habent Accusativum, & consequenter etiam Numerum pluralem, ut ex Monosyllabis, *tő* radix *tőt*: *Látok* *vala elői-tem egy szőlő-tőt*. Gen. 40. 7. 10. vel *tövet*, in Plurali *Tők*, vel *tövek*. *Fő* Caput, *főt*, vel *fejét*, in Plurali *fők*, vel *fejek*. *Tő*, Lacus, *tőt*, vel *tavat*, in Plurali *tők* vel *tavak*.

Ex Polysyllabis, *Daru* Grus, *darut*, vel *darvat*, in Plurali, *daruk*, vel *darvak*: *gyapjú*, lana, *gyapjút*, vel *gyapjat*, in Plurali *gyapjuk*, vel *gyapjak*. *Hosszú* longus, *hosszút*, vel *hosszat*, in Plurali *Hosszúk*, vel *hosszak*. *Szaru* Cornu, *szarut*, & *szarv*, *szarvat*, in Plur. *Szaruk*, vel *szarvak*, *Hamu* Cinis, *hamut*, vel *hamvat*, Gen. 19. 7. 28. In Plur. *Hamuk*, vel *hamvak*.

Fi, filius in Accusat. *fiat*, *fin* idem, in Accusativo

cusativo *fiut*. Sic *Atyasiu* *atyasiut*, sed usitatus pro utrôq; *Atyasiat*, in Plur. tantum *Atyasiak*.

Quædam & Genitivum Singularem habent duplicem, ut *Daru*, Grus, *darué*, vel *darv-é*: *Gyapjú* lana, *gyapjué*, vel *gyapjé*: *Szaru* cornu, *szarué*, *szarv*, *szarvé*; *Hamu*, *hamué*, vel *hamv-é*. *Hosszú* *hosszjué*, vel *hosszjué*: *tő*, *toé*, vel *tőjé*; *fő* *főé*, vel *főjé* etiam in regula continentur.

§. 4.

Paradigmata Nominum desinentium in Consonantem.

Numerus Singularis.

PRIMÆ CLAS- SECUNDÆ CLAS-
SIS. SIS.

N. Ez a' Szarvas <i>Cervus</i> .	Ez az Ember <i>Homo</i> .
G. ezé a' Szarvasé.	ezé az Emberé.
D. ennek a' Szarvasnak.	ennek az Embernek.
A. ezt a' Szarvast.	ezt az Embert.
V. ó Szarvas,	ó Ember.
Ab. ettől a' Szarvastól.	ettől az Embertől.

Numerus Pluralis.

N. Ezek a' Szarvasok.	Ezek az Emberek.
G. ezeké a' Szarvasoké.	ezeké az Embereké.
D. ezeknek a' Szarvasok-ezeknek az Embereknek.	
A. ezeket a' Szarvasokat.	ezeket az Embereket.
V. ó Szar	

V. ô Szarvasok. ô Emberek.
Ab. ezektől a' Szarvasok. ezektől az Emberek.
tól. tól.

In his etiam Numerus pluralis formatur ab Accusativo Singulari, mutato T, in K; sed quia K, immediatè præcedentem Consonantem non patitur in fine, ideo interjicienda erat Vocalis, ut patebit infra §. 7.

Nota etiam, quodd quando articulus cum Nomine declinatur, uterque articulus Nomini præponitur, sed altero immobili, unus tantùm variatur, nimirum Ez.

Aliquando loco articuli præponitur Nomini particula egy, unus, ut egy Ember, unus homo, aliquando aliud adjectivum, ut igaz ember, justus homo, aliquando hæc omnes tres voces, ut Ez az egy igaz Ember.

2. 5.

De Accusativo Singulari Nominum in Consonantem exeuntium.

Accusativus Nominum, & Participiorum in Vocalem exeuntium, contentus est regulariter affixo T, ut apparet in Paradigmatis §. 3.

At Nomina, quæ in Consonantem terminantur sunt subdistingvenda juxta Consonantes literas finales, quarum aliæ patiuntur affixum

affixum T, sine intermedia Vocali, alia non.

Desinentia Nomina in l, n, r, ly, ny, sz, z. aliqua admittunt t, sine intermedia Vocali. ut Anyal Angelus, Anyalt, Szél Margo Szélt. Aczél, Czél. Isten Deus, Istent. Szén Atrium szént. Pitvar, pitvart. Sinór, Zona, Sinort. Ember homo, embert, Vér sangvis, vért. Kakas gallus, kakast, Sas Aquila, saszt. Moly tinca, molyt, Patkány Sorex, Fény Splendor, fént Tavasz Ver, tavaszt, Viasz Cera, viaszt. Pénz Pecunia, pénzt. Szárazst Aridam. Gen. 1. v. 10.

Aliqua requirunt intermediam Vocalem A, vel O, Primæ classis; e, vel ô, Secundæ classis. ut Hát szál Capillus, hát szálat, Nyál nyálat. Szél Ventus, szélet, Luc. 8. v. 24. Szén Carbo, szenet. Vár Arx, várat, Sár sárt, vel sarat. Nyár Æstas, nyárt, vel nyarat Psalm. 73. v. 17. Ur Dominus, Urat. Vas Ferrum, vasat. & quidem derivata in Es, æquè possunt assumere Vocalem e, ac non, sed cum assumunt, debent s duplicare, ut Kedves Gratus, kedvesset. Szárny Ala, szárnyat. Menny Coelum, mennyet, Meny Nurus, menyet. Hely Locus, helyet, Exod. 25. v. 8. & helyt. Exod. 5. v. 9. Viasz, viaszt, & viaszt, Igaz Justus, igazat. Job. 8. v. 3. Szűz Virgo, szűzet Gen. 34. v. 2. Méz Mel, mézet, Víz Aqua, vizet, Tűz Ignis tűzet.

Nomina verò desinentia in *b, d, g, h, k, m, p, t, gy, ty, v, aj, ej* (excipe *baj, faj, raj, olaj, bajt, &c.*) assumunt litteras *A*, vel *O*, pro Prima classe; *E, ð*, pro Secunda: ut *Bab, Faba, babot. Dob Tympanum, dobot, Had Bellum, hadat: Harag Ira, haragot; Sereg Exercitus, sereget: Méh Apis, méhet: Juh Ovis, juhot, Szederj szederjet Morum: Eperj Fragum, eperjet: Zák* vel ut alij scribunt *Sác, Zákot, Saccus. Szék Sedes, széket. Vám Telonium, vámot; Szem Oculus, szemet. Pap Sacerdos, papot: Sip Fistula, sipot, Kép Imago képet. Sait Caseus, saítot: Agy Lectus, ágyat: Ponty Carpio pontyot. Szív Cor szívet, vaj butyrum, vájat, tej lac, tejet.*

Illa verò, quæ in duplicem Consonantem terminantur, volunt habere interpositam Vocalem, ut *Fark Cauda, farkot; fark Calx pedis, farkot: Strucz Struthius, struczot. Kürt Buccina, kürtöt, Job. 39. & 25. Ezüst, Argentum, ezüstöt. Job. 27. & 17. At quæ in Sz, desinunt, non omnia interpositione Vocalis indigent; quæ tamen Vocalem assumunt, plerumque Sz duplicant ut *Rosz rozszat*.*

Cum autem Nomina Primæ classis, communiter *O*, habeant interpositum, ad noto nonnulla, quæ *A*, exigunt: ut *Vad Fera, vadat, Fog Dens, fogat: Hai Capillus, hajat; Háj Adeps, hájat: Nyak Collum, nyakat: Tál Scutella, tálat:*

lat: Nyál Saliva, nyálat; Hal Pilcis, halat, Szál Scapus, szálat; Nyúl Lepus, nyúlat: Ur Dominus, urat: Vár Arx, várat; Ut Via, útat; Kút Fons, kútat; Nyár Æstas, nyarat, Psal. 73. & 17. Láb Pes, lábat, vel lábót: Nyárs Veru nyarsat, vel nyársot. Ház Domus, házat.

Omnium item Adjectivorum Vocales Primæ classis habentium Comparativi & Superlativi Gradus: ut *Hatalmas Potens, hatalmassabbat, & communius etiam substantiva affixum possessivum cum Vocali O, habentia: ut az én Városom, mea Civitas, városomat.*

Ex his advertere potes quædam Nomina habere duplicem Accusativum. ut *Piros, pirosot, vel pirossat, Fal, falt, vel falat: Sic Kenyér Pannis, kenyért, vel kenyeret: Főveny Arena, fővenyt, vel fővenyet Tehén Vacca, tehént, vel tehénet, Sár lutum, sárt, Joan. 9. & 6. vel sarat.*

§. 6.

De Accusativo Nominum Metathesim amantium.

Quædam Nomina non accipiunt aforis Vocalem ante affixum *T*, sed suam transponunt: talia sunt plurima polysyllaba, quæ habent Consonantem unam (aut hæc duas Sz) in penultima syllaba inter duas Vocales, ut *Dolog Res, dolgot rem: non tamen omnia, nam quod Balog Sinister, Gyalog Pedes,*

Sereg, Exercitus, *öröm* Gaudium, *üreg* Cavus
Bátok, Lamina, non utantur hoc privilegio cer-
 tum est, habent enim *balogot*, *gyalogot*, &c. de
Boldog Beatus, *boldogot* ratio est. quia *l d* sunt
 duæ Consonantes inter Vocales duas, interim
 habere nonnulla exempla, plura usus suppedi-
 tabit.

Primæ classis: *Akol* Caula, *atok* Maledictio,
árok Fossa, *Bagoly* Bubo, *Bokor* Domus, *Barom*,
Pecus Dolog Res, *Fogoly* Captivus, *Halom* Collis,
Hatalom Potentia, *Hafzon* Utilitas, *Horog* Ha-
 mus, *Jászol* Præsepe, *Jutalom* Præmium, *Ko-
 rom* Fuligo, *Lator* Lator: *Majom*, Simius, *Malom*
Mola, *Marok* Vola, *Szitok* Increpatio: *Szurok*
Pix, *Sulyom* Nux aquatica: *Satyor* Scyrpella,
Tulok iuventus, *Torok* Guttur, *Torony* Turris:
Vászon Tela. Sed po'y(yl: mutant *o*, in *a*, ut *ha-
 talmat*. quibus adde *harom*, *hármát*.

Secundæ classis: *Berek* Dumus, *Csóbör* vas
 quoddam, *Félelem* Timor, *Fejedelem* Princeps,
Fészek Nidus, *Féreg* Vermis: *Gödör* Caverna,
Köböl Cubulus *Köröm* Ungvis, *Kegyelem* Gra-
 tia, *Kéreg*, Cortex: *Lélek* Spiritus, *Méreg* Ve-
 nenum, *Nyereg* Ephippium: *ősköl* Pugnus, *őskör*
Bos, *Retek* Raphanus, *Segedelem* Auxilium:
Sérelem Offensa: *Selyem* Sericum, *Szeder* Mo-
 rum, *Szerelem* Amor, *Tereb* Onus, *Tegez* Pha-
 retræ, *Tegzet*, *Torony* Turris, Genes. 23. v. 3.

Verem

Verem Fossa, *üröm* Absinthium, *Véték* Pecca-
 tum, *Vödör* Hydria.

Hæc inquam in Accusativo Singulari an-
 te affixum *T*, non assumunt aliunde Vocale *O*,
 sed per Metathesin transponunt, ut *Baglyot*,
Bokrot &c.

§. 7.

De Numero Plurali.

Formato semel Nominativo Plurali, manet
 is per omnes Casus, assumptis affixis, de
 quibus dictum est §. 1.

Formatur autem is ab Accusativo Singu-
 lari mutato *T*, in *K*, ut *Almát*, Pomum, *almák*
Poma, *elmét* mentem, memoriam, ingenium,
elmék mentes &c. Nec aliud requiritur in ijs,
 quæ in Vocale terminantur in Nominativo
 Singulari: nec in ijs, quæ in Consonantem ter-
 minantur, si jam in Accusativo Singulari as-
 sumperant aliquam Vocale ante *T*, ut dictum
 est §. 5. ut *Hadat* Bellum, *hadak*, *halmot* Col-
 lem, *halmok*. At illa, quæ in Accusativo Sin-
 gulari non assumperant Vocale ante *T*, affi-
 xum, in Plurali assumunt ante *K*, *A*, vel *O*, Pri-
 mæ classis; *E*, vel *é*, Secundæ classis ut *Szarvas*
Cervum, *szarvasok* cervi. *Embert* hominem,
emberek homines: *Fegyvert* Arma, *fegyverek*
 arma. *Bűnöst* Peccatorem, *bűnösök* Gen. 13. v.
 13. Peccatores &c.

Biró in Plurali habet *birák*, Job. 12. 17. Judex. *Qnædam* in *U*, assumunt ante *K*, Vocalem, ut *Szomorúak* Tristes, Genes. 40. 7. 6. *Minéműket*, quales. Genes. 27. 7. 9. Talia sunt composita in *U*, ut *Hofzszú lábú*, Longipes, *hofzszú lábúak*, in *ú*, ut *Fél-szemű*, Mono-culus, *fél-szeműek*, & Plura in *I*, ut *Budai*, Budensis; *Budajak*, *Bécsi* Viennensis, *Bécsiek*.

Omnia ergo Nomina in Consonantem desinentia ante finale *K* intermediam Vocalem habent; nam *K*, cum præcedente Consonante voces Ungaricas non terminat.

Ob similem causam etiam in omni Accusativo plurali ante finale, *T*, interponitur Vocale: nam nec *K*, cum *T*, terminat Voces Ungaricas: hinc *Almák*, *almákat*; *Elmek*, *elméket*, *Urak* *urakat* habent in Accusativis pluralibus, & sic alia omnia. *Idős* Annosus, *idősök*. Job. 23. 7. 9. *Vékony* Tenuis, *vékonyok*, Gen 41. 7. 23.

§. 8.

Paradigma Nominum eorum, quæ in singulari Accusativo ante affixum T, Vocalem aut aliunde assumunt, aut per Metathesim transponunt.

Numerus Singularis.

PRIMÆ CLAS. SECUNDÆ CLAS.

SIS.

SIS.

N. Ez az Ur, *hic Dominus*. Ez az Isten, *Deus*.

G. Ezé az Uré.

Ezé az Isténé.

D. En-

D. Ennek az Urnak, Ennek az Istennek.

A. Ezt az Urat. Ezt az Istent.

V. ô Ur. ô Isten.

Ab. Ettől az Urtól. Ettől az Istentől.

Numerus Pluralis.

N. Ezek az Urak. Ezek az Istenek.

G. Ezeké az Uraké. Ezeké az Istenké.

D. Ezeknek az Uraknak. Ezeknek az Isteneknek.

A. Ezeket az Urakat. Ezeket az Isteneket.

V. ô Urak. ô Istenek.

Ab. Ezekből az Urakból, Ezekből az Istenekből.

§. 9.

PARADIGMA NOMINUM Metathesim amantium.

Numerus Singularis.

PRIMÆ CLAS. SECUNDÆ CLAS.
SIS. SIS.N. Ez az Halom, *hic Collis*, Ez a Berek, *hic Dumus*

G. Ezé az Halomé. Ezé a Bereké.

D. Ennek Halomnak. Ennek a Bereknek.

A. Ezt az Halmot. Ezt a Barket.

V. ô Halom. ô Berek.

Ab. Ettől az Halomtól. Ettől a Berekből.

Numerus Pluralis.

N. Ezek az Halmok. Ezek a Berek.

G. Ezeké az Halmoké. Ezeké a Bereké.

D. Ezeknek az Halmok. Ezeknek a Berek-

nak,

B4

nek,

A. Eze-

- A Ezeket az Halmokat. Ezeket a Berkeket.
 V. ó Halmok. ó Berkek.
 A. Ezeketől az Halmok. Ezeketől a Berkektől,
 tól.

C A P U T III.

De varijs Nominum Substantivorum & Adjectivorum speciebus, pro ijs qui jam prima Principia lingvæ Ungaricæ percepunt.

§. I.

De Nominum Divisione.

Nomina alia sunt Propria Angelorum ut *Mihály* Michaël, Virorum, ut *Pál* Paulus.

Fœminarum, ut *Anna*.

Urbium, ut *Róma*, Roma.

Alia Appellativa, ut *Király* Rex.

Item alia Substantiva, ut, *Herczeg* Dux, *Kitona* Miles.

Alia Adj. ctiva, ut *Szent* Sanctus.

Item Substantiva quædã sunt Collectiva, quæ in Numero singulari significant multitudinem, ut, ut *Nép* Populus, *Nemzet* Gens, *Sereg* Exercitus, *Turba*; *Csorda* Grex.

§. 2.

De communi Nominum Substantivorum & Adjectivorum Divisione in Primitiva & Derivativa.

Nomina alia sunt Primitiva, ut *Ember* Homo, *Szép* Pulcher.

Alia Derivativa, ut *Emberséges* Humanus, *Szépséges* Pulcher.

Derivativa alia derivantur à Nominibus ut *Igasság* Justitia, ab *Igaz* Justus; *Vadász* Venator, à *Vad* Fera.

Alia à Verbis, ut *Félnék* Timidus, à *Fél*, timer.

Alia à Participijs, vel sunt ipsa Participia in Nomina translata, ut *Kérő* Petens, *Halgató* Auditor.

Derivata à Nominibus, alia sunt Substantiva, ut *Igasság*, ab *Igaz* Justus; *Emberség*, ab *Ember* Homo. *Vadász* Venator, à *Vad*; *Halász* Piscator, ab *Hal*, Piscis; *Madarász* Auceps, à *Madár* Avis, *Kertész* Hortulanus, à *Kert* Hortus. *Kulcsár* Claviger, à *Kulcs* Clavis.

Alia Adjectiva, & desinunt

PRIMÆ CLASSIS in *ó*, *u*, *ás*, *os*, *lan*.

SECUNDÆ CLAS: in *ő*, *ű*, *es*, *ös*, *len*.

COMMUNIA in *I*, nam quæ in penultima syllaba habent *a*, *o*, *u*, *aj*, sunt Primæ classis, ut *Király*, Regius; *Zólnai*, Zolnenſis; *Uri* Do-

minicus. Quæ verò in penultima habent *e, ô, ü, ej, ôi*, sunt secundæ classis, ut *Bécsi, Ócs. Gónczi*. Exempla in *ô, & ü*, *Nagy hatalmó*, vel *Nagy hatalmú*: Nam adjectiva à substantivis orta, & Possessionem significantia indifferenter per *ô* vel *ü* efferruntur; sic *Nagy orrú* Naso, ab *Or*, Nasus.

Similiter & Secundæ classis, si similiter à nominibus orta possessionem significant, in *ô*, vel *ü* terminari possunt, *Sok pénzô*, vel *Sok pénzü*; Pecuniosus, *jó erkölcsô*, vel *jó erkölcsü* (non autem orta à Participijs; unde *jól-tanuló*, *jó erkölcsô* tantum dicitur) sic potestatem significant *sok-marhájú*, Peculiosus; *szép értelmü*, Pulchri intellectus; *Két feleségü* Bigamus, *nehéz szagú* Graveolens, & similia.

In *ás, & es*, ut *katonás* militaris à *katoná*; *ruhás* à *ruha*, vestitus; *marhás* à *marha*; *vizes* à *víz*, aquosus; *részeges*, à *részeg*, ebrius; quæ ferè habitum significant.

In *os, & ôs*, ut *boros*, vinosus; *haragos* iracundus; *szórós* pilosus, *erkölcsös*, mores aliquos habens, hæc etiam significant habitum: in his contingit subinde Metathesis, ut *álmos* ex *álom* somnolentus.

In *lan, & len* significant privationem, ut *haszontalan*, ab *haszon* utilitas, inutilis. *emberetlen*, ab *ember* homo, inhumanus.

In

In *I*, sunt variæ significationes. Nam alia significant materiam, ut *Földi*, terreus:

Alia tempus, ut *mai* hodiernus, *tegnapi* hesternus. *Reggeli* matutinus.

Alia locum, ut *mezei* campestris; *régi* pratenfis, *erdei* sylvestris.

Alia Patriam, ut *Szombati* Tyrnavienfis, *Bécsi* Viennensis.

Quædam Possessionem, ut *Atyai* Paternus, *fiúi* filialis; *Királyi* Regius.

Alia significant Gentem, ut *Németi* Germanicus; *Magyari*, Ungaricus; sed pro his melius uteris circumlocutione, dicendo: *Német nemből való*, id est, ex Gente Germanica: *Magyar nemből való*, ex Gente Ungarica. Vel *Német ország-béli*. *Magyar ország-béli*.

Derivata à Verbis sunt Substantiva Primæ classis in *as, at, mány, lom*. Secundæ classis, in *és, et, mény, lem*.

In *as*, ut *látás* visio, à *lát*, videt.

In *és*, ut *kérés* petitio, à *kér*, petit.

In *at*, ut *látat* conspectus, à *lát*, videt; *akar* voluntas, ab *akar*, vult.

In *Et*, ut *szeretet*, Amor; à *szeret*, amat.

In *Mány*, ut *találmány*, inventio, à *talál*, invenit. *Tudomány* scientia, à *tud*, scit.

In *Mény*, *Kéremény*, quæstura; à *keres*, quærit. *Kéremény* petitio, à *kér*, petit.

In

In *Lom*, *ártalom*, nocumentum; ab *árt*, nocet.

In *Lem*, *értelem*, intellectus; ab *ért* intel-
ligit: *félelem*, timor, à *fél*, timet.

§. 3.

DERIVATA A PARTICIPIJS,
& Præteritis Verborum.

Primæ Classis, in *O*, *T*, *ott*, *a*, *andó*.

Secundæ Classis, in *ó*, *t*, *ett*, *ött*, *e*, *endó*.

Quæ desinunt in *ó*, ut *ó*, voce conveni-
unt, cum Participijs præsentis temporis, ideo
etiam consignant illud, ut *látó* videns, *hivó*
vocans, *való* existens, à Verbo *Sum*, cujus Par-
ticipium non est in usu.

Kérő petens; & ab *Anomalis tévő* ponens,
faciens; *vívó* ferens, *hívó* credens, ab *híszek*,
credo, *évvó* comedens, ab *eszem*, comedo: *me-
nő* iens, à *megyek*, eo: *jővvó* veniens, à *jövvök*,
venio, *lővvó* jaculans, seu jaculator, à *lővvök*, ja-
culor; *szővvó* fervens, à *fő* fervet, *szővvó* texens,
aut textor à *szővvök* texo.

Desinentia in *t*, *ott*, *ett*, *ött*, sunt ipsa præ-
terita, & eleganter agunt vices Adjectivorum,
quæ habes in his & similibus Exemplis: ut *fa-
ból csinált ház*, lignea domus. *járt költ ember*,
expertus homo; *vert pénz*, cula pecunia; *kért*
kegye-

kegyelem, petita gratia: *ígért föld*, promissa
terra: *dicsőült* test, gl'orificatum corpus: *látott*
álom, visum somnium; *meg-penyészedett* ke-
nyér, mucidus panis: *el-verett* ruha, abjecta
vestis: *szokott* dolog, solita res, *szótt* köntös,
texta vestis.

Quæ desinunt in *a*, vel *e*, etiam sunt re-
ipsâ tertiæ personæ præteriti temporis secundæ
conjugationis, ut *egér látta* lair, à mure ro-
sus caseus: *szél kergette* polyva, à vento direptæ
paleæ: *hideg vette* legyecske, frigore ulla
mulca.

Quæ desinunt in *andó*, vel *endó* signifi-
cant tempus futurum jam activè, jam passi-
vè ut *látandó vagyok* visurus, vel videndus
sum, *kérendő* petiturus, vel petendus sum.

APPENDIX.

De Nominibus derivatis diminutivis.

Non est omittenda gratiosa apud Ungaros
diminutivorum observatio; communis
tam Substantivis, quàm Adjectivis Nomi-
bus.

Diminutiva quæ à Nominibus primæ clas-
sis derivantur, desinunt in *ka*, *eska*, *eska*. Quæ
à Nominibus secundæ classis, in *ke*, *eske*, *eske*.
Et quandoque ab uno Primitivo varia fiunt; ut
icány

leány pūella, leányka, leányes, leányoska pūellula. ablak fenestra; ablakoska, ablacska; gyermek puer, gyermekes, gyermekeske, gyermekeske. legény, adolescens, legényke; szem oculus, szemeske ocellus.

Fiunt etiam à Nominibus proprijs ut *János, Jánoska, Janczi, Janczika. Péter, Péterus, Péterke. Benedek, Benedictus, Benedekes. Ilona, Helena, Ilonka.* à Gentilibus ut *Magyar, Ungarus, Magyarka. Német Germanus, Németke.*

Ab Adjectivis ut *szép pulcher, szépecské pulchellus, rút turpis, rútacska turpiculus, nagy magnus, nagyoska.*

§. 4.

De Nominum Divisione in simplicia, & composita.

Simplicia Nomina sunt, quæ nullam præter affixa Pronomina Possessiva, latinæque Præpositiones exprimentia compositionem habent.

Composita sunt, quæ ex duabus vocibus, quæ separatim sumptæ res certas significant, componuntur. Ut *karvas*, manica ferrea, ex *kar*, brachium, & *vas*, ferrum, *atyafi*, vel *atyafiu* frater, consanguineus ex *atya*, & *fiu*: *háznép* fami-

*familia, ex ház domus, & nép populus, gazd' asz. szony materfamilias, ex gazda hospes, & asz. szony mulier: Hál' adás gratiarum actio, szív-fajás cordolium, bolha-fü hydropiper, szó beszéd proverbium; fazek-hús Exod. 16. 3. olla carniū. kigyó méreg serpentinum venenum, &c. Quorum alia componuntur ex præpositione & nomine, ut *által-menés* transitus; alia ex duobus substantivis, ut *gazd' asz szony*, alia ex adjectivo & substantivo, ut *katoná dolog res militaris*; quasi *katonái dolog*, quorum pleraque sensu potius, quàm voce composita dixerim, cū vocibus divisīs mixtam ex utraq; significationem habeant.*

CAPUT IV.

De Nominibus Adjectivis, & eorum Comparatione.

§. I.

De Adjectivis, quæ non comparantur.

Interrogativa, ut *Ki? kicsoda* Quis? *mi-csodás*, qualis? *mely-korú* quantus? *hány, hányan* quot? *hányadik* quorus? *menyin, hányankint*, quoreni; Relativa, *Ki, a' ki, mely, a' mely,*

a' mely, Qui, quæ, quod: Redditiva *ennyi an-nyi* tot &c. non comparantur: sicut nec Possessiva, Gentilia, Patria, de quibus cap. 3. §. 2. insinuaturn est; nec Numeralia, de quibus infra §. 4. in Append. Quæ tamen omnia declinari possunt, habitâ ratione duplicis classis vocalium ut supr. cap. 2. §. 1. assignantur.

§. 2.

De Comparatione Nominum Adjectivorum.

Adjectiva quæ comparari possunt, ea sunt, quæ possunt recipere significationem, Adverbiorum magis & minus, & terminantur in omnes ferè literas: sic autem à positivis formantur comparativi & superlativi gradus.

Si positivus desinit in vocalem nullâ sequente consonante, pro comparativo adde unum *b*, secundum aliquos, ut *jó, job*, vel melius secundum alios duplex *bb*, ut *jobb*. Gen. 29. v. 19. Pro Superlativo solum præpone tuo Comparativo particulam *leg*, ut *leg-jobb*, habes ergo Positivum, Comparativum, Superativum. *Jó* Bonus, a, um. *jobb*, melior, us, *leg-jobb* optimus, a, um. Sic *elébb*. Gen. 26. v. 13. *tovább* Gen. 27. v. 37.

Com-

Comparativa quædam in *u*, mutant illud in *a*, ut *hosszszú, hosszszab*. Item *ü*, in *e*, ut *könnyü, könnyebb*. Quædam in *ü* assumunt *a* ante *b*, ut *szomorú, tristis, szomorúbb* Gen. 40. v. 7.

Si autem Positivus desinit in Consonantem unam, cui additum *b*, non offendit aures, & facilè pronunciatur, addes pro Comparativo tantum unum *b*, ut *alkalmatos, idoneus; alkalmatosb, leg-alkalmatosb*.

Sed etiam in his licebit tibi cum delicatioribus duplicare *s*, & addere *b*, interpositâ Vocali symbolâ, seu sui ordinis, & dicere *alkalmatosabb*: sic *értelmes, ingeniosus, értelmesb* vel *értelmessébb*.

Si verò Positivus terminetur in Consonantem unam, quæ cum adjuncto *b*, pronunciari nequit, ut *boldog*, beatus: interpones inter illas Consonantes Vocale symbolam, dicésq; *boldogabb*: multò magis id facies, si adjectivum exeat in duas Consonantes ut *Szent*, Sanctus, *szentebb*; at desinens in *sz*, compatitur affixum *b*. Liberè ergo dices, *Gonosz* malus, *gonosz, leg-gonoszb*, vel *gonoszsabb, leg-gonoszsabb*. *Szép* Pulcher, in Comparativo ultimam literam *p*, assimilat affixo, diciturque in comparatione *szép szébb, leg-szébb*. In processu declinationis, Comparativi, & Superlativi gradus sequente Vocali, *b*, duplicant, sequente verò consonante, unum expungunt. Quædam in Comparativo

tivo elisionem amant, & affumunt aliam Vo-
calem ante *b*, ut *lator*, *latrabb*, *gyakor*, *gya-
krabb*.

§. 3.

Exempla Comparationum bina.

P R I M Æ C L A S S I S.

Numero Singulari.

Positivo, Comparativo, Superlativo.

Nominativo.

Jó, Jobb, leg Jobb.
Bonus, a, um, Melior, us, Optimus, a, um.

Genitivo.

Jóé, Jobbé, leg-Jobbé.

Dativo.

Jónak, Jobnak, leg-Jobnak.

Accusativo.

Jóat, Jobbat, leg-Jobbat.

Vocativo.

ô Jó, Jobb, leg-Jobb.

Ablativo.

Eztől a Jóról, Jobtól, leg Jobtól.

Numero Plurali.

Nominativo.

Jók, Jobbak, leg-Jobbak.

Geni-

Genitivo.

Jóké, Jobbaké, leg-Jobbaké.

Dativo.

Jóknak, Jobbaknak, leg-Jobbaknak.

Accusativo.

Jókat, Jobbakat, leg-Jobbakat.

Vocativo.

ô Jók, Jobbak, leg-Jobbak.

Ablativo.

Ezeztől a Jóktól, Jobbaktól, leg-Jobbaktól.

E X E M P L U M S E C U N D Æ
C L A S S I S.

Numero Singulari.

Nominativo.

Szent, Szentebb, leg-Szentebb.

Sanctus, a, um. Sanctior, us, Sanctissimus, a, um.

Genitivo.

Szenté, Szentebbé, leg-Szentebbé.

Dativo.

Szentnek, Szentebnek, leg-Szentebnek.

Accusativo.

Szenter, Szentebbet, leg-Szentebbet.

Vocativo.

ô Szent, Szentebb, leg-Szentebb.

Ablativo.

Eztől a Szenttől, Szentebtől, leg-Szentebtől.

Numero- Plurali.

Nominativo.

Szentek, Szentebbek, leg-Szentebbek.

Genitivo.

Szenteké, Szentebbeké, leg-Szentebbeké.

Dativo.

Szenteknek, Szentebbeknek, leg-Szentebbeknek.

Accusativo.

Szenteket, Szentebbeket, leg-Szentebbeket.

Vocativo.

ô Szentek, Szentebbek, leg-Szentebbek.

Ablativo.

Ezektől a Szentektől, Szentebbektől, leg-Szentebbektől.

Sic Gyors, Gyorsabb, leg Gyorsabb.

Celer, Celerior, us, Celerrimus, a, um.

Jam verò singuli gradus Comparationum, si sine substantivo declinentur, possunt declinari juxta dicta hætenus.

§. 4.

De Declinatione Adjectivi cum Substantivo.

Quod si Adjectivum cum Substantivo Nomine declinetur, invariatur manet, cujusque sit gradus, solumque Substantivum variatur.

EXEM-

EXEMPLUM.

PRIMÆ CLAS. SECUNDÆ
SIS. CLASSIS.

Numero Singulari.

N. Jó Dolog.	Szent Ember.
<i>Bona res.</i>	<i>Sanctus homo.</i>
G. Jó dologé.	Szent emberé.
D. Jó dolognak.	Szent embernek.
A. Jó dolgot.	Szent embert.
V ô jó dolog	ô Szent ember.
Ab. Ettől a' Jó dolog.	Ettől a' Szent embertől.

Numero Plurali.

N. Jó Dologok.	Szent Emberek.
G. Jó dologké.	Szent embereké.
D. Jó dologoknak, &c.	Szent embereknek.

Adverte tamen, quod si Adjectivum sit collectivum; quod in numero singulari significet multitudinem, quale est sok, multus; & Numeralia supra unitatem omnia, ut Két, három, négy &c. communiter tantum in singulari declinantur, quamvis absolute etiam in Plurali flexi possint, ut

PRIMÆ CLAS. SECUNDÆ
SIS. CLASSIS.

Numero Singulari.

N. Sok Katona.	Tíz Ember.
<i>Multi milites.</i>	<i>Decem homines.</i>
C 3	G. Sok

G Sok katoné.	Tiz emberé.
D Sok katonának.	Tiz embernek.
A Sok katonát.	Tiz embert.
V. ö Sok katona.	ö Tiz ember.
Ab. Sok katonától.	Tiz embertől.

Adjectivum mindnyájan, quod est compositum ex mind, & nyai adverbiale est, nec per casus flectitur, nisi cum affixis Pronominibus, de quibus Parie secundâ.

APPENDIX.

De nominibus Numeralibus.

Numeralia sunt, quibus in numerando utimur.

Egy,	Nyolcz,	Hatvan,
Unus,	Ötö,	Sexaginta,
Kettő,	Kilencz,	Hetven.
Duo,	Novem,	Septuaginta.
Három,	Tíz,	Nyolczvan,
Tres,	Decem,	Octuaginta,
Négy,	Húsz,	Kilenczven,
Quatuor,	Viginti,	Nonaginta,
öt,	Harmincz,	Száz,
Quinque,	Triginta,	Centum.
Hat,	Negyven,	
Sex,	Quadraginta,	❖❖❖❖
Hét,	ötven,	❖❖
Septem,	Quinquaginta,	❖

Et con-

Et continuatur numerus intermissus à decem postponendo numeros minores decadibus sic: *Tizen-egy*, Undecim. *Tizenkettő*, Duodecim. *Tizen-három*, Tredecim, &c. *Harmincz-egy*, Triginta unus. *Harmincz-kettő*, Triginta duo &c.

Centenarijs verò, & Millenarijs numeris præponitur numerus minor, sic:

Egy száz, Centum. *Két száz*, Ducenti. *Három száz*, Trecenti &c.

Egy ezer, Mille. *Két ezer*, Bis mille. *Három ezer*, Ter mille &c.

His numeris respondemus ad interrogationem *Hány*. Quot sunt?

Alia sunt Ordinalia, quibus respondemus ad interrogationem *Hányadik*, Quotus? ut *Első*, Primus. *Második*, Secundus. *Harmadik*, Tertius &c.

Sed nota, in prima tantum decade esse usum nominis *Második*, in alijs loco ejus dicimus *Kettődig*: ut *Húszon egyedik*, Vigessimus primus. *Húszon kettődik*, Vigessimus secundus.

Alia sunt Distributiva, quibus respondemus ad interrogationem, *Hányan*, Quoteni? ut *Ketten ketten*, Bini. *Hárman hármán*, Terni &c.

Vel ad interrogationem *Hányankint*, Quoteni? ut *Egyenkint*, Singuli. *Kettőnkint*, Bini. *Hármanként*, Terni, vel *Mennyien*? óten.

Minden lelkes állapotból végy betet s' betet,

és a' tiszatalan telkes allatokból *Kettőt kettőt.*
Gen 7. v. 2.

Solimus etiam interrogare per *Hányas*,
Quottuplex? & respondemus *Egyes*, Simplex,
Kettős, Duplex. *Hármas*, Triplex &c.

Pars Secunda.

DE PRONOMINE;

Et Nominum cum ijs affixis, quæ
Latinis Possessivis æquivalent
compositione.

C A P U T I.

De Pronominum Divisione.

Pronomina alia sunt Primitiva, ut *En*,
Ego, *Te*, Tu, *ő*, Ille, *Is*: *Az* Ille; *Ez*
Hic, *Iste*.

Alia Derivativa, ut *Enyim* Meus; *Tied* Tu-
us, *ővé* Suus: *Miénk* Noster, *Tietek* Vester,
ővék Illorum.

Item alia sunt Demonstrativa, ut *én*, *te*, *ő*,
az, *ez*, & ex his composita, ut *én magam*,
Ego

Ego ipse, *Te magad*, Tu ipse; *ő maga*, Ille ipse;
Amaz, Ille; *Imez*, Iste; *Azon*, Ugyan az, Idem.
Alia Possessiva, ut *Enyim*, *Tied*, *ővé*, *Miénk*,
Tietek, *ővék*.

Alia Patria, vel gentem, sectam, aut par-
tes significantia, ut *Misfelénk*, Nostras: *Tisfé-*
tek, Vestras.

C A P U T II.

De Pronominum Declinatione.

§. 1.

De Declinatione Pronominum Irregulari-
um, *én*, *te*, *ő*.

Hæc tria Irregulariter declinantur sic:

Numero Singulari.

N. *En*, Ego. *Te*, Tu. *ő* Ille, a, ud.
G. *Enyim*, mei. *Tied*, Tui. *ővé*. Illius.
D. *Nékem*, mi. *Néked*, Tibi vel *néki*, Illi *őné-*
hi, vel *Ennékem*. *Tenéked*. *ki*.
A. *Engemet*, Me *Tégedet*, *Te*, *őtet*, Illum, am, ud.
Vocat. caret. *ő Te*, Tu. Vocat. caret.
Ab. *En tőlem*, *Te tőled*, à *Te*. *ő Tőle*, ab Illo, a, o.

Numero Plurali.

N. *Mi*, vel *mink*. *Ti*, vel *Tik*. *ők*, Illi, æ, a.
G. *Mi*.

G. *Miénk*, &c. *Tiétek*, *Vestrúm. óvék*, *Illorú*, &c.
 D. *Minékünk*, *Tinéktek*, *Vobis. ónékik*, *illis*.
 A. *Mínket*, *Títetek*, *Vos. óket*, *illos*, *as*, *la*.
 V. *ó Ti*, *ó Vos*.
 Ab. *MeTóhünk*, *Ti Tóletek*, &c. *ó Tólok*, *ab illis*.

§. 2.

De ijs, quæ regulariter declinantur.

Quomodo declinentur Demonstrativa hæc *az*, & *ez*, quæ etiam Articuli nominum sunt, dictum est pag. 11. eorum etiam composita similiter declinantur. Nimiram *amaz*, *ugyan az*, *azon*. per primam Vocalium classem. His adde *én magam*, Ego ipse. *Te magad*, Tu ipse. *ó maga*, ille ipse: Et in Plurali numero: *Mi magúnk*, Nos ipsi, *Ti magatok*, Vos ipsi, *ó Magok*, illi ipsi. Sic etiam: *Ennen magam*. Ego ipse. *Tennen magad*, Tu ipse. *ónnon maga*, Ille ipse. Et in Plurali: *Minnen magunk*, Nos ipsi. *Tinnen magatok*, Vos ipsi. *ónnon magok*, illi ipsi. quorum altera tantum pars declinatur.

Secundum alteram verò Vocalium classem declinantur hæc: *Ez*, *Imez*; & Possessiva *Enyim*, *Tied*, *óvé*. Et in Plurali *Miénk*, *Tiétek*, *óvék*. Et Patria *Mi felénk*, *Ti felétek*. In Plurali; *Mi felénkünk*.

EXEM-

EXEMPLUM

PRIMÆ CLASSIS.

Numero Singulari.

N. En magam,	Te magad,	ó maga.
Ego ipse.	Tu ipse.	Ille ipse, a, um.
G. En magamé,	Te magadé,	ó maghé.
D. En magamnak,	Te magadnak,	ó magának.
A. En magamat.	Te magadat,	ó magát.
Ab. En magamtól,	Te magadtól,	ó magától.

Numero Plurali.

N. Mi magúnk,	Ti magatok,	ók, vel ó magok.
G. Mi magunké,	Ti magatoké,	ó magoké.
D. Mi magunknak,	Ti magatoknak,	ó magoknak.
A. Mi magunkat,	Ti magatokat,	ó magokat.
Ab. Mi magunktól,	Ti magatoktól,	ó magoktól.

SECUNDÆ CLASSIS.

Sunt ipsa Pronomina possessiva ex Genitivis Primitivorum.

Numerus Singularis rei Possessæ, & Personæ possidentis.

N. Enyim,	Tied,	óvé.
Meus, a, um,	Tuus, a, um.	Illius.
G. Enyimé,	Tiedé,	óvéjé.

D. Enyimj

D. Enyimnek,	Tiédnek,	ővének.
A. Enyimer,	Tiédet,	ővét
Ab. Enyimtöl,	Tiédtol,	ővétöl.

Numerus Singularis Persona, seu Possessoris, & Pluralis, rei possessæ, quasi mei libri, &c.

N. Enyimek,	Tieid,	ővéi.
<i>vel Enyéim, pro Tiédnek, quod non est in usu.</i>		
G. Enyimké,	Tieidé,	ővéjé.
D. Enyimeknek,	Tieidnek,	ővéinek.
A. Enyimeket,	Tieidet,	ővéit.
Ab. Enyimektöl,	Tieidtol,	ővéitöl.

Mind mi, mind földünk Tieid leszünk Gen.
47. v. 19.

Numerus Singularis rei Possessæ, & Pluralis Possessoris; quasi noster equus.

N. Miénk,	Tiéték,	ővék.
-----------	---------	-------

Numerus Pluralis tam rei possessæ, quam Possessoris, quasi libri nostri.

N. Micink,	Tieitek,	ővék.
------------	----------	-------

Ceteri casus habebuntur additis casuum terminationibus ut supra.

Nota hîc his Pronominibus possessivis, *Enyim, Tied, ővé, Miénk, Tiéték, ővék.* Ungaros imitari singulare artificium Hebræorum, breviter, & unâ voce complectendi substantiva cum Pronominibus possessivis per omnes

omnes personas, & numeros; imò etiam extendere ad ipsa verba saltem secundæ (ut hic nominatur) Conjugationis. Tradetur hæc ars capite sequenti. Quam Ungarorum cum Hebræis æmulationem facîle advertent, qui Hebraicorum affixorum notitiam habent.

§. 3.

De iterata Genitivorum Declinatione.

Omnes Genitivi tam Nominum, quam Pronominum significant aliquam Possessionem, ut cum dico, *Uré Domini*, vel *Uramé*, Domini mei, refertur in memoriam res aliqua possessa à Domino. Jam ergo omnes tales Genitivi iterum per sequentes casus flexantur, ut:

*Numerus Singularis.*PRIMÆ CLAS. SECUNDÆ
SIS. CLASSIS.

G. Uramé, Domini mei.	Seregé Exercitús.
D. Uraménak.	Seregének.
A. Uramét.	Seregét.
Ab. Uramétöl.	Seregétöl.

Numerus Pluralis.

G. Uraimé, Meorum Do-	Seregeké, Exercitu-
minorum.	um.

D. Urai-

D. Uraiménak.	Seregekének.
A. Uraimét.	Seregekét.
Ab. Uraimétöl.	Seregekétöl.

Idem facies cum Pronominibus, ut:

Enyimé, Enyimének, Enyimét, Enyimétöl.
 Tiédé, Tiédének, Tiédét, Tiédétöl.
 Övéje, Övéjének, Övéjét, Övéjétöl.
 Miénkék, Miénkének, Miénkét, Miénkétöl.
 Mi félénkék, Mi félénkének, Mi félénket, Mi félénketöl.

Horum usus accidit in responsionibus, quando in interrogatione præcessit substantivum, ut: Ki lovát viszed? Uraimét; Cujus equum ducis? meci Domini.

C A P U T III.

De affixis Pronominibus, quæ Latinis Pronominibus possessivis æquivalent.

Hic pulchra, sed difficilis Ungaricæ lingvæ proprietas occurrit, quæ reducit iterum omnia Nomina in memoriam, & æquivaleret regulæ Syntacticæ de constructione Nominis possessivi cum substantivo.

Nam his possessivis, *Enyim* Meus, *Tiéd* Tu-

us, *övé* Suus, vel *II* ius, Ungari non utuntur, nisi in certis responsionibus, quando substantivum præcessit in interrogatione simili, v. g.

Cujus est iste equus? *Ki* lova ez? bene respondebis per Possessivum Pronomen *Enyim*, Meus: Si substantivum veniat in Genitivo, ut Cujus domini est iste equus? *Ki* Uraé ez a' ló? respondebis per Genitivum *Enyimé*, Mei: Si substantivum præcessit in Dativo, Dativo respondebis, ut si interrogares Caipham, Cujus famulo Petrus absceidit auriculam, *Ki* szolgájának vágta-el Péter a' fülét? respondebis in Dativo, *Enyimnek*, Meo, quod vix in usum venit.

§. I.

De affixis, quæ æquivalent possessivis Pronominibus primæ & secundæ personæ utriusque numeri in Constructione cum substantivo.

IN constructione itaque substantivi cum possessivis Pronominibus *Enyim*, *Tiéd*, *övé*, *Miénk*, *Tiédék*, *övék*, non utuntur Ungari sic integris; sed dividunt ea interposito substantivo, ita, ut inter personales syllabas, & finales literas medium locum teneat substantivum: v. g. Meus liber, malè dices *Enyim könyv*, sed inter *én*, & *m*, finale interpone substantivum *Könyv*, sic *én-Könyv-em*, *Te-könyv-ed*, *ő könyv-e*.

Advertere potes, quod in hac divisione Pronominis possessivi mediæ literæ patiantur mutationem aliquam, ut igitur certam regulam habeas, & facilius procedas, hæc Pronomina possessiva, quæ reipsâ sunt ipsi Genitivi Primitivorum, juxta subjectam Tabellam nota.

N. S. P. I. ENyM.	2. Tléd.	3. évE.
N. P. P. I. MlénK.	2. TlétEK.	3. évéK

Vides hic Pronomen Possessivum primis syllabis ferè continere ipsos casus Nominativos Pronominum primitivorum per omnes personas, & numeros.

Jam pro affixo intento, relictis interim tertijs personis, quodcunque substantivum interpone inter primam possessivi syllabam, separatim, & ultimas literas majusculas conjunctim (quod posterius similiter in sacra lingua fieri, nemo peritus dubitat) omisiss minoribus, vel pro exigentia, ut dicetur, in alias mutatis, & habebis intentum.

Erunt itaque tibi accipiendæ literæ sequentes.

N. S. P. I. M.	2.	d.
N. P. P. I. NK.	2.	{ tok. tek. tók.

Substan-

Substantivis terminatis Vocali, addes solum literas, vel syllabas ad notatas.

EXEMPLUM.

PRIMÆ CLASSIS.

Alma Pomum.

N. S. Almám, Pomum meum, Almád, Tuum.
N. P. Almánk, Pomum nostrum, Almatók, Vestrum.

SECUNDÆ CLASSIS.

Elme, Ingenium.

N. S. Elmém, Ingenium meum. Elméd, Tuum.
N. P. Elménk, Nostrum. Elmétek, Vestrum.

Sic Idóm, Tempus meum. Idód, Tuum.

Idónk, Nostrum. Idótók, Vestrum.

Ati idótók, mindenkor készen vagyok. Joan.

7. v. 6.

Földim compatriota Meus; Földid, Tuum.

Földink, Noster, Földitek, Vester.

Et poteris, ubi judicabis præponere separatis Primitiva én, Te, ő, &c. cum articulo sic:

Az én Almám, A te almád, &c.

Nomina, quæ in j, Consonantem desinunt, ut sit in diphtongis aj, ej, ij, vel ut alij scribunt ay, ey, regulam eorum sequuntur, quæ in Consonantem exeunt, ut Haj, hajam. idem fit cum terminatis in v, ut olyv, olyvem.

D

Si vero

Si verò nomen substantivum terminetur in consonantem ut *Ur*, Dominus: *Isten*, Deus; debes ante assignata affixa assumere vocalem unam ex symbolis, v. g. pro Prima classe *a*, vel *e*, ut *Ur*, *uram*: *Szomszéd* Vicinus, *Szomszédom*.

Pro secunda classe *e*, vel *o*, ut *Isten*, *Istenem*. *Csűr*, Horreum, *csűröm*, Meum horreum.

Nota hic, Nomina, quæ in Accusativo singulari metathesim habent, quorum exempla habes fol. 20 etiam in affixis eâ gaudere: ut *Bagoly*, *bokor*, *baglyom*, *bokrom*: *Csébör*, *ökör*, *csöbröm*, *ökröm*.

EXEMPLA PRIMÆ CLASSIS.

N. S. *Uram*, Dominus meus. *Urad*, Dominus tuus.
N. P. *Urünk*, Uratok.
N. S. *Szomszédom*, Szomszédod.
N. P. *Szomszédünk*, Szomszédotok.
N. S. *Bokrom*, Bokrod.
N. P. *Bokrünk*, Bokrotok.

Sic *Malmom*, *Mea mola*. *Malmod* *Mola tua*.

EXEMPLA CLASSIS SECUNDÆ.

N. S. *Istenem*, Deus meus. *Istened*, Deus tuus.
N. P. *Istenünk*, Deus noster. *Istenetek*, D. vester.
Per Sync:

Per Sync: *Istetek* Gen. 6. v. 7. Sic *Fel-ségtek*. Exod. 20. v. 24.

N. S. *örömdöm*, Gaudium meum. *örömdöd*, tuum.

N. P. *örömdünk*, nostrum. *örömetek*, vestrum.

A' ti örömetek tellyes légyen. Joan. 16. v. 24.

N. S. *Csűröm*, Horreum meum, *Csűröd*, tuum.

N. P. *Csűrünk*, nostrum. *Csüreték*, vestrum.

Si videris alios cum affixo secundæ personæ Pluralis numeri communius uti literâ *o*, imitare.

Revocabis hic tibi Nomina ex pag. 18. 19. quæ in Accusativo ante *t*, assumunt *a*, eadem enim etiam hic ante affixa exigunt *a*, ut *Vadam*, *Fogam* &c.

Szái habet *Szajam*. Job. 9. v. 20. 39. v. 34.

Et *szám* Job. 33. v. 2. in 2. pers. *szád*. *Sokféle szél a' te szád beszédi*. Job. 8. v. 2.

Advertes etiam illa monosyllaba, quæ in Accusativo habent irregularitatem, de quibus pag. 14 etiam sic illam servare, habet enim *ló*, *lovam*; *Szó szavom*, vel *szóm*, Pazm. p. 644. *szód*, Exod. 8. v. 10. vel *szavad*: *Jó, jóm*, vel *javam*. *Tótavom*, vel *tóm*. *Egyiptus tavai*. Exod. 7. v. 19. *a' só*, *Sal: sóm*; *savom* vix est in usu, sed ab eo deducta tertia persona *sava*. Sic à *Hó*, nix. & Mensis, *Hava*. *Gabona havának idején*. Exodi 34. v. 18.

Fő Caput, *fejem*, *Fű* Herba, *fűvem*. *Szarv*, Cornu, *szarvom*: *Fi* vel *fiu*, Filius, *fiam*.

His adde dyssyllaba *Daru*, *darvom*. *Hamu*, *hamvom*, *Tető* pediculus, *tetvem*, *Biró* Judex, *birám*.

Composita ex duobus Nominibus, quædam in priore parte compositi recipiunt hæc affixa per omnes personas, & utrumque numerum variabilia, ut nihilominus etiam in posteriore compositi parte habeant affixum tertiæ personæ, ut *Ház-nép*, Familia, *házam népe*, *házad-népe*: Sic *Szív fájás*, *szívem fájása*, *Atya-fi atyám fia*.

Quædam tantum in posteriore compositi parte habent affixa, ut *Gazd'-aszszony*, *gazd'-aszszonyom*. *Szó-beszéd*, *szó-beszédem*; *minden-napi*, *minden-napim*.

Quædam sine affixo vix sunt in usu: ut *Felebarátom*, Proximus meus. Et hæc simplicia *Húgod*, *öséd*, *árva valaminek*, pretium, *híja valaminek*, defectus. *folyama valaminek*, fluxus alicujus rei; *úköm*, Proavia mea, sequentia etiam cum affixo potius efferuntur. *Ipam* Socer meus, *Napám*, Socrus mea. *Vöm*, Gener meus. *ösöm* Avus meus.

§. 2.

De affixis possessivis tertiæ personarum.
Tertiæ personæ habent majorem difficultatem; & pluralis tertiæ pendet à singulari tertiæ.

Singu-

Singularis tertia persona hæc habet affixa.

PRIMÆ CLASSIS. *Ja*, *nya*, *tya*, *a*, *gya*,

SECUNDÆ CLAS. *Je*, *e*, *i*,

Nomina in Vocalem desinentia Primæ clas. habent *ja*, ut *Alma*, *almája*.

Secundæ clas. *je*, ut *Elme*, *elméje*. *Estve'e-szvéje*. Exod. 12. v. 18.

Excipe pauca anomala: *Atya*, Pater: *bátya* frater major, quæ solum 1 duplicant, ut *Attya*, *báttya*, *Any* verò Mater, *n*, ut *Annya*. *fi*, vel *fiu* habet *fia*. *fattyu*, spurius *fatty*. *Biró*, *birája*, *Ajtó*, *ajtaja*. *Ló*, *lova*. *Szó*, *szava*, *Hó*, *hava*. *Só*, *sáva* pro sale in re salita, *sója* pro sale simpliciter, *Szaru*, *szarva*, *Daru*, *darva*, *Hamu*, *hamva*, & *hoszsa* substantivè, longitudo alicujus, ab *hoszszú*, *gyapjú*, *gyapja*.

Et secundæ clas. sequentia: *Erdő*, Sylva *erdeje*, *Idő*, Tempus, *ideje*. *Eszendő* Annus, *esztendeje*. *Tüdő* Pulmo, *tüdeje*. *Fő*, *feje*. *Fü* *fürve*, *Tő* Radix, *töve*. *Velő* Medulla, *veleje*: *Szőlő* Vineæ, *szöleje*. *Mező* Campus, *mezeje*. *Veszfő* Virga, *veszfője*. *Menyegző* Nuptiæ, *menyegzeje*. nonnulla subinde nec à regula abhorrent, ut: *Bárány* *Menyegzője* apud Pazman p. 735. *Kettő* Duo, substantivè *ketteje*; hæc imitatur præpositio *elő*, præ, ante, ut *harcz eleje*.

Nomina verò desinentia in Consonantem, pro ratione finalium literarum habent affixa.

Desinentia in *B*, assument *ja*, ut *Bab*, *Faba*.

D 3

Hab

Hab Fluctus, *Rab* Captivus, *Czomb*, *Dob* Tympanum, *Dömb* Collis, *Babja* &c. *Láb* tamen pes, habet *lába*.

In *D*, assumunt *gya*, ut *Kád* Cadus, *Card*, Ensis. *Mód*, Modus; *Híd* Pons, *Lúd* Anser, *Rúd*. *Kádgya*, *rúdgya*. Exod. 37. & 20. & *rúda* Exod. 35. 16. *Harminczad*: Prov. *Máßzor-is* *vóltam* az ebek *harminczadgyán*. Prov. Sed *Had*, Bellum, habet *hada*.

In *G*, aliqua habent *ja*, ut *Harag* Ira, *Harang* Campana, *Barlang* Spelunca. *Lang* Flamma, *Haragja* &c. Alia *a*, ut *ág* Ramus, *Fog*, Dens, *Ország* Regnum, &c. Et quæ Metathesim habent, ut *Dolog* Res, *Horog*, Uncus, & derivativa in *ság*, ut *Boldogság* &c. *ága*, *Horga* Pazm. pag. 736.

Quædam utroque modo, ut *Tag* Membrum, *taga*: Job. 17. & 7. *Virág* virága Job. 15. & 33. & *virágja* Ibid.

In *H*, assumunt *a*, ut *Juh*, *juha* Ovis.

In *J*. Conson: (in diphthongis enim *aj*, *ej*, & *ij* potius consonans est *i*, finale) habent *a*, ut *Haj*, *háj*, *fa-héj* Cortex, *Vaj*, *száj*, *nyáj*, *Grex*, *Kéz-ij*, *Arcus*; *Sz-ij* Corium, *haja* &c.

In *K*, Quædam habent *a*, ut *Ablak*, *lyik*, *Foramen*, *fark* Cauda, *nyomdok* Vestigium, *nyak* Collum, *ok* Causa, *patak* Fluvius, *fark* Calx pedis, &c. Et quæ Metathesim habent, ut *szitok* Convitium, *átok* Maledictio, *mocsok* Macula, &c.

la, &c. Et desinentia in *ék* acutum, ut *árnyék* Umbra, *Buriték* Operimentum: *Hajlék* Tabernaculum, *Maradék* Reliquiæ &c. ut *Farka*, *lyika* Job. 40. & 19. aliqua tamen etiam ex illis *ja* admittunt, ut *Patakja*, Pazm. in Conc. pag. 602. *Maradékja*, Isai. 46. & 3. *Buritékja*. Exod. 35. & 11.

Aliqua habent *ja*, ut *Csik* Lampreta, *Fülák*, vel *fülánk* Aculeus, *Sák* Saccus. *Síjak* Cassis, *Mák* Papaver, *rák* Cancer, sic *Sákja*. Gen. 44.

In *L*, habent *a*, ut *Angyal* Angelus, *Fal* Parietis, *oldal* Latus, *nyíl* Sagitta, *szál* &c. ut *Angyala* &c. Excipe *Czél*, *czéllya* Pazm. Conc. *Aczél*, *aczéllya*.

In *M*, quæ etiam Metathesim habent in Accusativo, ut *Barom*, *hatalom*, *jutalom*, *malom*, &c. etiam habent *a*, cum elisione Vocalis *o*, ut *Barma* &c. Alia, quæ non patiuntur in Accusativo Metathesim, habent *ja*, ut *Som* Cornum, *Korom* Fuligo, *somja*, *koromja*.

In *N*, assumunt *nya*, ut *Kalán*, Cochlear, *kalánnya*, *kin* Cruciatu, *kinnya*. *hon* Domi, *honnya*, Patria ejus; ab *hon* videntur derivata *hónallya* Axilla, & *hónalat* sub axilla.

In *P*, habent *ja*, ut *Pap* Sacerdos, *kalap* latus pileus, *Síp* Fistula, *Papja* &c.

Excipe *Ofzlop ofzlopa*. 1. Tim. 3. 15. *Talp*, *Talpa* Exod. 38. & 17.

In *R*, affixum *a* postulant, ut *Határ*, Terminus,

minus, *Kár* Damnum, *ostor* Flage'lum, *sátor* Tentorium, *súgár* Radius, *puvár* Atrium, *szár* Culmus, *szamár* Asinus, *vár* Arx, *zápor* Imber, *lator* Latro, &c. ut *huára*, *zápora* Job. 37. *Ű*. 6. *lator* eliso o, *latra*.

Excipe *Zár* Pectus, *kar* Brachium, *bibor* Byssus, *zárja*, *karja*, *biborja*. Exod. 35. *Ű*. 23.

In *S*, recipiunt *a*, ut *Has* Venter, *sas* Aquila, *vas* Ferrum, &c. *Hafa*, *vasa*, *kos* Aries, *Kaldi* in Exod. 29. *Ű*. 22. posuit duplici *s*, *kossá*.

In *T*, assumunt *tya*, ut *állat* Ens, *magzat* Proles, *bocsánat* Remissio, *vadászat* Venatio, *illat* odor, *kút* Fons, *húsvét* Pascha, *halot* &c. ut *állattya*, *magzattya*, *úttya* Pazm. pag. 600. *Kaldi* verò utitur *íta*, Gen. 6. *Ű*. 12. Et ferè alibi ubique. Sed si finale *t*, præcedat Consonans, non duplicatur *t*, ut *lant* Chelys, *Lantya*.

In *Z*, etiam *a*, ut *Ház* Domus, *háza*.

In *Ts*, vel *es*, vel *ez* volunt habere *a*, ut *Tanáts* Consilium, *gyólts* Sindon, *ezúts* Tuber, *járés* Litrum, *háres* Certamen, &c. *tanátsa*.

In *Sz*, quoque *a*, ut *Halász* Piscator, *vadász* Venator, *halásza*. quidā putant *sz* duplicandū.

In *Gy*, petunt *a*, ut *Agy* Lectus, *Jóbágy* Rusticus, *Hidnagy* Dux &c. ut *ágya* &c. *Hidnagya* Pazm. in Conc. pag. 598. Sed *Kaldi* duplicat *g*, ut *hadnaggya* Gen. 26. *Ű*. 26. Et alibi.

In *Ly*, volunt habere *a*, ut *Király* Rex, *kastély*

stély Castellum, *rostellý* Crates, *Királya* &c. Quidam *l*, duplicant, quod Pazm. non facit, nec *Kaldi*, nam accentus penultimæ id supplet. *fogoly* & similia Metathesim amantia eliso o, *fuglya*, Gen. 39. *Ű*. 20.

In *Ny*, ut *Barány* Agnus, *leány*, *Márvány* Marmor, *szigony* Fuscina, *Tartomány* Regio, *szárny* Ala, &c. *Baránya*, *leánya*, in quibus an aliqui benè duplicent literam *n*, praxis impressorum authorum te docebit.

In *Ty*, desinentibus etiam affiges *a*, ut *Ponty* *Carp'o*, *Pontya*, *konty*, *kontya* &c.

Nomina secundæ classis faciliora sunt, omnia enim ferè *e*, affixo contenta sunt, ut *Seb* Vulcanus, *föld* Terra, *dög* Cadaver, *Méh* Apes, *tetey* Vertex, *kerék* Rota, *lepel* Tegumentum, *szem* Oculus, *Isten*, *csöp* Gutta, *ser* Cervisia, *fegyver* Arma, *örökös* Hæres, *test* Corpus, *szív* Cor, viz *Aqua*, *gyümölcs* Fructus, *mész* Calx, *hegy* Mons, *személy* Persona, *eremény* Marsupium, &c. *sebe*, *földe* Gen. 41. *Ű*. 46. 21. *Kim*, *kimie* Gen. 42. *Ű*. 30. *csöp* Gutta, *csöppe* dup. *p*. Job. 36. *Tör töre*, apud *Kald.* *törje*, Job. 18. *Ű*. 10. Nomina quæ in Accusat. Metathesim habent, fol. 20. hic eadem gaudent, ut *Berek*, *berke*, &c. sed quæ habent *ö* in ultima syllaba mutant illud in *e*, ut *csöbör* *csöbre*.

Sunt tamen aliqua nomina secundæ classis, quæ & *i*, & quæ saltem *i*, usitatus admittunt,

ut monosyllaba *Dég Cadaver, Eél Acies, szé*
Sedes, tök Cueurbita, szór Pilus, bocs Preti
um, böjt Jejunium, hit Fides, tiszt Officium, íz
Sapor, köz Spatium, &c. ut dógi, fegyver éeli.
 Exod. 17. *Ű. 13. Kegyelem széki* Pazm. in Conc.
 pag. 646. *Szóri* Exod: 35. *Ű. 23. hiti*, Teleg.
 habet etiam *hite szeget* Luther. part. 2. pag. 588.
 Et quædam adjectiva substantivè accepta in
 regimine, ut *szük* Angustus, *Paucus, kenyérnek*
szüki, szép Pulcher, gyümölcsnek a' szépi. Ex
 polysyllabis *közép* apud Pazm. *szivem közepi.*

Derivata in *Et tam e, quàm i, admittunt,*
ut szeretet, szeretete, Pazm. pag. 584. & *sze*
reteti, pag. 587. *öltözöt* Indumentum, *öltözete*
 Job. 31. *Ű. 19. öltözeti,* Ibid. &c.

Jam verò ex tertijs personis singularibus
 formandæ erunt tertiæ plurales juxta mutati-
 ones subjectas.

Nomina in Vocalem desinentia habent ter-
 tiam personam singularem.

Primæ classis, in *ja.* Secundæ in *je.*

In Plur. muta in *jok.* muta in *jek,* vel *jók.*

Exempla, Res possessa & possessor in Sin-
 gulari.

Classis 1.	M.	d.	ja.
Classis 2.	M.	d.	je.

Almám

Almám, *Almád,* *Almája.*
Elmém, *Elméd,* *Elméje.*
Széróm, *Széröd,* *Szérője.*

Res possessa in Singulari, possessores in Plu-
 rali.

Classis 1. nk.	tök.	jok.
Classis 2. nk.	tek, ták.	jek. jók.

Almánk, *almátok,* *almájok.*
Elménk, *elmétek,* *elméjek.*
Szérőnk, *szérőtök,* *szérőjök, vel jek.*

Nomina verò in Consonantem exeuntia ha-
 bent in 3. Singulari Primæ Classis:

Ja, nya, tya, a, gya.

In Plur. *Jok, nyok, tyok, ok, gyok.* Secundæ
 Claf. in Num. Sing. *e,* aut *i,* in Num. Plurali
 assumunt *k,* sed quæ habebunt *i,* mutant illud
 in *e,* & quæ in themate habebant *ó,* vel *ű,* pos-
 sunt illud retinere.

Res possessa & possessor in Singulari.

Primæ			<i>Ja.</i>
Classis	M.	D.	<i>nya.</i>
Num.			<i>tya.</i>
Singul.			<i>a.</i>
lar.			<i>gya.</i>

Rabom,

Rabom,	rabod,	rabja.
Aranyom,	aranyod,	aranya.
Pontyom,	pontyod,	pontya.
Uram,	Urad,	Ura.
Kardom,	kardod,	kardgya.

Res possessa in Singulari, & possessores in Plurali.

Primæ Classis Num.	nk,	tok,	Jok.
Pluralis.			nyok. tyok. ok. gyok.

Rabúnk,	rabotok,	rabjok.
Aranyúnk,	aranyotok,	aranyok.
Pontyúnk,	pontyotok,	pontyok.
Urúnk,	Uratok,	Urok.
Kardúnk,	kardotok,	kardgyok.

Res possessa & possessor in Singulari.

N. S. 2. Claf.	M,	D,	E, I.
Istene ^m ,	Istene ^d ,	Istene.	
öröm ^m ,	öröm ^d ,	öröme.	
csűr ^m ,	csűr ^d ,	csüre.	
bőjt ^m ,	bőjt ^d ,	bőjti.	

Res possessa in Sing. possessores in Plur.

N. P. 2. Claf.	nk,	tek, tök,	ek, ök.
----------------	-----	-----------	---------

Istenünk,	Istenetek,	Istenek.
örömünk,	örömetek,	örömek.
Csűrünk,	csűrötök,	csürek.
Bőjtünk,	bőjtötek,	bőjtök.

§. 3.

De ijs affixis, quæ equivalent Substantivis pluralibus, cum affixis tam singularis, quàm pluralis Numeri.

Forma tibi semper prius substantivum plurale cum affixo singulari tertiæ personæ quod affixum est semper litera *i*, & variè invenitur: pro quo nota.

Pro prima Classe Nominum.

Nomina, quæ in Numero singulari habent affixum singulare *Ja*.

Vel sunt, quæ in Vocalem exeunt, ut

Alma, lakó, hattyu.

Et habent tertiam singularem cum affixo. Almája, lakója, hattyúja.

His pro formando Numero Plurali demes litteram finalem *a*, & litera *i*, quæ remansit erit formativa substantivi pluralis cum affixo possessivo: efficitque illud *i*, per se syllabam sic: Almái, Poma ejus, lakói, Inquilini ejus Gen. 19. v. 23. Hattyúi, Cygni ejus.

Vel sunt Nomina illa desinentia in Consonantes, ut *Rab, dob*

Et habent in tertia singul. *ja*, ut *rabja, dobja*.

His addes literam *i*, formativam Nominis substantivi pluralis, cum affixo singulari, habebisque *Rabjai*, Captivi ejus. *dobjai*, Tympana ejus.

Et sic formabis nomen plurale cum possitivo singulari, etiam pro illis, quæ cum singularia sunt, habent affixa.

Nya, rya, gya, a, ut *Kinnya, bottya, kardgya, nyila*.
Kinnyai, Tormenta ejus, *bottyai*, Baculi ejus.
kardgyai, Gladij ejus. *nyilai*, Sagittæ ejus.

Excipe aliqua, quæ elisâ literâ *a*, aut etiam alijs literis accessorijs Syncopen amant, ac in *i*, desinunt: talia sunt quædam in *d*, ut *Szomszédi, apródi* Job. 12. v. 11.

Quædam in *g*, ut *csillag* Stella, *csillagi* Genes. 22. v. 17. *Asztag* Acervus, *asztagi*, Job. 24. v. 11. *Gazdag* Dives, *a világ gazdagi*, Pasm. Conc. pag. 653. Et Derivata in *Ság*, ut *Méltóság* Dignitas, *hamisság*, ut *méltósági* &c.

Quædam in *K*, ut *Ajak* Labium, *ajaki*, Job. 11. v. 5. *Nyomdok* Vestigium, *nyomdoki*, Job. 11. v. 7. *Hajlék* Habitaculum, *hajléki* Job. 19. v. 21. & similia in *lék*; *Patak* Fluvius, *pataki* Exodi 7. v. 19.

Quædam in *L*, ut *Angyal*, *Angyali*: az *Angyalid-*

gyalidban gonofságot találtál. Job. 4. v. 17. *Oldal* Latus: *Oldaliról le-függ a' háj* Job. 15. v. 27.

Derivata in *Lom*, ut *Fájdalom*, *fájdalmi* Dolores ejus.

Nonnulla in *P*, ut *Oszlop* Columna, *Az ég oszlopi* Job. 26. v. 11. habet *P*. Kaldi exemplum etiam in *Nap* Dies: *Vallyon az én Napimnak kevéssége nem hamar végeződike?* Job. 10. v. 20. sed hoc propriè habet *napjai*, ut *Vallyon mint az ember napjai olyaké a' te napjaid*. Job. 10. v. 5.

Quædam in *R*, ut *Sugár*, Radius, *sugári* radij ejus, Job. 42. v. 21. *számár* Alinus, *számári* Asini ejus Gen. 32. v. 5.

Derivata in *As* omnia; ut *Forrás* Gen. 8. v. 2. Sic *romlás*, *kárvallás* &c. etiam *Inas* Ephæbus, *vadászás*.

In *At*, similiter Derivata, ut *Allat*, gyalázat.

In *Ny*, habet Kaldi *Leányitok*, *leányink* Genes. 38. & *erszényink* Gen. 43. v. 22.

Pro secunda Nominum Classe.

SECUNDÆ verò classis Nomina, cum sunt singularia, quæ in Vocalem, *e*, vel Diphthongos *o*, *u*, terminantur, habentque affixum *je*, ut *Elme* Ingenium, *kenő* Unguentum, *csőpü* Stupa, *elméje*, *kenője*, *csőpüje*. Etiam abijciunt ultimam affixi literam, ut *elmés* Ingenia ejus,

ejus, *kendi* Unguenta ejus, *csőpüi* Stupæ ejus.

At Anomala illa Monosyllaba de quibus mentio est paulò ante §. 2. post initium, formant Numerum Pluralem addendo *i*, affixo priori, ut *Ló. lova, lovai* Equi ejus: Sic *szava, szavai*: *fő, feje, fejei: fű füve, fűvi; vő, vőm, veje* Gen. 19. §. 14. habet *veii*, pro *vejei*.

Sic & illa *Szaru, szarva, szarvai, darvai, tetvei*.

Quæ verò in Consonantem desinunt, & habent ante suam finalem Consonantem literam Vocale *e*, ut *szem*, affixo singulari, quod est etiam *e*, ut *szeme*, pro Numero Plurali addes literam *i*, ut *szemei* Oculi ejus.

Idem facies cum illis Substantivis, quæ ante Consonantem habent *ő*, vel *ü*, ut *Bőr, bőre*, Exod. 35. §. 23. *bőrei* Pelles ejus. *Csűr, csűre, csűrei* Horrea ejus. Gen. 41. §. 47.

Excipies nonnulla, quæ eliso *e*, Syncopen amant, ac tertiam singularem in *i*, habent, hanc enim terminationem servant cum affixis *Be-szedi*, Exod. 23. §. 8.

Quædam in *d*, ut *Kisded* Parvulus, *kisdedi* Parvuli ejus.

In *G*, ut *Sereg, seregi* Exercitus, & maximè derivata in *ség*, ut *Nemzetség, feleség, ellenség, nemzetségi, feleségi* Genes. 7. §. 7. *ellenség* Gen. 49. §. 8. *sómörgi* Rugæ, Job. 16. 9.

In *K*, ut *Szék, Add nekem a te székednél álló bölcsőiséget* Sap. 9. §. 4.

Deri-

Derivata in *Lem*, ut *segedelem, segedelmi*, Auxilia ejus. *felelem* Timor, *felelmi*, Timores ejus, &c.

In *R*, ut *Ember, emberim*, Genes. 50. §. 7. *Kenyér; hogy meg-áldgyam a te kenyeredet*. Exodi 23 §. 25. *Seller*, Inquilinus; *selléri*, Job. 19. §. 15. *fegyver, fegyveri*. Gen. 27. §. 3.

In *Es, és*, ut *Nemes Nobilis, erős* Fortis substantivè. *Persák erőssinek, és Medusok Nemessinek* Esth. 1. §. 3. *és* Avus, *Atyáid és ősid* Exodi 10. §. 6.

In *T*, ut *Követ* Nuncius, *Kristus követi*. Paz. Conc. pag 652. §. 6. *öltözet, öltözeti*.

In *Z*, ut *Vitéz, vitézi*. Job. 25. §. 3. *Köz, közö. eszköz, eszközi*.

Quorum tamen nonnulla etiam priore modo in usum venire possunt, ut *Embereim, kenyereim &c. Tetej* Vertex, divisâ diphthongo, *tetei* Exod. 26. cap. 4.

Vides tertiam personam pluralem rei possessæ, & singularem possessoris variè terminari. Nimirum Nominum desinentium in Vocale in *ai*, ut *Almai, ői*, ut *Hordói, ui*, ut *Sarui, éi*, ut *Elméi, ői*, ut *Szérői, üi*. ut *Gyűrűi*, & nominum desinentium in Consonantem in

Jai, nyai, tyai, ai, gyai, ut: *Rabjai, Aranyai, Pontyai, Urai, Kardgyai*. Sed occurrit difficultas de tertia persona plurali tam rei possessæ, quam possessorum.

Pro hac licet legerim exempla impressa, in quibus tertius personis singularibus quoad possessionem, pluralibus tamen quoad rem possessionem, solum littera *k* additur. ut *Labai* Pedes ejus, *Kezei* Manus ejus, *labai*k Pedes eorum, *kezei*k Manus eorum. (sic saepe utitur Valentinus Léppes. Vide præfat. ejus in Speculum moriturosum, pag. 3. idem habet *büneik* Peccata eorum, de Morte lib. I. p. 222.) observaverimque nonnullos Ungaros sic loquentes; verumtamen pro meliore hujus sæculi stylo cum recentioribus scriptoribus melius facies, si has tertias personas rei possessionis & possessorum plures, reddas voce similes tertius pluralibus quoad rem possessionem, & singularibus quoad possessores, ut habetur pag. 59. & 60. & advertes ex subjectis exemplis.

Res possessa in Plurali, & possessor in singulari desinentium in Vocale.

EXEMPLA PRIMÆ CLASSIS.

N. S. Almáim,	almáid,	almái.
	<i>Aliud.</i>	
N. S. Hordóim,	hordóid,	hordói.
	<i>Aliud.</i>	
N. S. Saruim,	saruid,	sarui.

EXEN

EXEMPLA SECUNDÆ CLASSIS.

N. S. Elméim, elméid, elméi; *Ingenia ejus.*
N. S. Szeróim, szeróid, szerói; *Horrea ejus.*

Aliud eorum, quæ habent in themate ũ.

N. S. Gyűrűim, gyűrűid, gyűrűi. *Annuli ejus.*
Res possessa & possessores in Plurali.

EXEMPLA PRIMÆ CLASSIS.

Almáid,	almáitok,	almájok.
Hordóink,	hordóitok,	hordójok.
Saruink,	saruitok,	sarujok.

EXEMPLA SECUNDÆ CLASSIS.

Elméink,	elméitek,	elméiek.
Szeróink,	szeróitek,	szerójek.
Gyűrűink,	gyűrűitek,	gyűrűjök.

Et videtur quod horum terminatio frequentior sit in ōk.

Res possessa in plurali & possessor in singulari, desinentium in Consonantem.

EXEMPLA PRIMÆ CLASSIS.

N. S. Rabjaim, rabjaid, rabjai. *Captivi ejus.*
E 2 N. S. Kar-

N. S. Kardgyaim, kardgyaid, kardgyai.
 N. S. Uraim, uraid, urai.
 N. S. Malmaim, malmaid, malmai.
 N. S. Angyalim, Angyalid, Angyali.

EXEMPLA SECUNDÆ CLASSIS.

N. S. Szemeim, szemeid, szemei. *Oculi ejus.*
Sic: N. S. ökreim, ökreid, ökrei.
 N. S. Csűreim, csűreid, csűrei.
 N. S. Vitézim, vitézid, vitézi. *Milites ejus.*
Res possessa & possessores in Plurali.

EXEMPLA PRIMÆ CLASSIS.

Rabjaink, rabjaitok, rabjok.
 Kardgyaink, kardgyaitok, kardgyok.
 Uraink, uraitok, urok.
 Malmaink, malmaitok, malmok.
 Angyalink, Angyalitok, Angyalok.

SECUNDÆ CLASSIS.

Szemeink, szemeitek, szemek, *vel* ök.
 ökreink, ökreitek, ökrök.
 Csűreink, csűreitek, csűrök.
 Vitézink, vitézitek, vitézek.
 Ab Itélet, itéletitök, apud Kaldi.

Promiscuè videtur posse esse usum terminationum tertiæ personæ in *ek*, & *ök*, ut *Nyel-*
vek,

vek, Psal. 13. v. 3. & Psal. 54. v. 10. *lingvæ eorum*: & *nyelvök*, Job. 29. v. 10. *szemek*. Job. 19. v. 15. & cap. 19. v. 15. *oculi eorum*, & *szemök*, Job. 2. v. 12. Nisi quod Nomina, quæ in themate habent *ö*, vel *ü*, usitatus habeant terminationem *ök*, ut *Csűrök* Genes. 41. v. 35. Sic *szívek*, *szívök* Job. 17. *kezek*, Genes. 37. v. 22.

Hæc affixa etiam Præterita seu Participia passiva recipiunt, tale est illud *Jer-bé Urnak áldotta*. Genes. 24. v. 31.

Etiam tertia persona Præteriti à Verbo *Kagyok* Sum, quæ est *vólt* Fuit, assumit affixa hæc, ut *Vóltom*, *vóltod*, *vóltá*. & tunc transit in substantivum, & significat essentiam ut *a' dolog volta ez*, essentia rei hæc est.

Maximè verò plurimæ particulæ præpositionis partis id exigunt, idque tam conjunctæ, ut *Hoz*, ad, *hozzám*, *hozzád*, *hozzája*, *Tól*, à vel ab *tólem*, *tóled*, *tóle*, ubi quidam *l*, duplicant.

Quàm separata, ut *Előt*, ante *előttem*. *előt- ted*, *előtte*: desinentia in *t*, duplicant illud. *Után* post *Utánnam*, *utánnad*, *utánna*.

Etiam cum fiunt composita, ut *Előttem járó* Præpositus, superior meus. *előtted járó*, *előtte járója*.

Előttünk járó, *előttetek járó*, *előttök járó*.

In Plurali: *Előttünk járók*, *előttetek járók*, *előttök járók*.

Jezraja az elöttök járó. Ezd. 2. 12. *Ű. 41.*
A' pohárnokok elöttök járója. Gen. 40. *Ű. 9.*
A' seregek elöttök, járói. Par. 1. c. 28. *Ű. 1.*
Meg-emelekezetek a' ti elöttetek járókról,
 Heb. 13. & 7.

Ex his exemplis apparet in tertijs personis
 utramque compositi partem affixa recipere.

APPENDIX.

Habetur superius par. 2. cap. 2. §. 3. Ge-
 nitivos omnes significare aliquam pos-
 sessionem: eandem regulam sequuntur
 Genitivi cum affixo personali utriusque nu-
 meri, ut *Uramé, Uraimké*. His ergo Genitivis
 insuper eleganter additur affixum *k*, ut *Uramék,*
uraimek, & habent hunc sensum. *Uramék,*
 id est, illi qui spectant ad meum Dominum,
uraimek, illi qui spectant ad meos Dominos;
uradek, illi qui spectant ad tuum Dominum
 &c. Et sic alia plura.

Pars Tertia.

DE VERBO.

CAPUT I.

De ijs Verborum accidentibus,
 quæ ad conjugandum necessaria
 sunt.

§. I. De

§. I.

*De modis, temporibus, personis, numeris,
 & Conjugationibus in genere.*

Modi Conjugationum sunt, quinque si-
 cut apud Latinos: Indicativus, Im-
 perativus, Optativus, Coniunctivus,
 & Infinitivus.

Tempora sunt quinque, Præsens, Præteri-
 tum imperfectum, Præteritum perfectum, Præ-
 teritum plusquamperfectum, & Futurum.

Præteritum perfectum Indicativi est duplex;
 primum commune; secundum cuius usus est
 ornate in narrationibus, ideo dici potest hi-
 storicum.

Præteritum plusquamperfectum est etiam du-
 plex; primum, formatum ex Præterito perfecto,
 & particula auxiliari *vala*, & alterum similiter
 ex præterito, & voce auxiliari *volt*, de quorum
 altero non est, cur ulterius tractetur; cum sit
 idem cum priore, nisi quod verba auxiliaria
 sint alia, quæ non variantur in personis aut
 numeris.

Futurum non differt à præsentem, sed ut sci-
 atur esse Futurum, adduntur illi aliæ particu-
 læ; v. g. *Meg, ofztan, azután* postea, *jövendő-
 ben*, in Futuro; aut effertur per Infinitivum,
 cum verbo *fogok*, ut *fogok olvasni*, Legam. Fu-
 turum

turum tamen Coniunctivi Ungari habent proprium, ut patebit, cuius usus in communi sermone rarus est, in historicis, maxime sacris, frequens.

Personæ sunt tres; Prima, secunda, tertia: Personam primam conjugationis primæ, numeri singularis, in omnibus modis finitis Ungari dupliciter effert: ut *Látok, látlak, látam, láttalak, szeretek, szeretlek; szerettem, szerettelek.* de priore tractabitur in ipsa Coniugatione prima; de posteriore specialiter in fine illius.

Personæ tertia Præteriti primi, numeri singularis, posita cum substantivo, transit in adiectivum participiale: ut *Hallott dolog*, Audita res; *oltvasott pénz*, Numerata pecunia. Videntur tamen hæc magis esse tertiæ personæ verbi passivi, per Syncopen contractæ: & signum est duplex *tt*, in fine; esto in *ijs*, quæ in duas consonantes exeunt, non duplicetur, ut *Vert pénz*, cusa pecunia.

Tertia etiam persona Coniugationis secundæ, seu verbi determinati, numeri singularis, posita cum substantivo, transit in adiectivum, ut: *Isten adta ember*, Homo quem Deus dedit, *Ember sütette kenyér*, Panis, quem homo pinsuit.

Numeri sunt duo: Singularis & Pluralis.

Coniugationes quatuor. Quia quadruplex est

est tantum diversitas flexendi verba per modos, tempora, personas, & numeros. prima est verborum activorum indeterminatorum ad quam referuntur multa etiam neutra transitiva, & intransitiva.

Hæc ponitur pro prima, quia hæc à nullo formatur, & ab ista formantur secunda, & tertia.

Altera est activorum, ad certam rem determinatorum.

Tertia passivorum. Quarta neutrorum, quorum tertia persona singularis definit in *ik*.

§. 2.

De Radice Coniugationum.

Radix, seu fundamentum conjugationum est tertia persona cuiusvis verbi regularis primæ conjugationis, quam sic invenies: accipe quodcunque verbum inventum, v.g. in Dictionario in tempore Præsenti, numero singulari, ut *Látok* Video. *Szeretek* amo. abijce ultimam literam *k*, cum sua Vocali, manebit tertia persona *lát* videt, *szeret* amat. In verbis Neutris quæ tertiam personam habent in *ik*, facies pro radice tertiam personam fictam, abjecto *ik*, ut *Jáztom* Ludo, abjecto *m*, & Præcedente illud Vocali *o*, manebit *jázt*, hoc ultimum quidem est imperfecta persona tertia,

quoad significationem, & completur addito *ik*, *jatzik* ludit; sed pro radice est ita accipiendum.

Illa verò Neutra, quæ in præsentī in *k* definiunt, & tertiam habent in *en*, ut *léšzek*, inter Anomala computabuntur.

Hæc fundamenta formationum, seu radices, ut plurimum erunt monosyllabæ, ut *Lát* videt; *ád* dat; *áll* stat: *árt* nocet, *ért* intelligit, *ír* scribit, *ól* occidit, *ül* sedet, *bír* possidet &c.

Aliæ radices dissyllabæ, ut *Halgat* tacet, *szere* amat.

Aliæ plurium syllabarum, ut *Ingadoz* agitur; *örvendez*, lætatur, quarum primæ personæ plerumque sunt verba derivativa, aut composita ut *Munkálkodom* laboro: *csendesitem* tranquillo.

Aptissimè tamen hæc tertia persona ponitur pro radice formationum, quia brevissima est, & ferè in omnibus modis, temporibusque continetur. ob quam causam etiam Hebraei pro radice ponunt tertiam personam.

§. 3.

De affixis, quæ tempora ac personas formant, addita radici.

OMnis variatio per modos, tempora, & numeros, personasque fit ope affixarum certarum terminationum, quæ ideo affixa vocabuntur

Sunt

Sunt autem affixa duplicia, quædam, quæ verbis præponuntur partim conjunctim, partim separatim, & rectius præfixa dicerentur, talia sunt *hozzá*, ad; *kivül* à foris: *belöl* intrinsecus, *elöl* ante, *hátul* retro, *környül* circum, *meg*, quod ultimum si separatim scribitur, conjungitur verbo transversâ lineolâ.

Quæ verò conjunctim præfiguntur, sunt *bé* in: *ki* ex: *el* ab: *le* de: *fel* sursum. Et hæc communiter suam significationem verbo uniunt, ut *hozzá megyek* adeo illum, *kivül járok* foris ambulo, *belöl nézek* ab intro aspicio, *elöl megyek* ante eo, *hátul megyek* post eo, *környül nézek* circumspicio, *bé-megyek* intro, *ki-megyek* exeo, *le-megyek* descendo, *fel-megyek* ascendo.

Non tamen ita præponuntur, ut non aliquando postponi possint, aut exigant: Nam *meg*, in Futuro indicativi ferè præponitur, estq; plerumque signum futuri; ut *meg-cselekeszem* faciam. licet etiam in alijs temporibus inveniat; ut *meg-cselekedtem* feci; at in futuro Imperativi postponi vult, ut *cselekedd-meg* fac: quod idem fit etiam cum alijs præfixis conjunctis. ut *Menny-el* abi: *menny-fel* ascende, sed tunc separatim ponuntur, interjectâ lineolâ, ut *Jő-el* veni.

Affixa quæ formant tempora, personas, & numeros, ponuntur in tabellis affixorum ante singulas Conjugationes.

Hic

Hic solum adhuc nota, debere te etiam in Conjugationibus observare duas illas vocalium classes, quæ assignatæ sunt in Nominibus. Nimirum Primæ classis. *a, o, u, aj, seu ay.* Hæc etiam in affixis petunt jam *a*, jam *o*, jam *u*.

Secundæ classis. *e, ô, û, ej, seu ey.*

Hæc petunt in affixis *e, ô, û*, & subinde *i*.

Exempla primæ classis: *Adok do, ad dar, at-tam. szóllok loquor, szól loquitur, szóllottam. futok curro, fut currit, futottam. hajtok pello, haj pellit: hajtottam.*

Secundæ clas. *Szeretek Amo, szeret amat, szerettem. ülök sedeo, ül sedet: ólök mactio, ól mactat. Eyték facio cadere, Eyt finit labi.*

Quæ habent *i*, partim sunt Primæ classis, ut *Sír flet, víj certat, nyit aperit, árit oscitat.*

Partim secundæ, ut *Feszíték extendo, feszít.*

Nota secundò pro tertia persona modi Indicativi, Numeri singularis, temporis Præsentis, quæ est radix formandi alia tempora sæpe contingere, ut abjectis abjiciendis ex prima persona, remaneant in fine duæ consonantes conjunctæ, v.g. *Szóllok, szóllasz, szóll.* tali casu ante affixum à consonante incipiens, assumes litteram in prima classe *o*, aut *a*, nimirum *a*, in secunda persona singul. præsentis & imperfecto Optativi, & imperfecto Conjunctivi, ac in Infinitivo, ut *Szóll, szóllasz, szóllanék, szóllani.*

Sic

Sic *Artok Noceo, artasz Gen. 21. 23. árt, artanék. Allok Sto, állasz, Gen. 24. 31. ál, állanék Tartok teneo, tartasz Gen. 38. 7. 18. tart.*

Hæc sequuntur ea verba, quæ in themate desinunt in *t*, præcedente vocali acutâ, ut *Bocsátok mitto, bocsátasz. Job. 7. 19. bocsát, bocsátanék. Tanítok doceo, tanítasz, tanít, tanítanék. Taszítok trudo, taszítasz, taszít, taszítanék, taszítani.* Sic *Fordítok verto, ordítok rugio.*

Excipe ea, quorum thema terminatur in has duas consonantes *sz*, quæ non assumunt intermediam vocalem ut *Halászok, halaszsz, halász, piszor.*

Alibi, hoc est in secunda persona præsentis numeri Pluralis, præteritis perfectis primis, *o*, venit in affixo, ut *Szóllotok, szóllottam, ártotok, ártottam, &c.*

In secunda Classe assumitur Vocalis *e*, ut *érzek sentio, érzesz, Paz. pag. 600. 7. 11. érez. Tekéntek intueor, tekéntesz, teként. óntók fundo,*

Nota tertio, esse quædam Verba, quæ tertiæ personam non possunt constituere deletis tantum ex Verbo primæ personæ ultimâ consonante, cum antecedente eam Vocali. Talia sicut *Arányzok, könyörgök: szerzek &c.* nam deletis *ok, & ek*, non subsistent hæc tertiæ personæ *arányz, könyörg, szerz*, in his & similibus utere Metathesi, vocalem transferendo sic: *Könyörgök, könyörgesz, Job. 8. 5. arányasz, Gen. 41. 7. 15. arányoz, könyörög.*

CA.

CAPUT II.
Tabella continens affixa.

PRIMÆ CLAS. Indic. modi tempus præsens.		
N. S. <i>ek,</i>	<i>sz</i>	<i>Per se</i>
N. P. I. <i>ünk,</i>	<i>2. tok,</i>	<i>3. nak.</i>
Præteritum perfectum primum, &		
N. S. <i>tam.</i>	<i>tál,</i>	<i>ot</i>
N. P. <i>tünk,</i>	<i>tatok,</i>	<i>ták, vel tanak.</i>
Præteritum perfectum secundum,		
N. S. <i>ék</i>	<i>ál</i>	<i>á</i>
N. P. <i>ának,</i>	<i>átok,</i>	<i>ának.</i>
Imperativi præsens, & Futurum.		
N. S. <i>Caret.</i>	<i>Per se, vide</i>	<i>on.</i>
	<i>(pag. 87.</i>	
N. P. <i>ünk,</i>	<i>atok.</i>	<i>anak.</i>
Optativi præsens, & imperfectum.		
N. S. <i>nék,</i>	<i>nál,</i>	<i>na,</i>
N. P. <i>nának,</i>	<i>nátok,</i>	<i>nának.</i>
Optativi Futurum.		
N. S. <i>ak,</i>	<i>Sicut in Imp.</i>	<i>on.</i>
N. P. <i>ünk,</i>	<i>atok,</i>	<i>anak.</i>
Conj. N. S. <i>andok,</i>	<i>andasz,</i>	<i>and,</i>
Fut. N. P. <i>andünk,</i>	<i>andotok,</i>	<i>andanak.</i>

CONJUGATIO I.
PRIMÆ CONIUGATIONIS.

Imperfectum, & Futurum. 2. CLAS.		
N. S. <i>ek,</i>	<i>sz,</i>	<i>Per se</i>
N. P. <i>ünk,</i>	<i>tök, tek.</i>	<i>nek.</i>
Plusquamperfectum Indic. Optat. & Conj.		
N. S. <i>tem,</i>	<i>tél,</i>	<i>et.</i>
N. P. <i>tünk.</i>	<i>tetek.</i>	<i>tek, vel tenek.</i>
Seu historicum Indicativi tantum modi.		
N. S. <i>ék,</i>	<i>él,</i>	<i>e.</i>
N. P. <i>ének.</i>	<i>etek.</i>	<i>enek.</i>
Sive modus Mandat. vide inf. p. 87. Not. 2.		
N. S. <i>caret,</i>	<i>Per se,</i>	<i>en.</i>
N. P. <i>ünk.</i>	<i>etek,</i>	<i>enek.</i>
Et Coniunctivi imperfectum.		
N. S. <i>nék,</i>	<i>nél,</i>	<i>ne,</i>
N. P. <i>nénk.</i>	<i>nétek.</i>	<i>nének.</i>
Et Præsens Coniunctivi.		
N. S. <i>ek,</i>	<i>Sicut in Imper.</i>	<i>en,</i>
N. P. <i>ünk.</i>	<i>etek.</i>	<i>enek.</i>
N. S. <i>Endek,</i>	<i>endesz,</i>	<i>end.</i>
N. P. <i>Endünk,</i>	<i>endetek,</i>	<i>endenek.</i>

EXEMPLUM PRIMÆ CLASSIS.

Indicativi modi

N. S. Olvasok,	olvassz,	olvas.
Lego,	legis,	legit.
N. P. Olvasunk,	olvastok,	olvásnak.

Præteritum

Olvasok vala,	olvassz vala.	olvas vala.
Legebam,	legebas,	legebat.
Olvasunk vala,	olvastok vala,	olvásnak vala

Præteritum perfectum

Olvasam,	olvastál,	olvastot.
Legi,	legisti,	legit.
Olvasunk,	olvastatok,	olvasták, vel olvastának.

Præteritum perfectum.

N. S. Olvasék,	olvasál,	olvasá.
N. S. Olvasánk,	olvasátok r	olvasák, vel olvasának.

Præteritum.

Olvasam volt, vel vala,	olvastál vólt,	olvastot v.
Legeram,	legeras,	legerat.
Olvasunk vólt,	olvastatok vólt,	olvasták, vel olvastának vólt.

CONJUGATIONIS I. SECUNDÆ CLASSIS.

Tempus Præsens.

N. S. Szeretek,	szeretsz,	szeret.
Amo,	amas,	amat.
N. P. Szeretünk,	szerettek,	szeretnek.

Imperfectum.

Szeretek,	szeretsz,	szeret vala.
Amabam,	amabas,	amabat.
Szeretünk,	szerettek,	szeretnek vala.

Primum.

Szerettem,	szerettél,	szeretet.
Amavi,	amavisti,	amavit.
Szerettünk,	szerettetek,	szerettek, vel szerettenek.

Secundum.

Szereték,	szeretél,	szerete.
Szereténk,	szeretétetek,	szereték, vel szereténnek.

Plusquamperfectum.

Szerettem vólt, vel vala,	szerettél,	szeretet.
Amaveram,	amaveras,	amaverat.
Szerettünk vólt, vel vala,	szerettetek,	szerette- nek.

Futurum.

*Vide Futurum Conjugationis secunda parti-
cula meg sensum.*

Imperativi modi tempus præsens.

N. S. *Prima caret. olvass, lege. olvasson, legat.*

N. P. *Olvassunk, olvassatok, olvassanak.*

Futurum live

Sicut præsens postposito auxiliari meg,

Unde Olvass-meg te, olvasson-meg,
audies, nisi cum his Accusativis

Optativi modi

Vajha olvassnék, olvassnál, olvassna.

Utinam Legerem, legeres, legeret.

Vajha Olvassnánk, olvassnátok, olvassnának.

Præteritum perfectum

*Nam illa in principijs Olvashatnék, szeret-
hetnék.*

Præteritum

Vajha Olvastam, olvastál, olvastóltna.

Legissem, legisles, legisset.

V. Olvastunk, olvastatok, olvastak, l. tanak v.

Legissemus, legissetis, legisissent.

Futurum formatur ab

Cum hogy Olvassak, olvass, olvasson.

Utinam Legam, legás, legat.

Olvassunk, olvassatok, olvassanak.

Alias cum utinam uteris pro eo Futuro

Vajha Olvassnék.

Futu-

Futurum.

*Nam proprie eo spectant, quia auxiliaris
determinat.*

Quomodo Imperativus formatur vid. p. 87.

N.S. Prima caret. szeress, ama. szeressen, amet.

N.P. Szeressünk, szeressetek, szeressenek.

Modus Mandativus.

Cujus virtute etiam transit potius in 2. Conj.

*Et szeress-meg te, szeressen-meg amaz, vix
engemet, tégedet, minket, titeket.*

Tempus præsens, & imperfectum.

Vajha Szeretnék, szeretnél, szeretne.

Utinam Amarem, amares, amaret.

Vajha Szeretnénk, szeretnétek, szeretnének.

Optativi, sicut Plusquamperfectum.

Sunt à Verbis Potentialibus, de quibus c. 3. §. 3.

Plusquamperfectum.

Vajha Szerettem, szerettél, szeretet volna.

Utinam Amavissem, amavisses, amavisset.

V. Szerettünk, szerettétek, szerettek, l. tenek v.

Utinam Amavissemus, amavissetis, &c.

Imperativo additis affixis ex Tab. IIa.

Hogy Szeressék, szeress, szeressen.

Utinam Amem, ames, amet.

Szeressünk, szeressetek, szeressenek.

Præsenti Optativi, v. g.

Vajha Szeretnék, &c.

F 2

Con-

Conjunctivi modi tempus præsens.

N. S. *Mikor Olvassak, olvas, olvasson.*

Cum Legam, legas, legat.

Mikor Olvassunk, olvassatok, olvassanak.

Pro hoc Præsenti Conjunctivi

V. G. Quid me turbas cum scribam.

Præteritum imperfectum.

Mikor Olvasnék, olvasnál, olvasna.

Cum Legerem, legeres, legeret.

Mikor Olvasnánk, olvasnátok, olvasnának.

Cum Legeremus, legeretis, legerent.

Præteritum.

Olvastam legyen, olvastál legyen, olvasot legyen!

Cum Legerim, legeris, legerit.

*Olvastunk legyen, olvastatok legyen, olvasták vel
olvastanak legyen.*

Sic habet *Loptunk legyen.* Gen. 44. v. 8.

Præteritum.

Mikor Olvastam volna, olvastál vol. olvasot vol.

Cum Legissem, legisse, legisset.

Mikor Olvastunk volna, olvastatok v. olvastak v.

Cum Legissemus, legissetis, legissent.

Futurum.

Mikor Olvasandok, olvasandasz, olvasand.

Cum Legero, legeris, legerit.

Mikor Olvasandunk, olvasandotok, olvasandanak.

Cum Legerimus, legeritis, legerint.

Infinitivi modi tempus,

Olvadni,

Legere,

Sicut

Sicut Futurum Optativi cum *Mikor.*

N. S. *Mikor Szeressék, szeress, szeressen.*

Cum Amem, ames, amet.

Mikor Szeressünk, szeressetek, szeressenek.

Modi licet uti Præsenti Indicativi.

Mit háborgatz mikor írok.

Sicut in Optativo, cum *Mikor.*

Mikor Szeretnék, szeretnék, szeretne.

Cum Amarem, amares, amaret.

Mikor szeretnék, szeretnetek, szeretnének.

Cum Amaremus, amaretis, amarent.

Perfectum, cum auxiliari *legyen.*

Szerettem legyen, szerettél légye, szeretet légye.

Cum Amaverim, ris, rit. (vettének.

Szerettünk legyen, szerettetek, szerettek, velse-

*Mit szól így a' mi Urunk, hogy a' te szolgálid
ilyen nagy vétkeket cselekedtek legyen.* Gen. 44. v. 7.

Plusquamperfectum.

Mikor Szerettem volna, szerettél vol. szeretet v.

Cum Amavissem, amavisses, amavisset.

Mikor Szerettünk vol, szerettetek v. szerettek v.

Cum Amavissemus, amavissetis, amavissent.

Futurum.

Mikor Szeretendek, szeretendesz, szeretend.

Cum Amavero, amaveris, amaverit.

Mikor Szeretendünk, szeretendetek, szeretende-

Cum Amaverimus, amaveritis, &c. (nek.

Præsens & imperfectum.

Szeretni, Amare.

Præteritum perfectum & plusquamperfectum Infinitivi melius efferunt Ungari per modos finitos, ut Vidi te bibisse vinum, vidi quod biberis vinum, *láttalak, hogy bort ittál.*

Futurum formari potest ex Futuro Coniunctivi, v.g. *Olvasandok, olvasandani, szeretendek, szeretendeni*; s. d. & hoc usitatus est per Infinitivum *Olvasni*, & auxiliare verbum *fogok*, cuius tamen usus etiam non est obuius. Gerundia & Supina aliter supplentur, vid. par. 4. c. 2. §. 2.

Participium præsens *Olvasván, vel olvasó, szeretvén, vel szerető.*

Participij Futurum, à Futuro Coniunctivi *olvasandó, lecturus, Szeretendő, amaturus.* Potest etiam dici *olvasó, szerető lézek.*

Nora 1. pro Præterito perfecto. Cum affixum huius temporis incipiat à consonante, quando tertia persona singularis, temporis præsentis Indicativi terminatur in duas consonantes, ut *Hall, Audit, szánt, arat, küld mittit, &c.* ne concurrant tres consonantes, assumes ante affixum vocalem *o*, pro prima classe, & pro secunda *e*, utramque cum litera *t*, seu *ot*, aut *et*, ut *hallottam, audivi. szantottam, aravi. küldettem, misi.*

Idem exigunt etiam illa, quorum tertia persona desinit in *t*, præcedente vocali acutâ, ut *Tanít, írt, írt, fordít, ordít, hasonlít* & similia, quæ

Val.

Val. Léppes scribit per *é*, ut *Tanétom: tanítottam.* Sic *vét, füt, &c.* aut cum præcedit Diphthongus *Ay, ey*, ut *hayt, eyt. haytottam, eytettem.*

Nota 2. pro secunda persona Imperativi (& quæ inde formantur, Futuro optativi ac præfenti Coniunctivi) quod exigit fortiolem finalis syllabæ pronuntiationem, quæ proinde roborari debet.

Cum ergo radix possit desinere in quamcunque ferè consonantem, hæc observabis.

Verba, quorum tertia persona singularis exit in *b, g, j*, consonantem, *k*, duplex *ll, m, p, r*, pro secunda persona Imperativi assumunt *j*, ut *szab, szabj, hág, scandit, hágj, scande: váj, cavat, váj. rak ponit rakj: hall, audit, hallj. állj: nyom premit, nyomj: terem fructum fert, teremj: lop furatur, lopj: harap mordet, harapj: lép graditur, lépj: tép vellicat, tépj: var suit, varj: mar mordet, marj. vakar fricat, vakarj: jár ambulat, járij: tér redit, térj: vér percurrit, verj, sic & monosyllaba in *ó*, ut *nó* crescit, *nőj: szó* textit, *szőj.**

Terminata in simplex *l*, & *n*, eas literas duplicant & assumunt *y*, ut *szolgál servit, szolgállj; hajol inclinat se, hajolly: fél* timet, *fély; gyűlöl* odit, *gyűlöllj: őszül* canescit, *őszüllj: von* trahit, *vonny* trahit.

Terminata in *d*, assumunt *g*, cum *y*, ut *ad* dat, *adgy* da: *széd* colligit: *szédgy* collige.

Terminata in *gy*, assumunt *d*, ante *gy*, ut *hagy* relinquit, *hadgy* relinque.

Terminata in *s, z*, eas literas duplicant, *ás* fodit, *ásf* fode: *oltalmaz* defendit, *oltalmazs* defende: *őrész* custodit, *őrészsz* custodi.

Terminata in *t*, præcedente *a*, vel *o*, *u*, *i*, assumunt *s*, & suum *t*, mutant etiam in *s*; mutat, ostendit; mutatss ostende: *szerez* amat, *szerefs* ama: *sút* pinxit, *súss* pinse, *fút*, *fuss*, *halgat* auscultat, *halgass*.

Præcedente *é, i*, consonante, diphthongo, assumit tantum *s*, & *t*, non mutat, ut, *Vét* peccat, *véts* pecca: sic *fordít*, vertit, *fordíts*; *álít* putat, *álíts*: *szánt*, *szánts*: *tart* tenet, *tarts*: *gyűjt* congregat, *gyűjts*; *hayt*, *hayts*; *eyt*, *eys*.

Nota 3. pro Verbis, quæ in tertia persona singulari, præsentis Indic. amant Metathesin, ut sunt *arányzok* collimo, *bomlok* collabor: *éneklek* canto, *éremlek* mereor; *érzek* sentio, *hajlok*, inclino me; *mosolygok* subrideo, *örzek*, custodio, *országlok*, regno; *pórlók*, litigo; *romlok* corrumpor; *tórlók*, tergo; *szerezek*, procuro, &c. ut *Arányoz* &c. Hæc servant Metathesin in Imperativo, & illis temporibus, quæ ab illo formantur, ut Futur. Optativ. & præsens Conjun. ut *Arányozz*, collima; *hogy arányozzak*, ut collimem.

Sic *Könyörögj*, ora: Lev 9. §. 7. *könyörögjön* oret, *el-tórlök* beneteket, Exod. 33. §. 5.

Et se:

Et ferè etiam in 2. & 3. person. Indic. temp. præsen. ut *könyörögtek*, *könyörögnek*: *éreznek* Pazm. Conc. pag. 707. *romolnak* pag. 725. *éremelnek*; pag. 700. & *éremlenek*, pag. 699.

In præteritis usitatus tollitur Metathesis, ut *Könyörögöttem*, Pazm. Conc. pag. 647. *énekeltem* pag. 648. *el-tórlöttem*, Delevi, sic etiam *országlottam*.

In Præter. secundis similiter, *könyörge* Gen. 25. §. 21. *éneklé*. Exod. 1. §. 51.

In Præter. imperfectis Optativi, & Coniunctivi, infinitivo utroque modo invenies, *Hogy el-tórlené* ôket a földről Exod. 32. §. 12. *Hogy kefergené* ôtet. Gen. 23. §. 2. *könyörgene*, Gen. 42. §. 21.

Könyörögni Pazm. sæpius. *szerezni* pag. 578. & *szerezni* idem.

Nemzek, *nemzesz* Deut. 28. §. 41. *nemz* Gen. 17. §. 20. non est Metatheticum, sicut nec *teremtek*.

§. 2.

Alter modus primarum personarum huius Conjugationis.

PRædicta forma primarum personarum non utimur, quando prima persona singularis alloquitur secundam cujuscunque numeri, ita, ut in Accusativum casum veniant Pronomina *Tégedet*, te; *tíctet*, vos; sed semper

F 5

per

per Verbum primæ Claf. terminatur in *lak*, & secundæ in *lek*. Conjugaturque tale Verbum etiam per omnes modos finitos, & tempora, quæ formantur à prioribus, ut dicetur, & sic formata serviunt pro utroque numero, v. g.

Indic. præsens, Imperf. & Futurum.

Olvaslak, lego te, ab *olvasok*, *ok* in *lak*.

Szeretlek, amo te, à *szeretek*, *ek* in *lek*.

Perf. & Plusquam perf. Indic. Opt. Conj.

Olvaslak, legi te, ab *olvastam*, *m*, in *lak*.

Szeretlek, à *szerettem*, *m*, in *lek*.

Futurum Opat. & Præsens Coniunct.

Hogy Olvaslak, ab *olvassok*, *k*, in *lak*.

Hogy Szeretlek, à *szeressék*, *k*, in *lek*.

Præteritum secundum.

Olvasalak, legi te, ab *olvasék*, *ék*, in *alak*.

Szereték, à *szereték*, *k*, in *lek*.

Futurum Coniunctivi modi.

Olvasandlak, ab *olvassandok*, *ok* in *lak*.

Szeretendlek, à *szeretendek*, *ek* in *lek*.

Infinitivo & Participijs caret.

CAPUT III.

DE CONJUGAT. SECUN.

seu Verborum determinatorum.

§. I.

§. I.

Quædam prænotanda.

Veniunt hoc titulo Verba activa, subindè etiam neutra, determinata ad certam rem.

Affixa hæc Conjugatio habet diversa à priore, etiam in iisdem Verbis, ea tamen affiguntur eidem omninò radici, cui priora.

In hac Conjugatione affixa tertiæ personæ numeri singularis, modi indicativi, temporis præsentis, & qui inde pender, totus numerus pluralis facient tibi laborem.

Item affixa totius Imperativi. Sed pro imperativo vide dicta pag. 87. sic enim formatæ secundæ personæ addes affixa ex tabella sequenti. Et pro præterito vide pag. 53. in fine, & seq. ferè enim idem modus hîc servatur, verum quia in præterito modicè receditur, ideo pro illo habe sequentia.

Ergo verba, quorum radix, seu tertia personæ singularis exit in literas *b*, *g*, *j*, consonantem, *k*, *m*, *p*, *r*, assumunt affixum *ja*, in prima classe, ut *Szab*, *szabja*: *hág*, *hágja*, *váj*, *vájja*, *ríg*, *rígja*: *rak*, *rakja*, *nyom*, *nyomja*: *lop*, *lopja*: *var*, *várja*.

Desinentia in *k*, assumunt *lya*, ut *aszalom* exsiccò, *aszallya*; nisi in radice jam habuerit duplex

plex *l*, tunc non assumunt aliud *l*, ut *hall*, audit, *hallya*.

Definentia in *n*, assumunt *nya*, ut *Von*, trahit; *vonnya*: *kíván*, *kívánnya*.

Definentia in *d*, assumunt *gya*, ut *ád*, adgya, *tapod*, tapodgya, *okád*, *okádgya*, *szíd* increpat, *szídgya*.

Terminata in *gy*, ante *g*, assumunt literam *d*, & in fine *a*, in prima classe, ut *hagy* relinquit *hadgya*.

Terminata in *s*, *sz*, *z*, assumunt *a*, & has consonantes duplicant ut *ás* fodit, *ássá*. *halász* piscatur, *halászsza*; *oltalmaz* defendit, *oltalmazza*.

Terminata in *t*, præcedente vocali assumunt *tya*, ut *Mutat* ostendit *mutattya*. præcedente verò consonante, & *ay*, *aj*, *oy*, *uy* non duplicant *t*, ut *szánt* arat, *szántya*. *fojt* suffocat, *fojtya*; *suyt* percutit, *suytya*. Hæc variatio consonantium servatur per totum numerum pluralem.

Secundæ classis omnia in singulari assumunt solum *i*, *Tép* vellit, *tépi*; *győlöl* odit, *győlöli*; *fenn* auit, *fenni*; *széd* colligit, *szédi*; *keres* quærit, *keresi*; *kötöz* ligat, *kötözi*; & in plurali tantum in secunda & tertia persona servant assumptum *i*; in prima verò illam literarum consonantium mutationem habent, quam verba primæ classis: ut *Tépjük*, *győlöllyük*, *fennyük*, *szédgyük* &c.

Verba, quæ in themate Metathesi amant, etiam hîc illam servant, ut *Szerzem* comparo, *szerez*.
Signa

Signa verbi ad certam rem determinati.

I.

Accusativus é duobus substantivis rerum diversarum, ut *Egyik se értse felebaráttya szavát* Gen. 11. 7.

2. Accusativus habens affixum Pronominale, ut *Halgat a' bárány*, mikor gyapját nyírik.

3. Accusativi Pronominum tertiæ personæ hi: *ötet*, *öket*, *magamat*, *magadat*, *magát azont*, *Harmadszor azont elő nem hozza*. Job. 33. v. 14.

4. Accusativi nominum propriorum, ut *Azon kérte Istent Salamon: nézi Egyptust*. Gen. 25. v. 18.

5. Quando Accusativo præfixus est articulus *a'* vel *azt*: *Iszsza a' hamiságot*. Job. 15. 16.

6. Quando articulus *azt*, *ezt*, vel Pronomen *ötet*, *öket* occultè posita esse intelliguntur: ut *A' mit nem adot a' szerencse*, *el nem veheti* subintellige *azt*.

Contingit id plerumque quando relativum præcedit antecedens, ut in Exemp. *A' kit Isten szeret*, *a' világ győlöli*.

Idem contingit sequente Coniunctione *hogy* quòd: ut *ki jelentette meg néked*, *hogy meztelen vólnál?* Gen. 30. v. 11.

Signa verò Verbi indeterminati sunt 1. Accusat. *Engemet*, *tégedet*, *minket*, *titeket*, *benneket*.

2. *Mellyet*, *a' kit*, *ollyat*, *illyet*, *ennyit*, *valakit*, *senkit*, *mindent*, *akárkit*, *eggyet*, *kettőt* &c. 2. 2.

§. 2. TABULA AFFIXORUM.
PRIME CLAS. Indicat. modi tempus præsens.

	3.	1.	2.	3.
N. S.	ja.	juk.	játok.	ják.
	lya.	lyuk.	lyátok.	lyák.
1. 2.	gya.	gyuk.	gyátok.	gyák.
Om, od.	nya.	N. P. nyuk.	nyátok.	nyák.
	sa.	suk.	sátok.	sák.
	szá.	szuk.	szátok.	szák.
	za.	zuk.	zátok.	zák.
	tya.	tyuk.	tyátok.	tyák.

Præteritum perfectum 1. Indicativi

N. S. tam.	tad.	ta.
N. P. tuk.	tátok.	ták.

Præteritum perfectum 2.

N. S. ám.	ád.	á.
N. P. ánk. l. ók.	átok.	ák.

Imperativi præsens, & Futurum.

N. S.	ad.	a.
N. P. uk.	átok.	ák.

Oprativi præsens, & imperfectum.

N. S. nám.	nád.	ná.
N. P. nánk. l. nók.	nátok.	nák.

CON-

CONJUGATIONIS SECUNDÆ.
Præteritum imperf. & Futurum Classis 2.

1.	2.	3.	1.	2.	3.
			jük.		
			lyük.		
			gyük.		
N. S. em. ed. i.	N. P. nyük.	itek.	sük.		ik.
			szük.		
			zük.		
			tyük.		

Et Plusquamperf. Indic. Oprat. & Conj.

N. S. tem.	ted.	te.
N. P. tük.	tétek.	ték.

Indicativi tantum Modi

N. S. ém.	éd.	é.
N. P. énk. l. ók.	étek.	ék.

Sive Modus Mandativus.

N. S.	ed.	e.
N. P. ük.	étek.	ék.

Et Conjunctivi imperfectum.

N. S. ném.	néd.	né.
N. P. nénk. l. nök.	nétek.	nék.

Opta-

Optativi Futurum, sequentia affixa secundæ personæ.		
N. S. <i>am.</i>	<i>ad,</i>	<i>a.</i>
N. P. <i>uk.</i>	<i>átok.</i>	<i>ák.</i>
Futurum.		
N. S. <i>andom.</i>	<i>andod.</i>	<i>andgya.</i>
N. P. <i>andgyuk.</i>	<i>andgyátok.</i>	<i>andgyák.</i>
Infinitivus, & Participium.		

EXEMPLUM. CONJUGATIONIS SECUNDÆ.

Indicativi modi

N. S. *Olvasom, olvasod, olvassa.*
N. P. *Olvaszuk, olvasátok, olvasák.*

Præteritum

Olvasom vala, olvasod vala, olvassa vala.
Olvaszuk vala, olvasátok vala, olvasák vala.

Præteritum

Olvaslam, olvaslad, olvasla.
Olvastuk, olvaslátok, olvaslák.

Quorum thema desinit in *d*, sæpe hîc *d*,

Præteritum

Olvasám, olvasád, olvasá.
Olvasánk, vel olvasók, olvasátok, olvasák.

Con-

Conjunctivique Præsens Adde personæ Imperativi Conjugationis primæ.		
N. S. <i>em,</i>	<i>ed.</i>	<i>e.</i>
N. P. <i>ük,</i>	<i>étek.</i>	<i>ék.</i>
Conjunctivi modi.		
N. S. <i>endem,</i>	<i>ended.</i>	<i>endi.</i>
N. P. <i>endgyük.</i>	<i>endítek,</i>	<i>endik</i>
Sicut Conjugationis primæ.		

SEU VERBI DETERMINATI.

Tempus præsens.

N. S. *Szeretem, szereted, szereti.*
N. P. *Szeretjük, szeretitek, szeretik.*

Imperfectum.

Szeretem vala, szereted vala, szereti vala.
Szeretjük vala, szeretitek vala, szeretik vala.

Perfectum primum.

Szerettem, szeretted, szerette.
Szerettük, szerettétek, szerették.
Mutant int, ut *adtam, vel attam.* Sic alkotta.

Perfectum secundum.

Szeretém, szeretéd, szereté.
Szereténk, vel szeretök, szeretétek, szereték.

G

Præ-

Præteritum plusquamperfectum

Olvaſtam vala, olvaſtaſtad vala, olvaſta vala.
Olvaſtuk vala, olvaſtátok vala, olvaſták vala.

Præteritum plusquamperfectum

Olvaſtam vólt, olvaſtaſtad vólt, olvaſta vólt.
Olvaſtuk vólt, olvaſtátok vólt, olvaſták vólt.

Futurum

Meg-olvaſom, meg-olvaſod, meg-olvaſſa.
Meg-olvaſſuk, meg-olvaſsátok, meg-olvaſsák.

Non in omni ſenſu quadrat Futurum ex Præ-

Imperativi modi tempus

Olvaſſad, vel per abbrev. olvaſad, olvaſſa.
Olvaſſuk, olvaſsátok, olvaſsák.

Futurum

Olvaſſad-meg te, olvaſſa-meg amaz. (amazok.)
Olvaſſuk-meg mi, olvaſsátok-meg ti, olvaſsák-meg.

Optativi modi tempus præſens

Vajha Olvaſnám, olvaſnád, olvaſná.
Vajha Olvaſnánk, vel olvaſnók, olvaſnátok, olvaſnák.

Præteritum perfectum

Conjunctivi; vel uſitatus ſicut

Præteritum

Vajha Olvaſtam vólna, olvaſtaſtad vólna, olvaſta vólna.
Vajha Olvaſtuk vólna, olvaſtátok vólna, olvaſták vólna.

Futurum

Hogy Olvaſſam, olvaſſad, olvaſſa.
Hogy Olvaſſuk, olvaſsátok, olvaſsák.

Primum.

Szerettem vala, szeretted vala, szerette vala.
Szerettük vala, szerettétek vala, szerették val.

Secundum.

Szerettem vólt, szeretted vólt, szerette vólt.
Szerettük vólt, szerettétek vólt, szerették vólt.

Futurum.

Meg-szeretem, meg-szereted, meg-szereti.
Meg-szerettük, meg-szerettétek, meg-szeretik.

... ſenti cum Meg, vide pag. 71.

Præſens. Formatur ut dictum eſt pag. 87.

Szereſſed, vel abbrev. ſzeresd, ſzereſſe.

Szereſſük, ſzereſſétek, ſzereſſék.

ſive modus mandativus.

Szereſſed-meg te, ſzereſſe-meg amaz.

Szereſſük meg-mi, ſzeréſétek-meg ti, ſzeréſék-
& imperfectum. (meg-amazok.)

Vajha Szeretném, szeretné, szeretné. (nek.)

V. Szeretnénk, l. szeretnök, szeretnétek. szeret-

Sic Irtenők. Paz. p. 596. bócsúllenők idem.

ſicut Præteritum perfectum

Præteritum plusquamperfectum ſequens:

Plusquamperfectum.

Vajha Szerettem vólna, szeretted vólna, szerette vólna.

Vajha Szerettük vólna, szerettétek vólna, szerették vólna.

Formatur ut Imperativus, vid. pag. 112.

Hogy Szereſſem, ſzeréſed, ſzeréſe.

Hogy Szeréſük, ſzeréſétek, ſzeréſsek.

Conjunctivi modi

Hogy Olvassam, olvassad, olvassá.
Olvassuk, olvassátok, olvassák.

Præteritum

Mikor Olvasnám, olvasnád, olvasná.
Mikor Olvasnánk, olvasnátok, olvasnák.

Præteritum

Olvastam, olvastad, olvastá legyen.
Olvastuk, olvastátok, olvasták legyen.

Præteritum

Mikor Olvastam, olvastad, olvastá volna.
Mikor Olvastuk, olvastátok, olvasták volna.

Futurum

M. Olvasandom, olvasandod, olvasandgyuk.
M. Olvasandgyuk, olvasandgyátok, olvasandgyátok.

Infinitivi modi tempus præfens

Olvasni, cum Paragoge Olvasnia.

Cum verbis *kell* oportet, *illik* decet &c.^v

Indicativi & Conjunctivi

Olvasnom kell debeo legere, olvasnod kell debet
legere, olvasnia kell debet ille legere.

Olvasnunk kell debemus legere, olvasnotok kell
debetis legere, olvasniok kell debent illi legere.

Præteritum perfectum

Olvasnom kellett debui legere, &c.

Optativi præfens

Olvasnom kellene, deberem legere.

Præteritum perfect. & Plusquamperfect.

Olvasnom kellett volna, debuissém legere.

Tert

Tempus præfens.

Hogy Szeressém, szeressed, szeresse.
Szeressük, szeressétek, szeressék.

Imperfectum.

Mikor Szeretném, szeretnéd, szeretné.
Szeretnénk, szeretnétek, szeretnék.

Perfectum.

Szerettem légyé, szeretted légyé, szerette légyé.
Szerettük légyé, szerettétek légyé, szerették légyé.

Plusquamperfectum.

Mikor Szerettem volna, szeretted v. szerette v.
Mikor Szerettük volna, szerettétek, szerették.

Futurum.

M. Szeretendém, szeretendéd, szeretendí.
Szeretendgyük, szeretenditek, szeretendik.

& Imperfectum.

Szeretni, cum Paragoge szeretnie. rel. p. 86.

Recipit affixa Personalia sic:

Præfens.

Szeretnem kell debeo amare, szeretned kell debet
amare, szeretnie kell debet amare.

Szeretnünk kell debemus amare, szeretnetek kell
debetis amare, szeretniek kell debent amare.

Indicativi.

Szeretnem kellett debui, amare, &c.

& Conjunctivi imperfectum.

Szeretnem kellene deberem amare.

Optativi, & Conjunctivi.

Szeretné kellett v. debuissé amare, cat. ferè caret.

Latina exempla non differunt à superioribus pag. 80. &c.

Hic saltem adhuc nota:

1. Hæc duo *sensuum* verba, *látta* vidit, *hallotta* audivit, eleganter assumunt affixum *ra*, ad, ut *Nép látára* Populo vidente: *fülem hallotára* aure meâ audiente; cuius postremi litera *o*, in praxi ferè in *a* mutatur, ut *Fülem hallatára*. Quomodo hæc Præterita adjectivorum vices agant vide pag. 29.

2. Tertiam personam Præteriti à verbo *Vélem* Puto, quæ est *vélte* putavit, poni nonnunquam Adverbialiter pro raro, ut *Vélte találkozna* *Christus kővető* Pazman, raro reperiuntur Christi imitatores.

3. Participia præsentis temporis desinentia in *ván*, & *vén*, abjecto *n*, cum verbo *vagyok* transire in significationem passivam, maxime pro Præterito perfecto, ut *Meg-van olvasva*, lectum est: *meg-vagyok verve*, percussus sum.

Sæpe verò augere significationem activam, cum præponitur verbo suo, sic: *Keresve kertsem*, id est, diligenter quæro.

CAPUT III. CONJUGATIO TERTIA, seu verbi Passivi.

§. I. *Quædam*

§. I.

Quædam prænotanda.

Passivum verbum formatur à tertia persona singulari Conjugationis primæ, seu verbi indeterminati activi, v. g. *Olvasatom* legor, ab *olvas*; *szerettetem* amor, à *szeret*; additâ syllabâ vocis passivæ formativâ pro prima classe *tat*, & pro secunda *tet* fiet *olvaszat*, *szerettet*: ista sint tibi themata conjugationis passivæ, quæ deduces per affixa sequentis Tabellæ.

Nota tamen, quòd aliquæ literæ finales non ament vicinitatem literæ *t*, quando ergo talia exempla occurrunt, ex augmento illo syllabico *tat*, vel *tet*, omittes primum *t*, & addes tantum *at*, vel *et*. Talia sunt, quæ desinunt in *b*, *d*, *g*, *k*, *m*, *n*, *p*, *r*; maximè monosyllaba, ut *Szab*, *szabat*, non *szabtat*: ad *dat*, *adat*; *szeg*, *szeget*; *rüg*, *rüget*; *rak*, *rakat*; *nyom*, *nyomat*; *vom*, *vomat*; *lop*, *lopát*; *tép*, *tépet*; *ír* scribit, *írat*.

Invenies tamen aliqua, quæ etiam si aliquam ex prædictis literam habeant, literam tamen *t*, non respuant, ut *Von* trahit *vontat*, & polysyllaba in *d*, ut *ragad* rapit, *ragadtat*.

Similiter etiam, quæ ante finalem thematis literam *t*, habent consonantem, ut *Szánt*, aut diphthongum, ut *hayt*, *eyt*, aut quæ desinunt in duplicatam consonantem, ut *Hall*, excludunt primum *t*, affixi, ut *szántat*, *haytat*, *eytet*, *hallat*.

G 4

PARA-

PARAGRAPH. II.
Tabella continens affixa.

PRIMÆ CLAS. Indicat. modi tempus præsens,

N. S.	om,	ol,	ik.
N. P.	1. <i>ünk</i>	2. <i>tok,</i>	3. <i>nak.</i>

Præteritum perfectum primum, &

N. S.	<i>tam.</i>	<i>tál,</i>	<i>ot.</i>
N. P.	<i>tünk.</i>	<i>tatok,</i>	<i>tak, vel tanak.</i>

Præteritum perfectum

N. S.	<i>ám,</i>	<i>ál,</i>	<i>ék.</i>
N. P.	<i>ánk,</i>	<i>átok,</i>	<i>ának.</i>

Imperativi præsens, & Futurum.

N. S.	<i>Caret.</i>	<i>sál,</i>	<i>sék.</i>
N. P.	<i>sünk.</i>	<i>fatok,</i>	<i>fanak.</i>

Optativi præsens, & imperfectum,

N. S.	<i>nám,</i>	<i>nál,</i>	<i>nék.</i>
N. P.	<i>nánk,</i>	<i>nátok,</i>	<i>nának.</i>

Optativi Futurum.

N. S.	<i>fam,</i>	<i>sál,</i>	<i>sék.</i>
N. P.	<i>sünk,</i>	<i>fatok,</i>	<i>fanak.</i>

Futurum

N. S.	<i>andom.</i>	<i>andol,</i>	<i>andik.</i>
N. P.	<i>andünk.</i>	<i>andotok.</i>	<i>andanak.</i>

CON-

CONJUGATIO III.
TERTIÆ CONIUGATIONIS.

Imperfectum, & Futurum. 2. CLAS.

N. S.	<i>em,</i>	<i>el,</i>	<i>ik.</i>
N. P.	<i>ünk.</i>	<i>tek.</i>	<i>nek.</i>

Plusquamperfectum Indic. Optat. & Conj.

N. S.	<i>tem,</i>	<i>tél,</i>	<i>et.</i>
N. P.	<i>tünk.</i>	<i>tetek.</i>	<i>tek, vel tenek.</i>

Secundum.

N. S.	<i>ém,</i>	<i>él,</i>	<i>ék.</i>
N. P.	<i>énk.</i>	<i>etek,</i>	<i>ének.</i>

Sive modus Mandat. vide p. 112. §. 19.

N. S.	<i>caret.</i>	<i>sél,</i>	<i>sék.</i>
N. P.	<i>sünk.</i>	<i>fetek.</i>	<i>fenek.</i>

Et Conjunctivi imperfectum.

N. S.	<i>ném,</i>	<i>nél,</i>	<i>nék.</i>
N. P.	<i>nénk.</i>	<i>nétek.</i>	<i>nének.</i>

Et Præsens Conjunctivi.

N. S.	<i>fem,</i>	<i>sél,</i>	<i>sék.</i>
N. P.	<i>sünk.</i>	<i>fetek.</i>	<i>fenek.</i>

Conjunctivi modi.

N. S.	<i>Endem,</i>	<i>endel,</i>	<i>endik.</i>
N. P.	<i>Endünk,</i>	<i>endetek,</i>	<i>endenek.</i>

G s

EXEM-

EXEMPLUM PRIMÆ CLASSIS.

Indicativi modi

N. S. Olvasztatom. olvasztol, olvasztatik.
 Legor, legeris, legitur.
 N. P. Olvasztatunk, olvasztatok, olvasztatnak.
 Legimur, legimini, leguntur.

Præteritum

Olvasztatom, olvasztol, olvasztatik vala.
 Legebar, legebaris, legebatur.
 Olvasztatunk, olvasztatok, olvasztatnak val.
 Legebamur, legebamini, legebantur.

Præteritum

Olvasztattam, olvasztattál, olvasztatot.
 Lectus, lecta, lectum sum, es, est.
 Olvasztattunk, olvasztattatok, olvasztattak, vel anak.
 Lecti, lectæ, lecta sumus, estis, sunt.

Præteritum

Olvasztatám, olvasztatál, olvasztaték.
 Latinè, ut supra.
 Olvasztatánk, olvasztatátok, olvasztatának.

Præteritum plusquam-

Olvasztattam, olvasztattál, olvasztattot vala, l. volt.
 Lectus, ta, tum fueram, fueras, fuerat.
 Olvasztattunk, olvasztattatok, olvasztattanak volt.
 Lecti, tæ, ta fueram, fueratis, fuerant.

EXEM.

EXEMPLUM SECUNDÆ CLASSIS.

Tempus Præsens.

N. S. Szerettetem, szerettettel, szerettetik.
 Amor, amaris, vel amare, amatur.
 N. S. Szerettetünk, szerettettek, szerettetnek.
 Amamur, amamini, amantur.

Imperfectum.

Szerettetem vala, szerettettel val. szerettetik v.
 Amabar, amabaris, vel amabare, amabatur.
 Szerettetünk vala, szerettettek v. szerettetnek v.
 Amabamur, amabamini, amabantur.

Perfectum primum.

Szerettettem, szerettettél, szerettetet.
 Amatus, ta, tum sum vel fui, es l. fuisti &c.
 Szerettettünk, szerettettetek, szerettettetek, l. nek.
 Amati, tæ, ta sumus vel fuimus, &c.

Perfectum secundum.

Szerettetém, szerettetél, szeretteték.
 Latinum ut supra.
 Szeretteténk, szerettetétek, szerettetének.
 Perfectum.

Szerettettem, szerettettél, szerettetet vala, l. volt.
 Amatus, ta, tum, fueram, fueras, &c.
 Szerettettünk, szerettettetek, szerettettének volt.
 Amati, tæ, ta fueram, fueratis, &c.

Futu-

Futurum

Meg olvastatom, meg olvastatol, meg olvastatik.

Legar, legëris, legetur. (nak.

Meg olvastatunk, meg olvastatok, meg olvastat-

Legemur, legemini, legentur,

Imperativi modi

Prima personâ caret, olvassásál, olvassásék.

Formatur ab imperfecta persona tertia v. g.

& additis affixis. - - -

Legere, vel legitor, legatur.

Olvassunk, olvassatok, olvassanak.

Legamur, legimini, legantur.

Optativi modi tempus

Vajha olvastatnám, olvastatnál, olvastatnék.

Utinam Legerer, legereris, legeretur.

Vajha olvastatnánk, olvastatnátok, olvastatnának.

Utinam Legeremur, legeremini, legerentur.

Præteritum perfectum sicut Coniunctivi,

Præteritum

Vajha olvastattam, olvastattál, olvastattól volna.

Utinam Lectus, ta, tum fuissém, es, sét.

Vaj. olvastattunk, olvastattatok, olvastattanak v.

Lecti, tæ, ta fuissémus, tis, sent.

Futurum

Cum hogy olvassassam, olvassassál, olvassassék.

Ut Legar, legaris, legatur.

Hogy olvassassunk, olvassassatok, olvassassanak.

Hæc forma valet cum particula Hogy ut,

Futurum

Meg Szerettetém, meg szeretettel, meg szereteték.

Amabor, amaberis, amabitur. (tetnek.

Meg Szerettettünk, meg szeretettetek, meg szeret-

Amabimur, amabimini, amabuntur.

Tempus Præsens.

Szerettesél, szerettesék.

ab Olvassat, vel szerettet. T, mutatâ in s,

- - - Imperativi.

Amare, vel amator, ametur.

Szerettesünk, szerettesetek, szerettesenek.

Amemur, amemini, amentur.

Præsens, & Imperfectum.

Vajha Szerettetném, szerettetnél, szerettetnék.

Utinam Amarer, amareris, amaretur.

V. Szerettetnénk, szerettetnétek, szerettetnének.

Utinam Amaremur, amaremini, amarentur.

Vel melius utere sequenti Plusquamperfecto.

Plusquamperfectum.

V. Szerettettem, szerettettél, szerettettél volna.

Utinam Amatus, ta, tum fuissém, es, sét.

V. Szerettettünk, szerettettetek, szerettettetek v.

Amati, tæ, ta fuissémus, tis, sent.

Futurum.

Hogy Szerettesém, szerettesél, szerettesék.

Ut Amer, ameris, ametur.

Hogy Szerettesünk, szerettesetek, szerettesenek.

cum Vajha Utinam, utere Imperfecto Opt.

Coniunctivi modi

Hogy Olvassassam, olvassassál, olvassassék.
Úr Legar, legaris, legatur.
Olvassassunk, olvassassatok, olvassassanak.
Legamur, legamini, legantur.

Etiám hoc tempus cum particula Mikor

Præteritum

Mikor Olvassatnám, olvassatnál, olvassatnék.
Cum Legerer, legereris, vel legerère, &c.
Mikor Olvassatnánk, olvassatnátok, olvassatnának.
Cum Legeremur, legeremini, legerentur.

Præteritum

Olvassattam legyen, olvassattál, olvassattot.
Cum Lectus, ta, tum, sim vel fuerim &c.
Olvassattunk legyen, olvassattatok, olvassattanak.

Præteritum

Mikor Olvassattam vol. olvassattál v. olvassattot v.
Cum Lectus, ta, tum, essem vel fuissim &c.
Mikor Olvassattunk v. olvassattatok, olvassattanak

Futurum

Mikor Olvassatandó, olvassatandol, olvassatádik.
Cum Lectus, ta, tum, ero vel fuero, &c.
M. Olvassatandunk, olvassatandotok, olvassatandó

(danak.)

Infinitivi modi

Olvassatni, Legi.

Præteritum perfectum

Olvassatottnak, vel per abr. olvassattnak lenni:
Lectum, am, um fuisse;

Tem-

Tempus Præsens.

Hogy Szerettefsem, szerettefésél, szerettefésék.
Amer, ameris, ametur.
Szerettefünk, szerettefettek, szerettefessenek.
Amemur, amemini, amentur.
Meli us exprimes præsentis Ind. mikor olvassatom.
Imperfectum.

Mikor Szerettetném, szeretetnél, szeretetnék.
Cum Amarer, amareris, vel amarère, &c.
M. Szerettetném, szeretetnétek, szeretetnének.
Cum Amaremur, amaremini, amarentur.
Perfectum.

Szerettettem legyen, szerettettél, szerettettett.
Cum Amatus, ta, tum sim, vel fuerim, &c.
Szerettettünk legyék, szerettettetek, szerettettének.
Plusquamperfectum.

Mikor Szerettettem v. Szerettettél, Szerettettett.
Cum Amatus, ta, tum, essem &c.
M. Szerettettünk v. Szerettettetek, Szerettettének.
Futurum. (dik.)

M. Szerettetendém, szerettetendél, szerettetend.
Cum Amatus, ta, tum, ero, vel fuero &c.
M. Szerettetendünk, szerettetendetek, szeret-
(tetendenek.)

Tempus Præsens.

Szerettetni, Amari.
& Plusquamperfectum.
Szerettetettnek lenni, Amatum, am, um, fuisse.

Parti-

Participium præteriti temporis.

Olvasztatott, Lectus, lecta, lectum.
Szerettetett, Amatus, amata, amatum.

Hoc Participium, & ei similia Præterita Passiva Kaldi duplici *t*, in fine, Pazman. simplici scribit.

Participium Futuri temporis.

Olvasztatandó, per Syncop. *olvasandó*, Legendus.
Szeretetendó, *szeretendó*, Amandus.

Pro verbis Passivis nota adhuc primò: quòd in nonnullis Præteritis passivæ vocis formativa syllaba *tat*, vel *tet*, duplicata reperiatur, ac si essent mandativo passiva, ut *Ki bár meg-emejtettette m volna a' méhből a' koporsóba vittette vén*, Qui utinam consumptus fuisset de utero translatus ad tumulum: Et juxta dicta p. 103. si necesse sit primum *t*, eliditur, ut *Hozattatott*, *hányattatott*, non *hoztattatott*. *A' tömlőczből ki hozattatatkna Joseph monda* Gen. 42. v. 18. Et ad formandum Imperativum, & ei similia tempora ultimum *t*, mutatur in *s*, juxta dicta pag. 108. ut *Nyomattatom* Premor, *nyomattassál* premaris, ut *Allól meg szaradgyanak a' gyökerei, fellyül pedig el nyomattassék az ő aratása*. Job. 18. v. 16.

Nota secundò universaliter pro omnium Conjugationum Futuro Optativi, & Præsenti Conjunctivi, quòd singula hæc tempora cum diversis particulis dupliciter ponantur. Nam cum

cum particulis *Hogy*, ut, *Mikor* pro quando, pro Futuro Optativi benè dices, *hogy olvassam*, ut legam; *mikor olvassam*, quando legam, & importatur tempus futurum; ut *akarodé hogy imádkozzam*? vis ut orem? at pro utinam legam, debes uti Optativi imperfecto, ut *Vajha olvasnám*, pro præsentis verò Conjunctivi, hoc est, quando importatur tempus præsens, cum particulis similiter, *hogy* ut, vel *mikor*, pro quando, uteris eodem modo, v. g. *hogy olvassam*, ut legam: sed cum particula *mikor* pro cùm, uteris præsentis Indicativi, ut *Ne háborgass mikor írok*, non turbes me cùm scribam.

§. 3.

De varijs Verborum significationibus.

Cum Latinis habent Ungari variarum significationum verba, ex quibus magis scitu necessaria sunt.

Verba activa, ex quibus fiunt passiva, ut *Olvasok* Lego.

Passiva, quæ ex Activis formantur, vide pagina 103.

Neutra ex quibus passiva non fiunt, suntque alia significationis activæ, & ideo transitiva, ut *Sok Urakat szolgál*, Multis Dominis servis.

Alia intransitiva, ut *Hevülék*, Æstuo; *Futok* curro.

Sed præter hæc specialiter habent Ungari verba Mandativa, quæ verbi Mando, aut jubeo, curo significationem cum propria comprehendunt, & denotant authorem, svasorem, impulsorem actionis, ut *Olvasztatom*, mando, jubeo, curo legi, & sic per duas actiones explicantur, correspondentque Hebraicis verbis in *Hiphil*. Hæc etiam verba intransitiva faciunt esse transitiva, ut *Szolgáltatom ôt*, facio illum servire, à *szolgálok* servio.

Item Potentialia, & includunt in se significationem verbi Possum, ut *Olvaszhatok*, possum legere, ex *Olvasok* lego.

Item quædam, quæ significant actionem ejusdem in seipsum, sicut apud Hebræos verba *Hophal*, ut *Tartózkodom*, Teneo me ipsum, & *rizkedem*, Custodio me ipsum &c.

De verba Mandativo.

Funt hæc verba ab Activis, Passivis, & Neutris: si fiat Mandativum ex Activo, reducit actionem primam in secundam: ut *Péter olvaszt könyvet*, Petrus mandat, ut aliquis legat librum.

Si fiat ex Neutro, reducit verbum Neutrum in Activum. ut *Az úr szolgaltat engemet*, Dominus jubet, ut ego serviam, vel Dominus mandat me servire. Si fiat ex Passivo, reducit Passivum in actionem passionis, ut *Szent Pál szerettet*.

szerettet az Isten, Sanctus Paulus curat, facit, ametur Deus, vel facit amari Deum.

Formatur à tertia persona sicut Passivum, sumptâ syllaba *tat*, vel *tet*, ut *Olvas* legit; *olvasztat*, curat legi; *szeret*, amat, *szerettet*, curat amari.

A passivo fit, si radici vocis passivæ, v. g. *Olvasztat*, *szerettet*, superaddas aliam syllabam *tat*, vel *tet*, ut *Olvasztattat*, curat legi, *szerettet-tat*, curat amari.

Hinc sæpe convenit voce cum passivo, ut *Olvasztatom*, legor, & curo legi aliquid certi.

Differt tamen à passivo primò sensu.

Secundò, quòd passivum non fiat à neutris.

Tertiò, quòd assumat affixa saltem Activæ vocis, tam indeterminatæ, quàm determinatæ significationis: ut *Olvasztatok*, *olvasztasz*, *olvasztat*. Curo, curas, curat legi aliquid indeterminatè. *Olvasztatom*, *olvasztatod*, *olvasztatya*. curo, curas, curat legi determinatè hoc, vel illud.

Jam si placet deducere per totam conjugationem, sit tibi radix v. g. *Olvasztat*, *szerettet*, huic addè affixa sive primæ sive secundæ conjugationis, pro exigentia rei.

Sunt quædam verba ex sua natura hujus significationis, licet non sint sic formata, ut *Hevitem*, fervefacio. *hidegitem*, frige-facio. *ékestem*, orno, *el-tévelyitem*. *Rothasztom*, à *rothasztok* irregulariter venit.

De Verbo Potentiali.

OMnia verba, quæ Latinè Infinitivo cum verbo *Possūm*, efferrī solent, Ungari eloquuntur uno verbo, & hoc vocatur Potentiale, v. g. *Possūm legere, Olvashatok.* unde & resolvuntur in verbum *possūm*, & verbum infinitivum.

Vagatur hoc verbum potentiale per omnia alia cujuscunque significationis Verba, ut Activa, Passiva, Neutra, Mandativa. Nam omnia hæc cum verbo *possūm*, & Infinitivo efferrī queunt, ut *possūm amare, possūm servire, possūm amari, possūm mandato alicujus percuti.*

Formatur etiam à tertia persona numeri singularis Modi Indicativi cujuscunque significationis, additâ formativâ syllabâ *hat*, vel *het*, hoc est, à tertiâ persona verbi *hatok*.

Sic ab *Olvash*, addito *hat*, veniet *olvashat*, potest legere, à Passivo *Olvastatik*, ante affixum *ik*, pone *hat*, habes *olvastathatik*, potest legi.

Si ex Verbo Mandativo vis facere Potentiale, similiter facies, tertiæ personæ verbi Mandativi, *Olvastat*, curat legi, addas *hat*, *olvastathat*, potest curare legi.

Si ex Passivo-mandativo, v. g. ex *Olvastattatik*, jubetur legi, ante affixum *ik*, adde *hat*, sic *olvastattathatik* habes Passivo-mandativo-Potentiale,

ale, id est, potest curari legi, seu ut legatur, quod ultimum magis pro notitia, quàm usu serviet.

Similiter procedes cum exemplo secundæ assis *Szeret*, amat; *szerethet*, potest amare: *szerettethetik* potest amari, *szerettethet* potest habere amari.

Si vis hæc Verba conjugare, deduc formativam tertiam personam cujuscunque acceptio- nis per affixa in Tabellis proposita, v. g.

Olvashat, & *szerethet*, si indeterminatè accipias per affixa primæ Conjugationis.

Si determinatè per affixa secundæ Conjugationis.

Olvastathat pro mandativo Potentiale similiter si indeterminatè accipias, cum affixis primæ, si determinatè, cum affixis secundæ Conjugationis: ut *Olvastathatik*, vel *olvastathatom*. Passiva duc per reliqua affixa Passivæ vocis, seu Conjugationis tertiæ: ut

Olvastathatom, *olvastathatol*, *olvastathatik*.
Possūm legi, potes legi, potest legi.

Et hæc pro his sufficiunt.

CAPUT IV. CONJUGATIO QUARTA.

Seu Verborum quorundam Neu-

trorum.

H;

2. I. Que-

Quædam prænotanda

Neutra sunt, ex quibus passiva fieri non possunt, ut *szolgálok* servio, *kevélykedem* superbio.

Neutra quædam, dum sunt simplicia, absoluta sunt, ut *Szál*, descendit: *futok*, fugio: composita, fiunt transitiva: ut *Meg-szálom* obsecro, *Meg-futom* præcurro, *meg-ülöm*, incubo, *által-járom*, pertransseo; *Meg-szállom a várat*,

Verba Neutra esse in triplici statu, ex tertia eorum persona agnosci potest. 1. sunt, quorum tertia persona est regularis; hoc est, formata à prima, depositâ ultimâ consonante cum præcedente eam vocali, ut *Szolgálok*, *szolgál*, servit. *Élek* vivo, *él*, vivit: hæc conjugantur regulariter per affixa primæ Conjugationis Activorum, sicut *Olvasok*, vel *Szeretek*.

Ea verò, quæ ex Neutris absolutis transitiva facta sunt, deduces per affixa secundæ Conjugationis, sicut *Olvasom*, ut *Meg-szálom*, &c. *Meg-szolgálok*: sic & *kivánom*, cupio: & similia.

2. Sunt, quæ tertiā personam singularem habent in *ik*, ut *Aluszom*, *aluszol*, *aluszik*. Domicilio: & hæc eadem habent affixa, quæ Passiva, si excipias Imperativum, Futurum Optativi, & Præsens Coniunctivi, in his enim affixum caret literâ *s*, Et Præteritum perfectum Inf-

Infinitivi quod Neutra non habent; Participium Præsentis temporis, quod Neutra habent, non autem Passiva.

In gratiam tamen hujus parvæ differentię ponentur Exempla compendiatæ, omiſſis particulis auxiliaribus, reliqua jungabis juxta formulam tertiæ Conjugationis. Differunt tamen verba Passiva à Neutris interjectione augmenti syllabici *tat*, vel *tet*.

3. Sunt Neutra, quæ tertiā personam singularem habent in *en*, *on*, *Lészek*, *Fio*, *leszsz*, *leszen*, & hæc plerumque sunt Anomala, saltem in paucis, de quibus specialiter agetur infra cap. 5. *Vagyon*, *Vonszon*. Quæ dupliciter dicuntur, ut *haragodom*, & *haragszom*, *cselekedem* & *cselekezzem*, in Præter. Imper. & Infin. conveniunt.

EXEMPLUM.

PRIMÆ CLASSIS.

Indicativi Præsens.

N. S. *Imádkozom*, Oro, *imádkozol*, *imádkozik*.

Præterita Indicat. Optat. & Coniunct.

Imádkoztam, Oravi, *imádkoztál*, *imádkozot*.

Præteritum Indicat. secundum.

Imádkozám, *imádkozál*, *imádkozék*.

Imperavi Præsens & Futur.

Imádkozzál, Ora. *imádkozzék*, *oret*.

Imádkozzunk, *imádkozzatok*, *imádkozzanak*.

Optativi & Conjunct. Imperfect.

Imádkoznám, Orarem, imádkoznál, &c.

Futurum Optativi & præf. Conj.

*Hogy Imádkozzam, ut Orem, imádkozzál, ores, imádkozzék, oret.**Hogy Imádkozzunk, ut Oremus, imádkozzatok, oretis, imádkozzanak, orent.**Vel Vajha imádkoznám, Utinam Orarem.**Aut Mikor imádkozom, Cùm Orem.*

Infinitivi præfens.

Imádkozni, Orare.

Participium.

*Imádkozván, imádkozó, Orans.**Sic alia in zem, ut Botrátkozom. Scandalizor, Czélozom, Collimo, &c.**Et in dom, ut Okoskodom, Ratiocinor. Támaszkodom Fulcio me, &c.*EXEMPLUM SECUNDÆ
CLASSIS.

Indicativi præfens.

N.S. Emlekezem, Recordor, emlekezel, emlekezik.

Præter. Indic. Optat. & Conjunct.

*Emlekeztem, Recordatus sum, emlekeztél, emle-*Præteritum Indic. secundum. *(kezet.**Emlekezém, emlekezel, emlekezek.*

Imperat. præfens & Futur.

*Emlekezzél, Recordare, emlekezzék.**Emlekezzünk, emlekezzetek, emlekezzenek.*

Optat.

Optativ. & Conjunct. Imperf.

Emlekezném, Recordarer, emlekeznél.

Futur. Optativi & Præfens Conjunct.

*Hogy Emlekezzem, ut Recorder, emlekezzél, recorderis, emlekezzék, recordetur.**Hogy Emlekezzünk, Recordemur, emlekezzetek, recordemini, emlekezzenek, recordentur.**vel Vajha Emlekezném, Utinam Recordarer.**Mikor Emlekezem, Cùm Recorder.*

Infinitivi præfens.

Emlekezni, Recordari.

Participium Præfentis temporis.

*Emlekezvén, emlekező, Recordans.**Sic desinentia in zem, ut Vétkezem Pecco, nevetkezem Rideo, &c.**Et in dem, ut Kedveskedem, Gratificor, telededem recumbo, &c.**Ex quibus possunt etiam fieri Mandativa, ut Imádkoztatom, facio orare, & Potentialia, ut Imádkoztathatom possum facere aliquem orare.**Verbum Hívok voco, tertiam personam habet hij, Præteritum hittam, Imperativum hij, Infinitivum hini, determinatè hívom, hívod, hija. sic szívok, sugo; vívok, Pugno; Fúok, vel fúvok flo, spiro, fú fiat, futtam, vel fútam, flavi, fúj fla, &c.*

CAPUT V.

De Verbis Anomalis.

Veniunt hoc nomine Neutra, 1. quorum tertia singularis exit in *ik*, & prima semper ferè in *m*, (nam *romlik*, *amluk* Ruit, & similia impersonalia sunt, vide pag. 131. non tertiæ personæ verborum *Omlok*, *romlok*, quæ sunt *Omol*, *romol*, Pazm. in Conc. pag. 725.)

2. Quorum tertia persona exit in *en*, (aut *on*, ut *vagyon*, *vonson*) & prima partim in *k*, partim in *m*, pro quorum notitia commodius ponentur nonnulla exempla, saltem per numeros singulares eorum temporum, ex quibus aliorum notitia haberi potest ex dictis.

CONJUGATIO VERBI.

Alusom Dormio.

Indicat. Præs. & Futur. si apponas *meg*.
Alusom, *aluszol*, *aluszik*, Dormio, is. &c.
Præter. etiam Opt. & Conj. cum auxiliaribus.
Aluttam, *aluttál*, *alut*. Dormivi, sti. &c.

Præteritum secundum.

Aluvám, *aluvál*, *aluvék*. Dormivi.

Imperativi Præsens.

Aludgyál, Dormi, *aludgyék*, dormiat.

Operativi & Coniunctivi imperfectum.

Vajha, l. *Mikor alunnám*, *nál*, *nék*. dormirem.

Infi-

Infinitivi præsens, & Imperfect.

Alunni,

Dormire.

Participium præsens.

Aluván, vel *aluvó*, dormiens.

Ejus mandativum *Aluttatom*, per Sync. *aluttom*, Facio dormire, Potentiale *Alhatom* Possum dormire.

Sic *Nyusom*, Quiesco, *nyúgettam* quievi, *nyúgvám* idem, *nyugodgyál*, quiesce, *nyúgodnám* quiescerem, *nyúgodni* quiescere, *nyúgodván*, vel *nyúgovó* quiescens. Mandativum ejus *nyúgotatom*, *nyúgtatom*, *nyúgotom*, facio quiescere. Potentiale, *nyúghatom*, possum quiescere.

Haragsom Irascor, *haraguttam* iratus fui, *haraguvám* idem, *haragudgyál* irascaris, *haragunni* irasci, *haraguván*, *haraguvó* irascens. Mandativum, *haraguttatom*, sed usitatus *haragitom*, Potentiale, *haraghatom*, Possum irasci.

Et per secundam clas. *Fekúszem*, vel *fekszem*, jaceo, *feküttem* jacui, *feküvém* jacui, *feküdgyl* jace, *fekünni* jacere, *feküvén*, vel *feküvó* jacens. Mandativum *fektetem*, facio jacere, Potentiale, *fekhetem* possum jacere.

CONJUGATIO VERBI.

Vonsom Traho, & quorundam aliorum.

Indicativi Præsens tantum.

N.S. *Vonsom*, Traho indeterminatè, *Vonszasz*,
vonson, N. P.

N. P. *Vonszúnk*, *vonszotok*, *vonszának*.

N. S. *Vonszom* determinatè *vonszod*, *vonsza*.

N. P. *Vonszuk*, *vonszátok*, *vonszák*.

Cætera supple ex *Vonok*, & *Vonom*.

Múlom, *Evanesco*, *múlsz*, *múlik*.

Válom, *Separor*, *válsz*, *válik*.

Botlom, *Cespito*, *botlatsz*, *botlik*.

Præterita: *Múltam*, *váltam*, *botlottam*.

Mulám, *válám*, *botlám*.

Optat. Imperf. *Múlnám*, *válnám*, *botlanám*.

Optat. Futur. *Múlyam*, *vályam*, *botlyam* &c.

Fénlem *Splendo*, *fénlesz*, *splendes*, *fénlik*,
splendet. *Fénlettem*, *splendui*, *fénlém* idem
fénlelly, *vel fénly*, *splendesce*, *fénleném* *splen-*
derem, *fénleni* *splendere*, *fénlő* *splendens*. Sic
Tündöklöm *splendo* &c.

CONJUGATIO VERBI

Léfszek Fio.

Indicativi Præsens, Imperf. & Futurum.

Léfszek Fio, *léfsz*, *léfszeshis*, *léfszen* fit.

Léfszúnk Fimus, *léfsztek* fitis, *léfsznek* fiunt.

Præterita Indic. Optat. & Conjunct.

Lettem Factus, a, um sum, *lettél* es, *lett*, l. *lőtt* est.

Lettúnk Facti, æ, a, sumus, *lettetek* estis, *lettek*.

Præteritum secundum.

Lők Factus, a, um, sum, *lől*, es, *lón*, *vel lén*, est.

Lónk Facti, æ, a, sumus, *lőtek*, estis, *lónék* &c.

Impe-

Imperativi præsens, & Futurum cum *Meg*.

Légy Faxis, *légyen* fit.

Legyúnk Simus, *legyetek* fitis, *legyenek* fiunt.

Optativi & Conjunctivi imperfectum.

Vajha *vel* *mikor* *Lennék*, *lennél*, *lenne*. *Fierem*.

Lennénk, *lennétek*, *lennének*. *Fieremus* &c.

Futurum Optat. & præsens Conj.

Hogy *Legyek*, *légy*, *légyen*, *ut* *Fiam*.

Vel *Vajha* *Lennék*, *lennél*, *lenne*. *Utin*. *Fiam*.

Infinitivi præsens.

Lenni, *Fieri*.

Participium præsentis temporis,

Lévén, *lévő*.

Participium præteriti.

Lett, *vel lőtt*. Factus, a, um, est.

Participium Futuri.

Léendő, *Futurus*.

Hujus Potentiale est *Lehetek*, Possum fieri;
& conjugatur per affixa primæ conjug. p. 79.
si addantur tertiæ personæ, nimirum *Lehet*,
idem faciendum cum alijs sequentibus Poten-
tialibus.

Porrò hæc tertia persona, *lehet* cum Ablati-
vis Pronominum primitivorum omnium per-
sonarum flectitur impersonaliter sic:

Lehet én tőlem, *te tőled*, *ő tőle*.

Potest fieri à me, à te, ab illo.

Lehet mi tőlünk, *te tőletek*, *ő tőlek*.

Potest

Potest fieri à nobis, à vobis, ab illis. Et sic per omnes modos finitos, & tempora.

At si vis omnes personas verbi Possum exprimere, uti apud Latinos, quando ponitur cum Infinitivo cujuscunque Verbi, ut Possum legere, non uteris verbo *lehet*, sed ex ultima ejus syllaba *het* (quàm ubi res exigit, in *hat* mutabis) facies tibi verbum Potentiale, juxta dicta pag. 116. v. g. *Olvashatok*, possum legere. vel *Olvashatom*, possum legere certam rem, & flectes illud per primam, hoc per secundam Conjugationem, idem facies cum Passivis, Mandativisque verbis.

Verbum *Lészek*, imitantur sequentia.

Tészek Facio, *tettem* feci, *tévék*, feci, *tégy* fac, *tennék* facerem, *tenni* facere, *tévén* *tévő* faciens.

Et in sensu determinato, *Tészem*, *tészed*, *tészni*, *tettem*, *tévém* feci, *tegyed*, *tedd*, fac &c. Potentiale *Tehetek*, Possum facere.

Sic *Tészek*, & *teszem* pono, *tettem*, *tévék*, *tévém* posui, *tegy*, *tegyed*, *tedd* Pone &c.

Víszek Fero, *vittem*, *vívék*, tuli, *vigy*, vel *vigy* fer, *vinnék* ferrem, *vinni* ferre, *víven*, *vívő* ferens, & determinatè *víszem*, *víszed*, *víszni*, *vittem*, *vívém*, *vigyed*, vel *vidd* &c. Potentiale *Vihetek*, Possum ferre.

Vészek accipio, *vettem*, aliqui *vőttem*, *vévék* accepi, hinc *vón* accepit Gen. 2. v. 21. & *vővé*, Gen. 24. v. 67. & in plurali *vőnek*, acceperunt, Gen.

Gen. 11. v. 29. *Végy* accipe, *vennék* acciperem, *Mikor véendek*, Cum Accepero, *véjendesz*

Exodi 29. v. 21. *Venni* accipere, *vévő* accipiens; & determinatè *Veszem*, *veszed*, *veszi*, Imper. *Vegyed*, vel *vedd*, & Potentiale *vehetek*.

Vészek pereo, cum suis compositis regulariter flectitur, *vészsz* peris, *vész* perit, *vészszel* peri, ejus Potentiale est *veszhetek*, possum perire.

Jővők venio, *jősz* venis, *jő* venit, *jöttem*, *jővék* veni, hinc *jőve* venit Gen. 20. v. 3. *jőj*, *jőszte*, *jőszteccze* veni, *jőjetek*, *jőszetek* venite: *jónék* venitem, *jóni* venire, *jővén*, *jövő* veniens, *jővendő* venturus, Potentiale *jóhetek* possum venire. *Jer* veni, *jertek* venite, *jerünk* eamus, *czeris* caret.

Sic *Szövők* texo, *szőttem* &c.

Sic *Fővők* Coquor, quod non videtur per omnes personas esse usitatum: usitatiores tamen sunt hæ: *Fő* Coquitur, *meg főtt*, *meg-főve* coctum est, *főjön* coquatur, *főni* coqui, *meg-van főve* coctum est. Sic alia similia.

Megyek Eo, *mégy* is, *megyen* it. *Megyünk* imus, *mentek* itis, *mennek* eunt. *Mentem* & *menék* ivi, *menny* i, *mennek* irem. *Menni* ire, *menvén*, *menő* iens, *menendő* itur. Potentiale *Mehetek*, possum ire. (rus.

Eredgy Ijai. 27. v. 5. *Eredgyetek* ite, *cateris* caret. *Híszek*, credo, *híszsz*, & *híszsz*, *híszen*; & determinatè *Híszem*, *híszed*: *hídig* crede, &c.

CONJUGATIO VERBI

Vagyok Sum.

Aliqua tempora accipit à Léšzek.

Indicativi præsens.

N. S. *Vagyok* Sum, *vagy* es, *vagyon* est.N. P. *Vagyunk* Sumus, *vattok*, estis, *vannak* sunt.

Præteritum perfect. & plusquamperfectum.

Voltam Fui, *vel* fueram, *voltál*, *volt*.*Voltunk* Fuimus; *vel* fueramus, *voltatok*, *voltak*, *vel* *voltanak*.

Præteritum secundum.

Valék Fui, *valál*, *vala*.*Valánk*, *valátok*, *valának*.*Vel* à Fio, *Lök*, *löl*, *lön*, &c.

Futurum à Fio.

Lészek Ero, *lészesz*, eris, *lészen* erit.*Lészünk* Erimus, *lésztek* eritis, *lésznek* erunt.

Imperativi præsens, & Futur. à Fio.

Légy te, *Sis*, *légyen* amaz, *fit*.*Legyünk* mi, *Simus*, *legyetek* ti, *legyenek* amazok.

Opativi præsens & imperfectum.

Vajha *Vólnék*, *Utinam* *Essem*, *vólnál*, *vólna*.*Vajha* *Vólnánk*, *Essemus*, *vólnátok*, *vólnának*.

Præteritum Plusquamperfectum.

Vajha *Voltam* *vólna*, *voltál* *vólna*, *volt* *vólna*.*Utinam* *Fuissem*, *fuiſſes*, *fuiſſet*.*vajha**Vajha* *Voltunk* *vólna*, *voltatok* *vólna*, *voltak* *v*.

Futurum à Fio.

Hogy *Légyek*, *ut* *Sim*, *légy* *ſis*, *légyen* *ſit*.*Hogy* *Legyünk*, *ut* *Simus*, *legyetek*, *legyenek*.*vel* *Vajha* *Lennék*, *Utinam* *ſim* *ex Imperf.*

Conjunctivi præsens.

Hogy *Legyek*, *ut* *Sim*, &c. *ut ſupra*.*vel* *Mikor* *Vagyok*, *Cum* *Sim*, *ex Præſ. Ind.*

Præteritum perfect. & Plusquamperfectum.

Mikor *Voltam* *vólna*, *Cum* *Fuiſſem*, *ut* *in Optat.*

Futurum à Fio.

Mikor *Léendek*, *Cum* *Fuero*, *léendesz*, *léend*.*Mikor* *Léendünk*, *léendetek*, *léendenek*.*vel* *ut* *Vulgò*, *Mikor* *Lészek*, *lészesz*, &c.Infinitivi præsens. *Lenni*, *Esſe*.Participij Futur. *Léendő*, *Futurus*.

PERIPHRAISIS VERBI

Habeo.

Senſum Verbi *habeo* Ungari efferunt per tertiam personam Verbi *Sum* utriusque Numeri, Dativum personæ possidentis, & Nominativum rei possessæ cum affixis personibus, sic

Res possessa in singulari.

vagyon *nékem* *könyvem*, *Est* *mihi* *liber*, *pro* *habeo* *librum*.

I

vagyon

Vagyon néked könyved, Est tibi liber.
Vagyon ő néki könyve, Est illi liber.
Vagyon nekünk könyvünk, Est nobis liber.
Vagyon néktek könyvetek, Est vobis liber.
Vagyon nekik könyvek, Est illis liber.

Res possessa in Plurali.

Vannak nekem könyveim, Sunt mihi libri.
Vannak néked könyveid, Sunt tibi libri.
Vannak néki könyvei, Sunt illi libri.
Vannak nekünk könyveink, Sunt nobis libri.
Vannak néktek könyveitek, Sunt vobis libri.
Vannak nekik könyvök, Sunt illis libri.

In Præterito *Voltak*, in Futuro *lesznek &c.*

Nota primò, si possessor exprimendus sit nomine, res possessa in plurali terminatur in *i*, ut *Vannak Királynak seregi*, Sunt Regi exercitus.

Nota secundò, si res possessa sit cum Adjectivo in numero singulari significante multitudinem, usitatioem esse tantum numerum singularem pro plurali, sic: *Vagyon száz aranyam*, quamvis & *Vannak száz aranyaim* dici possit, Sunt mihi centum aurei.

PERIPHRAISIS VERBI

Debeo.

Verbum *debeo* pro oportet, efferunt Ungari verbo *kell*, oportet; à *kellek* necessarius sum, Impersonaliter flectendo cum Infinitivo

nitivo cuiuscunque verbi, recipiente affixa personalia (juxta dicta pag. 100.) & flectitur per modos & tempora sequentia.

Imádkoznom kell, oportet me orare, & oportebit me orare; *kellet* oportuit, *kellene* porteret, *kellet volna*, oportuisset.

Quædam verba duplieiter habent præteritum, ut *Romol*, & *romlik*, a' *romlok*, vide p. 122. videntur talia verba secundum terminationem *ik*, impersonaliter moveri, sicut curritur, à curro; nam & significationem habent quasi passivam: sic & *lövöllek* à *lövök* Jaculor, *hamlik* ab *hámton* decortico, *telik* à *töltök* fundo, *Sérfik*, à *Sértem* ludo. A' *víz mennél magosabb helyről jó a' csíven*, annál jelleb *lövöllek*, Pazm.

Míg hamlik a' hárs-fa, addig *hámtd.* Prov.

Alias impersonalia prioribus personis carent saltem in eodem sensu, ut *Illik* decet, *illet* cum Accusativo, spectat, pertinet, & moventur sic: *Illik hozzád* decet te. *Illet tégedet* pertinet ad te. *Illet hozzád* decuit te. *Illetet tégedet* pertinuit. *Illeti fog hozzád* decebit. *Illetni fog tégedet*. *Illyék hozzád* deceat te. *Illessen tégedet* pertineat. *Vajha illenék hozzád*, *Vajha illetne tégedet*. *Illeti* decere. *Illetni* pertinere. *Illető* decens. ab *illetőm* tango.

Illet etiam in sensu determinato, ut *Istent illeti*, *illette*, *illetni fogja a' dicsőség*, ad DEUM pertinet, pertinuit, pertinebit gloria, seu DEI est, fuit & erit Gloria.

A P P E N D I X. DE METAPLASMO.

Quo ostenditur, unde sit, quod in nonnullis quidam discrepent.

QUOD Latinis Poëtis metri causâ permiffum est, vocibus interdum literas, aut syllabas addere, detrahere, in alias commutare, aut è proprio loco in alium transferre, hoc apud Ungaros etiam in sermone communi usu venit, sic:

PROTHESIS, hoc est, assumptio literæ, initio dictionis occurrit nonnunquam apud Ungaros in vocibus ab aliena lingua assumptis, quæ incipiunt à concursu asperiorum consonantium, ut *Eftván*, vel *István* Stephanus, à Græco Στέφανος, *Ispék* certi cibi genus cum larido, à Germanico Speck laridum, *Ispitály* Xenodochium, à Boëmico Espítál: *Istváza* & *estváza* custodiæ, à Straž Boëmico.

Nec facillè Ungari rure educati similes voces sibi peregrinas efferent, nisi præponant aliquam vocalem.

EPENTHESIS, hoc est, adjectio literæ vel syllabæ in medio dictionis, frequentissima est.

Primò in Genitivis *almájé*, pro *almái*; *elméjé*, pro *elmée*.

Secundò in his Accusativis, qui ante affixum

xum *t*, assumut literam *a*, vel *o*, vel *e*, ut *házt*, *házat*, *pók* aranea, *pokot*, *szék*, sedes, *széket*. Et in Accusativis pluralibus, ubi semper ante affixum *t*, assumitur litera *a*. vel *o*, vel *e*, ut *Almákat*, *székeket*, *tulkokot*.

Tertiò in his gradibus comparativis, *erősebb*, *alkalmatosabb*.

Item in verbis, quæ tertiam personam singularem modi indicativi temporis præsentis habent in duplicem consonantem, ut *Hallok*, audio, *hall*, audit: hæc enim ante affixa à consonante incipientia assumunt vocalem in his verbis *hallasz*, *hallanám*, *hallani*? vide pag. 76.

Nota tamen multos in communi sermone in his comparativis & verbis uti potius Syncope, & dicere v. g. *erősb*, *alkalmatosb*, *szólsz* pro *szóllasz*, *szólni* pro *szóllani*. Huc spectant *evet*, *evot*. pro *ett*, vel *ött*, comedit, *itt*, bibit.

Nicolaus Telegdinus etiam audaciores habet Epentheses, ut *Hogy halgatnájak az Isten igéjét*,

PARAGOGE, seu adjectio literæ aut syllabæ in fine vocis familiaris est infinitivis verbis, ut *Szóllania*, pro *szóllani*: loqui, *szeretnie* pro *szeretni*: amare. Nicolaus Telegdi etiam in modo Oportativo eâ utitur, ut pag. 303. *Adnája kegyelmes Isten*, pro *adná*. Etiam Kaldi habet, *Óhha azt kérnéje*. 2. Mach. cap. 4. v. 27.

Paragoge est, etiam in his *hozzája*, pro *hozzá* Gen. 19. v. 3. *immáron*, *régenten*, *aztot*, pro *immár*,

immár, végen, azt. Negyedig-iziglen Exod. 20. *Ű. s. három óráiglan.* tale Paragoge est in sequentibus; *halgathacza*, Tel. p. 302. *halgasshacza* p. 307. *győszteczse.*

APHERESIS, seu abjectio literæ initio vocis rarior est.

SYNCOPE, seu sublatio literæ aut syllabæ è medio vocis contingit in nominibus in *ny* terminatis ante affixa, ut *Afszszony*: *afszszonnak* Gen. 38. *Ű. 20.* ubi *y*, sublatum est. sic semita *ősvénnek* pro *ősvénynek* semitæ, *jővevény* advena, *jővevének* Exod. 23. *Ű. 9.* *ővel* cingulo, Exod. 29. *Ű. 9.* pro *ővel*, *halhéak* Job. 41. *Ű. 6.* pro *halhéjak*: sic *áldozd* pro *áldozzad*, in similibus enim nec sentitur defectus absentium literarum.

APOCOPE, seu subtractio literæ aut syllabæ in fine occurrit in adjectivis in exemplis, quæ relata sunt in nominibus compositis, ut *Tenger part*, *ember nyom*, &c. pro *tengeri part*, *emberi nyom* vide pag. 31. Item in Accusativis hifce, *engem*, *téged*, pro *engemet*, *tégedet*.

ANTITHESIS, seu positio unius literæ pro alia fit in articulorum Dativo, & Ablativo singulari, ut *annak*, *ennek*, *attól*, *ettől*, ab *az*, *ez*. Idem fit cum eorum compositis *amaz*, *emelz*. In Præteritis *híttam*, *szíttam*, *ab hívom*, *szívom*: sic *hínnám* vocarem, &c. Vide p. 121. sic *ettem*, *evém* comedi, *ittá*, *ivám* bibi, *enném* comederé, *innám*

innám biberem, *enni* comedere, *inni* bibere, quin & alia anomala, de quibus pag. 122. & sequentibus ferè non aliunde patiuntur anomaliæ, quàm literarum *sz*, aut *v*, ex themate, in alias commutationem.

In affixis præpositionibus *val*, *vel*, cum, *vá*, *vé*, quando enim hæc affixa adduntur vocibus in consonantem terminatis, tunc *v*, horum affixorum mutatur in talem consonantem, qualis præcedit, ut *Uraddal ne pöröly*: cum *Domino* tuo jure ne certes. *Vizzel elegyist birt*.

In his quoque Antithesis est: *szántalan*, pro *szamitalan*, *igazám* pro *igazán* Pazm. pag. 564 *Határozatlan*, pro *határozatlan*; *igasság* pro *igazság*.

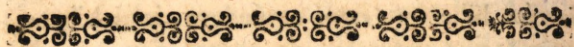
Subinde etiam casum pro casu positum invenies: ut *Viz-meriteni* Gen. 24. *Ű. 11.* pro *vizet meriteni*, *őkör hajtogatni*, *fulu-látni*. Pazm. pag. 737.

METATHESIS, seu transpositio literæ fit in Nominibus *álom*, *halom* &c. in Accus. sing. & toto plurali *álmat*, *álmok*. In verbis *Könyörgök*, *érzek* &c. in tertia persona, *könyörög érez*;

Imperativ. *könyörögj érezz*. Vide

pag. 19. 77.

Pars Quarta.

DE SYNTAXI.

CAPUT I.

§. I.

De duobus nominibus substantivis, substantivo cum adjectivo, & relativo cum antecedente.

Quotiescunq; duo nomina substantivorum diversarum in constructione ponuntur, effertur Genitivum Latinum Ungarico Dativo, hoc est, cum affixis, *nak*, *nek*, & alterum substantivum cum Pronomine possessivo tertiæ personæ, vide dicta part. 2. cap. 3. §. 2. nam eadem regulæ huc servantur, ut *Bornak árra*, vini pretium. *Vérnek sarcza*, sanguinis lytrum.

In declinando, Dativus ille, qui Latino Genitivo correspondet, manet invariatus, alterum autem nomen Declinationis variationem recipit, ut *Add-meg a bornak az árrát*, da vini pretium. At sæpe in Oratione (maximè ligata) omittitur affixum *nak*, vel *nek*.

idque

Idque primò quando Latino Genitivo respondens nomen substantivum habet affixum Pronominale possessivum, ut *Krisztus vére sarcza*, vel *Krisztus vérének sarcza*. *Péter lova hátárul szakasztotta nyakát*.

Secundò, quando Genitivus ille est nomen proprium, ut *Péter lova*, Petri equus.

Sic *Krisztus vére*, Christi sanguis, seu *Christusnak vére*.

Nonnunquam etiam his rationibus deficientibus omittuntur hæc affixa, ut *Királyok királya*. Pazman. pag. 471. *Gonosz a lelki ismertet mardozása*, pro *ismertetnek*, Malus est conscientie remorsus.

Quando in Latino sunt plures Genitivi rerum diversarum, apud Ungaros saltem unus principalis assumit affixum *nak*, vel *nek*: ut *Az Atyádfia vérnek szava kiált hozzám*; pro *atyádfiának vérének szava*: Vox sanguinis Fratris tui clamat ad me. Gen. 4. v. 10.

Contingit tamen utrumq; assumere, ut *Azon hónap huszon negyedik napjának estvéjéig*: usq; ad ejusdem mensis vigesimæ quartæ diei vesperam. Exod. 12. v. 18.

Horum substantivorum alterum contingit esse pluralis numeri, alterum singularis, ut *A' jó pásztor a juhoknak lelkéért vigyáz*. Paz. Bonus pastor pro ovium anima vigilat.

Megszabadultam a latrok kezéből: Liberatus

sum de latronum manu: *A' Király szabadított meg minket ellenségink kezéből.* 2. Reg. 29. §. 9.

Aliquando numero conveniunt, ut *Megszabadultam a' latrok kezeiből.*

In singulis exemplis substantivum Genitivo correspondens manet invariatur, alterum autem est capax declinationis & affixorum, v. g. præpositiones exprimentium, ut *Pharao tévé Josephet Egyptus földének gondviselőjévé.*

In substantivis continuatis alterum tantum nomen declinatur, & affixa recipit, ut *Mátyás Király, Rex Mathias, Mátyás Királyé &c.*

Quomodo verò substantivum nomen construatur cum nomine adjectivo, dictum est parte 1. cap. 4. §. 4. pag. 36.

Item quomodo ordinetur substantivum cū pronominiibus possessivis, fusè habes parte. 2. cap. 3. per totum.

De Relativo 'cum antecedente.

Relativum *ki, a' ki, mely, a' mely, a' mi,* Qui, quæ, quod, convenit cum antecedente in numero, ponitur verò in eo casu, quem suum verbum regit; generis non habetur ratio, ut *Isten lakik az égben, kit imádunk a' földön,* Deus habitat in celo, quem adoramus in terra.

Relativum, si substantivo præponatur, non ponitur aliud, quàm *mely, vel a' melly,* & tunc

more

more adjectivorum non variatur per casus, ut *A' mely ember látok, Péter az;* Quem hominem video, Petrus est.

Quædam spectantia ad regulam de relativis.

Post antecedens plurale, ponitur relativum etiam plurale, ut *Az úrnak minden bejszédit, mellyeket szólott, meg-cselekedgyük:* Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus. Exod. 24. §. 3.

Etiam post antecedens voce singulare, sed sensu plurale, ponitur, relativum plurale, ut *A' gazdag sok iót cselekedik, mellyekre a' szegénység nem bocsát.* Pazm. p. 595. *Ccsinály ötven arany karikát, mellyekkel &c.* Exod. 26. §. 6.

Si pro antecedente sint duo nomina substantiva singularis numeri conjuncta conjunctione *és, &*, relativum communiter est numeri pluralis, ut *Egy arany láncz, és egy poma gránát vala, mellyekkel fel ékesítetvén jár vala a' pap.* Exodi 39. §. 24.

Post substantiva duo rerum diversarum, si magis præcipuum sit numeri pluralis, etiam relativum erit numeri pluralis: ut *A' büntető csapások nagy voltából, mellyekkel Isten ostorozza a' hit szegőket, meg-tetozik a' bönnek nagy volta.* Pazm.

Relativa *a' ki, & a' mely, Qui, quæ, quod,* hæc ratione ferè ponuntur, ut *A' ki* ponatur post antecedentia nomina propria DEI, spiri-

spirituum, & hominum. Imò etiam post nonnulla appellativa personarum: ut *Ezeket mondgya az úr a' fiakról, és a' leányokról, a' kik helyben nemzettettek.* Jerem. 16. §. 3.

Post antecedens rei inanimatæ, aut non personæ, ponitur a' mely: ut *Meg ihattyátoké a' pohárt, a' mellyet én meg-íszom.* Matth. 20. §. 22.

Egyéb juhaim-is vannak, a' mellyek nem ez akorból valók. Joan. 10. §. 16.

Non tamen eâ necessitate, ut non etiam post hæc possit poni relativum a' ki, saltem rariùs: ut *Az a' tiszta hordó, a' kiben valamit töltesz, meg-nem eczetesedik.* Sic vertit quidam illud Horat. lib. 1. epist. 2. *Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis, acescit.*

Nincs oly ag lo, a' ki, pünkösdben nem hi-nyog. Proverbium.

De interrogatione & responsione.

Interrogatio & responsio casu consentiunt, ut *Kié a' tisztelet? Istene,* Cujus est honor?

DEI. *Kinek háttasz térdei?* Cui flectis genu? *Istennek,* DEO. *Ki szeretsz?* Quem amas? *Istent,* DEUM. Nisi respondendum sit pronomini- bus possessivis *Enyim, tiéd, miénk, tiétek, övék,* hæc enim cum substantivo in interrogatione præmissio casu conveniunt, ut *Kié ez a' könyv,* Cujus est hic liber? *enyim,* meus. Notandum tamen hic, aliquando responsionem fieri solo verbo &

bo & nullò casu: tunc si præcessit verbum indeterminate, respondebis verbo indeterminate, seu primæ conjugationis: ut *Tudozé leczkét?* Scisne lectionem? *tudok,* scio. *Tudozé deákúl?* scisne Latine? *tudok,* scio. Si verò in interrogatione verbum est determinati sensûs, etiam verbum in responsione erit determinatum, ut *Tudodé a' leczkédet?* scisne lectionem? *tudem,* scio.

C A P U T II. DE PROPRIA VERBORUM Constructione.

§. I.

De Constructione verbi Activi.

Verbum Activum regit post se casum Accusativum: ut *Irok levelet,* Scribo literas.

Hic animadvertite, quod si Accusativus verbi sit res aliqua determinata, juxta dicta pag. 93. te debere uti verbo habente affixa secundæ Conjugationis: ut *Irom ezt a' levelet,* scribo has literas.

Verba dandi, reddendi, committendi, declarandi præter Accusativum, habent etiam Dativum casum, ut *Adok néked könyvet;*

vet; Do tibi libram. *Vissza adom a' pinzedet;* Reddo tibi pecuniam tuam: *Ajánlom néked az én tanítványomat,* Commendo tibi discipulum meum. *Magyarázom néked az írást,* Explico tibi scripturam.

Alia verba, quæ apud Latinos præter casum Accusativum, etiam alios casus admittunt, ut sunt: accusandi, damnandi, absolvendi, monendi, emendi, vendendi, docendi, vestiendi, exuendi, petendi, auferendi, privandi, interrogandi &c. casus illos alteros efferunt beneficio affixæ præpositionis illius, in quam casus ille resolvi ferè possunt: nam aliqua salvâ Latini sermonis lege, Latinè in eas præpositiones, & casus resolvi nequeunt: porro præpositio quæcunque affigitur vocibus in recto sumptis cûsulvis numeri.

Verbi gratiâ: Verba accusandi, monendi, casum Latinum alterum, seu rei efferunt cum sequentibus affixis *ról, ról, rúl, rúl,* quæ Latinè significant de, ut *Joseph bé vádoló a' bátyait földte gonosz bűnről.* Gen. 37. v. 2. *Intlek erről,* moneo te de hoc.

Verbum demonendi easdem præpositiones habet, sed aliâ significatione, nimirum à, vel ab, ut *Le intlek arról,* demoneo te ab ea re.

Verba damnandi, æstimandi, docendi, casum rei efferunt cum affixis *ra, re,* ut *Igen rút halálra kárhoztassuk őtet.* Sap. 2. v. 20.

A' men-

A' mennyit érhet, annyira bocsúltessek. Lev. 27. v. 17. *Tudgyátok hogy tanítottalak titeket a' parancsolatokra, és igazságokra.* Deut. 4. v. 5.

Verba vestiendi, ornandi, volunt habere casum rei cum affixis *val, vel,* cum variatione litteræ *v,* juxta dicta pag. 135.

Bőrrel és hússal ruháztál-meg engem. Job. 19. 11. *Pelle & carnibus vestivisti me.*

Sequentia verba vestiendi, *öltözőm, ab öltöm, öltözködöm, övedzem,* ferè intransitiva sunt & Neutra apud Ungaros, & beneficio affixæ præpositionis *ba, vel be,* in casus transeunt, ut *Disserbe és ékecségbe öltöztél.* Psal. 103. v. 2.

At verba eorum mandativa transitiva sunt, & cum eodem affixo, ut *A' fiat-is öltöztessd gyólos köntösökbe, és övedzed bé az övel,* Exod. 29. v. 8.

Verba exuendi *Ki öltözőm, ki vetkőzőm, exue me,* similiter Neutra sunt, & intransitiva, quæ beneficio affixi *ból, ből, búl, búl* in casus transeunt, ut *Ki öltözik az öözüvegysége ruháiból.* Judit. 10. v. 2. *Vetkőzzél-le Jérusalem a' siralomnak hoszszú ruháiból.* Baruch 5. v. 1.

At horum Mandativa fiunt quoque transitiva, & præter Accusativum habent alterum casum cum ipsdem affixis, ut *Vetkeztesd-le őtet,* fac exui illum, *vel* exuas illum.

Verba absolvendi, liberandi, auferendi, privandi, petendi, præter Accusat. petunt alium casum

casum cum affixis *tól, tól, túl, túl, à vel ab*, ut
Es most fel-szabadítlak az adóktól. 1. Machab. 10. v. 29.

Az alamisna meg-szabadít a' haláltól. Tob. 12. v. 9.

Meg-foszták ötet fegyveritől, Spoliaverunt eum armis. 1. Reg. 31. v. 9.

Egy dolgot kérek tőled, Unam rem peto à te. 2. Reg. 3. v. 13.

At verba absolvendi non recusant affixum *ból, ból, búl, búl*: ut *Menelaust a' vétkekből meg-szabadítá.* 2. Machab. 4. 47.

A' gyalázat kötőléből oldozz-meg engemet. Tob. 3. v. 15.

Verbum interrogandi *Kérdem*, interrogo, Accusativum habet, ut *Kérd-meg a' papokat a' törvény felől.* Agg. 2. v. 12. sed sequentia verba interrogandi, *kérdezem, kérdezkedem, tudakozom*, Neutra sunt, & intransitiva, possunt tamen assumere casum cum affixis *tól, tól, túl, túl*.

§. 2.

De Constructione Verbi infiniti, & gerundiorum, ac supinorum circumscriptione.

Verba infiniti modi eisdem casus habent, post se, quos verba finita.

At Gerundia, & supina non habent Ungari, sed circumscribunt sic:

Gerun-

Gerundia in *di*, activæ significationis effertur per duo nomina substantiva rerum diversarum: v.g. Tempus flendi, & tempus ridendi Eccl. 3. v. 4. *Ideje a' sírásnak és ideje a' nevetésnek*: id est, tempus est flendus, & tempus est ridendus. Vel per verbum infinitivum, ut Sum cupidus tui videndi, *kívánlak látni*, cupio te videre. Vel per Conjunctionem *hogy* ut, & verbum modi Coniunctivi, ut Tempus est obliviscendi iniurias, *Ideje, hogy el-felejtse a' boszszúságot.*

Gerundia in *do*, activæ significationis effertur per participium præsens, ut Errando discimus, *vétvén tanulunk*, id est, errantes discimus.

Aut per nomina verbalia, cum affixa præpositione *ban*, vel *ben*, *in*, ut Piger in scribendo, *Ést az írásban*, id est, Piger in scriptione.

At Gerundia in *do*, quæ passionem significant, circumscribuntur per Coniunctiones *Ha, mikor, midőn*, & verbum passivum personale, ut Memoria excolendo augetur. *Az emlékezet, ha, vel mikor gyakoroltatik, nevededik.*

In *dum* per nomina verbalia, & affixam præpositionem juxta exigentiam. ut Ad pugnandum venisti; *Harczolásra jöttél*: quasi ad concertationem venisti. Vel verbum Infiniti modi, ut *Harczolni jöttél*, pugnare venisti. Inter certandum occubuit, *A' harczásban esett-el*, In certamine cecidis, vel in certamine occubuit, *Az harcban esett-el*. Verbum participiale in *dum*,

K

effertur

effertur Infinitivo cum affixis Pronominibus personalibus, & verbo *kell*. Ut moriendum tibi est, *Meg-kell halnod*. vide pag. 130.

Supina in *um* Infinitivo effertur, & suorum verborum casus habent, ut *Eo* sectum ligna, *Fát vagni megyek*. Ligna secare eo.

Supina in *u*, circumscribuntur verbali nomine, & affixo *ra*, vel *re*, *ad*: ut Dignus amatu, *Mélio a' szeretetre*.

§. 3.

De Constructione Verbi Passivi.

Verbum Passivum ex sola terminatione non dignoscitur ab alijs verbis, sed ex interjectis quibusdam literis passivæ vocis formativis, de quo vide supra pag. 103. Sed etiam sic convenit cum mandativis: nam *olvasztatom* legor, & *olvasztatom*, mando legi, vocis conveniunt: differentiam ergo certam accipere ex sensu; deinde etiam conjugationis alterius affixa habet Passivum, alterius Mandativum.

Verbum passivum habet post se casum Ablativum. ut Auferetur à vobis regnum DEI, *Elvételik ti tőletek az Isten országa*.

Si verbum activum præter Accusativum habuit alium casum, sive perse, sive beneficio præpositionis, habebit etiam passivum: ut Auferetur à vobis regnum DEI, & dabitur genti facienti fructus ejus, *Elvételik ti tőletek az Isten országa*,

szága, és adatik az ő gyölmöcsét hozó nemzeteknek. Et benefic. præpos. *Az ember a' munkára születtetik, és a' madár a' röptülésre*. Job. 5. 7. 7.

§. 4.

De Constructione verbi Neutri.

Verba Neutra aliqua ponuntur absolute, ut *'Elek vivo*; *ülök*: sedeo: Aliqua habent Dativum, ut verba favendi, juvandi, serviendi: ut *Kedvezek néked*, Faveo tibi. *Szolgállok néked*, Servio tibi.

Quædam habent Accusativum casum, ut *ort iszom*, viaum bibo. *Húst eszem*, carnem comedo. *Pallyát futok*, in stadio curro.

Aliqua autem beneficio præpositionum casus habent, quarum aliæ Ablativo Latino aliæ Accusativo gaudent: quæ præpositiones jam conjunctim affiguntur nomini: ut *Emlekezem Istenről*, meminî DEI, *Vízre szorítottam*, adactus sum ad aquam, bibendam scilicet: jam separatim, ut *szükségködöm ruházat nélkül*.

Notabilis tamen est observatio circa verba *Lészek, tészek, válom, választom, teremtem*, & similia, quæ quando significant quandam transmutationem petunt casum cum affixis *vá, vé*: ut litera *v*, subeat mutationem in literam præcedenti se similem, vide pagin. 135. ut *A' víz borrá vált*, Aqua facta est vinum: præcedente vocali integra manet; ut *Hamuvá lé-*

szink, siemus cinis; præcedente *y*, antecedens illud consonans geminatur, *Farkas baránnya vált*, Lupus agnus factus est. Sic *Királyá kenék Davidot*. 2. Reg. 5. v. 3. *Férfiuvá, és Aszszonyallattá teremté őket*, Gen. 1. v. 27.

Quæ apud Latinos Communia, aut Depo-
nentiæ verba sunt; ea apud Ungaros referuntur
partim ad Activa, *Pusztitom*, Depopulor: par-
tim ad Neutra, ut *Hizelkedem*, Adulor. Quæ-
dam de Neutris jam sub Activis dicta sunt, vi-
de pag. 73. 74.

§. 5.

De Constructione Impersonalium.

Quædam verba Impersonalia absolute po-
nuntur, ut *Eszik*, Pluit; *villámlik*, ful-
gurat.

Quædam Nominativum expresse habent an-
te se, ut *Hó, eszik*, Ningit; *jég eszik*, grandinat;
meny dörög, tonat.

Quædam præter Nominativum aperte, vel
occulte positum, habent Dativum, ut *Teteczik
nékem*, placet mihi.

Quædam Accusativum, ut *Tégedet illet*, ad
te spectat.

Quædam cum affixa præpositione casum e-
jusdem habent, ut *Illik a keresztyénhez mér-
téketessen élni*; decet Christianum temperate
vivere.

CAPUT III. DE COMMUNI VERBO- rum Constructione.

Quies in loco.

Non est eadem respondendi ratio apud Un-
garos ad interrogationes *Hol*, ubi, *konnét*,
unde; *hova*, quo? attendendum est verò
ad rationem non solum Nominum priorum
& appellativorum, sed etiam ad terminatio-
nem, & ad vocalium classes, maximè autem ad
consuetudinem.

Si igitur interrogatio fiat per Adverbium
Hol? ubi. Etiam nomina propria locorum va-
riè efferuntur v. g. aliqua primariarum Urbi-
um efferuntur casu Ablativo cum affixo *ban*,
vel *ben*, ut Ubi eras, *hol vóltál?* *Romában*, Ro-
mæ, *Constancinapolban*, Constantinopoli; *Bécs-
ben*, Viennæ. *NagySzombatban*, Tyrnaviæ; aliqua
verò etiam propria Civitatum petunt affixum
n, præcedente accentu, ea sunt quæ desinunt
in vocalem, ut *Nitrán*, Nitriæ; *Beszterczen*,
Bistriciæ. aliqua *on*, vel *en*; ea sunt, quæ desi-
nunt in consonantem, ut *Csanád*, Csanadinum
Csanádon, *Galgóc*, Galgocium, *Galgócson*.
Körmend, Körmendinum, *Körmenden*. Sic *Fü-
leken*, Filekini, &c.

Aliqua etiam *t*, cum, aut sine præcedente vocali, ut *Ungvárt* Ungvarini, *Győrót* Jaurini, *Fejervárt* Albæ, *Eperjest* Eperjesini. Quæ plerumque fiunt ad distinctionem aliorum locorum, sic, dicitur *Nitrán* Nitriæ ad distinctionem fluvij ejusdem nominis. *Fejervárt* Albæ, ad distinctionem arcis, & similia. Respondebis ergo ad interrogationem *Hól vóltál*, ubi fuisti? si nomine urbis, oppidi, pagi utaris, *vóltam Romában, Bécsben, Nitrán, Győrót, &c.*

Si autem nomine Regnorum, Provinciarum, Insularum respondere velis, respondebis nomine cum affixis *ban*, vel *ben*, seu casu correspondente Ablativo Latino cum præpositione *in*, ut *Hól vóltál? Magyar országban, Auszriában, Cyprus szigetében.*

Si respondendum erit nomine aliorum locorum, debes distingvere inter locum in quo, aut circa quem, aut super quem: Nam si vis respondere nominando locum in quo adhibebis *ban*, & *ben*, ut *A házban vóltam*, In domo fui. *A szőlőben vóltam*, In vinea fui. Si vis nominare locum super quem, uteris affixo *n*, cum apta vocali, si res exigat, ut dicitur pag. 163. ut *Házheán vóltam*, Fui super tecto. *A mezőn vóltam*. Fui in agro; quasi super agro. Si verò nomina locum significantia terminentur consonante, habebunt affixa *on*, vel *en*, ut *A kő falon*, in seu super muro.

Motus

Motus de loco.

SI interrogatio fiat per Adverbium *Honnét*, unde? & responsio per nomina propria urbium, oppidorum, pagorum, ijs nominibus, quibus parographo superiore usus es cum affixo *ban*, vel *ben*, hic uteris cum affixo *ból*, vel *ból*, ut *Honnét jósz? Romából, Bécsből*, unde venis? Româ, Viennâ. at quibus ibi usus es cum affixo *on*, vel *en*, aut *t*, hîc ijs uteris cum affixo *ról*, vel *ról*, ut *Honnét jósz? Nitraról, Győrről, Galgocsról*. unde venis? Nitriâ, Jaurino, Galgoczio, *Ungvarról*, Ungvarino.

Nominibus Regionum, Provinciarum, & Insularum uteris cum affixo *ból*, vel *ból*, ut *Magyarországból, Németországból, Erdélyből*.

Nominibus communibus locorum, si significetur motus ex loco, uteris cum affixo *ból*, vel *ból*; ut *A házból, kamarából*, ex domo, camera; si verò significetur motus de loco, quasi de super loco, addes affixa *ról*, & *ról*, ut *Honnét jósz? a toronyról, mezőről*, unde venis de turri, de agro.

Motus ad locum.

SI interrogatio fiat per *Hova*, Quo? responsio per nomina propria urbium, oppidorum, pagorum, in ijs nominibus, quæ superius habebant *ban*, vel *ben*, affixa, erit cum affixo *ba*, vel *be*, omisâ scilicet literâ *n*, ut quo

vadis? *Hova mégy, Romába, Bécsbe, Romam, Viennam*; at quæ nomina ibi habebant affixa *n, on, en, t, hîc*, habebunt *ra, vel re*, ut *Hova mégy? Cassára, Gálgóczra, Beszterezére, Ungvarra*. Quo is? *Cassoviam, Gálgoczium, Novisolum, Ungvarinum*. Quædam affixum *ré*, notant accentu, ut *Gyórré, Jaurinum*.

Nomina regionum & provinciarum habent affixa *ba*, vel *be*, ut *Német országba, Erdélybe megyek*, Eo in Germaniam, in Transylvaniam.

Nomina communia locorum, si velis significare in locum, habent, *ba, vel be*, ut *A' házba, a' pénzébe megyek*, in domum, in cellarium eo: si verò velis dicere super locum *ra, vel re*, ut *A' toronyra, a' mezőre megyek*. Eo ad currim, ad agrum.

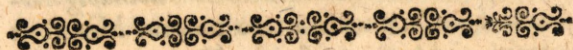
Motus per locum.

Si interrogatio fiat per Adverbium *Merre*, Qua? Omnibus nominibus sive proprijs, sive appellativis locorum, affige literam *n*, præpositâ vocali aptâ si necesse sit, & postpone separatim præpositionem *által*, per, ut *Merre mégy Constantinápolyba?* Quâ ibis Constantinopolim? *Budán által*, quasi per Budam. *Magyarországon által*, per Ungariam. sic & communioribus locorum nominibus uteris: ut *Merre mégy a' hegyre? a' kerten által, mezőn által*, Quâ ibis ad montem? per horum, per agrum.

Potesq; etiam uti affixis *ra, & re*, ut *Merre*

men-

menyek Romába? Quâ debeo ire Romam? *Bécsre, Kráncz országra*, quasi Viennam versûs, inde Carnioliam versûs.

CAPUT IV.

De alijs Casibus Verborum communibus.

De Dativo communi.

Quodvis verbum potest habere Dativum ejus personæ in cujus gratiam aliquod commodum vel incommodum fit, ut *Akár élünk, az Urnak élünk, akár meg-halünk, az Urnak halunk-meg*. Rom. 14. & 8. Sive vivimus, Domino vivimus. *A' ki másnak vermet ás, maga esik belé*. Prov. Incidit in foveam, quam fecit.

De Nominibus significantibus tempus, in Constructione usurpandis.

Nomina, quæ tempus significant sunt *Esz-tendő, Annus, hólnap, Mensis; hét, Septimana; nap dies, éy nox, óra, hora*, Partes anni sunt: Ver *Kikelet, Ástas nyár, Autumaus ősz, Hyems tél*. His possunt addi nomina Mensium, ut *Januarius Boldog-aszfzony hava, Februarius &c.*

Si ergo interrogatio fiat per Adverbium *Medig*, quousque, quamdiu, nomen temporis ponitur cum affixo *ig*, quod Latine significat usque ad, ut *A' ki méhemben kilencz holnapig hozdotalak*, Quæ te in utero novem Mensibus portavi. 2. Mach. 7. §. 27. Hæc tamen *Esz-tendõ*, *idõ*, mutant *õ*, in *e*: 'Es tejet három esztendeig adtam, & lac triennio dedi, Ibid.

His quoque Adverbij *Ma* hodie, *holnap* cras, *tegnap* heri, *holnap után*, post cras, *tegnap előtt*, nudius tertius: idem affixum additur, ut *Má ig*, usque ad hodiernam diem, *holnapig*, usque ad crastinum, at nomen *éj* nox, duo recipit primum *jel*, quasi *vel*, ut *éjjel*, alterum *ig*, ut *éjjel-ig* usque ad noctem: aliquando o-mittitur alterum: ut *Bõitolt negyven nap, és negyven éjjel*; Jejunavit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

Quædam subinde assumunt paragoricam syl-labam *lan*, ut *Ez más napiglan*, usque ad hodiernam diem.

At si interrogatio fiat per Adverbium *Mikor* quando, non uno modo fit responsio: nam hæc nomina *idõ* tempus, *esztendõ* annus, *holnap* mensis, *óra* hora, *szempillantás* momentu, *Kántor* quatuor tempora, Nomina mensium ut *Böldog-aszszony hava* Januarius, *Bõjt elõ hava* Februa-rius, *Bõjt más hava* Martius &c. assumunt affi-xum *ban*, aut *ben*, ut *Ez idõben*, hoc tempore
más

más esztendõben, alio anno; *harmadik holnap-ban*, tertio Mense; *ez órában*, hæc horâ &c. Hæc duo nomina partium anni, *tél* hyems, *nyár* æstas, modò assumunt *ban*, aut *ben*, ut *nyár-ban télben*, & modò *an*, aut *en*, ut *e'nyáron* hæc æstate, *az elmúlt télen*, elapsâ hyeme: aliæ duæ partes anni *tavas* ver, *ősz* autumnus as-sumunt affixa *val*, *vel*, cum mutatione *v*, in *s*, ut *tavasfeszal* in vere, *őszfeszal* in autumnno.

Adverbia *ma* hodie, *tegnap* heri, *holnap*, cras, *tegnap elõt* nudius tertius, *holnap után* post cras, absolute ponuntur, ut *holnap meg-láttya-tok az Isten dicsőségét*, cras videbitis gloriam DEI. Nomen *nap* dies, si illi præponatur arti-culus *ez*, *az*, aut adjectivum *holnap*, *tegnap*, &c. assumit affixum *on*, ut *ez napon*, hæc die, *tegnapi napon* hesternâ die: sic *Innep napon* die festo, si præponatur substantivum, ut *Karácson*, *húsvét*, *pünköszt*, more duorum substantivorum assumit affixum tertiæ personæ *ja*, ut *Karácson napja*, & tunc ad modernum statum assumit e-tiam affixum *n*, ut *Karácson napján*.

Nomen *éj* nox accipit affixum *vel*, cum mu-tatione *v*, in *j*, ut *éjjel*, de nocte: *reggel* manè, quasi *regvel*, *estve* vesperti, à verbo *esem*, quasi cadente sole. *Vírrattára* diluculo, ex præterito *vírat*, & affixis *a*, & *ra*, ut *holnap vírrattára* cras diluculo.

Nomina feriarum, ut *Hétfõ* Dies lunæ, *kedd*,
dies

dies Martis &c. assumunt *n*, cum competente vocali, ut *Hétfón*, die Lunæ, *kedden* die Martis, &c. Si importetur significatio præpositionum circiter, circa, intra, ante, post, &c. uteris dicendis de Præpositione.

De loci distantia.

Distantiam loci exprimes Ungaricè interrogando, si termino ad quem affigas particulam *hoz*, vel *hez*, ad; & interrogationem formes primò per nomina dimensionis substantivè sine superaddito ullo affixo, ut *Hány, mely föld Posony Bécs-hez?* Quot sunt milliaria Posonio Viennam? Responsio fit etiam per nomen dimensionis sine affixo ullo, ut *Tíz mely föld*, decem milliaria.

Secundò si nomen dimensionis in interrogatione proferas cum affixa syllabà *nyi*, quasi adjectivè, ut *Hány mely földnyi Posony Bécshez?* & responsio fit simili phrasi, *tíz mely földnyi*, sic *hány puska lövésznyi*, vel *hány kő hagyításnyi*, vel *hány hold földnyi a város a várhoz*, Quot ictibus sclopi, quot jactibus lapidis, quot jugeribus distat Civitas ab Arce? Respondetur eadem phrasi, *két puska lövésznyi &c.*

Tertiò potest fieri interrogatio, ut sic adjectivè formato nomini dimensionis, affigatur particula *ra*, vel *re*, ad; ut *Hány mely földnyire vagyó Posony Bécshez?* quot milliaribus distat Posoniû Viennam?

ennâ? & similibus cadentijs respondetur, *Tíz mely földnyire &c.*

De ijs, quæ respondent Latinis Ablativis instrumenti, causæ, modi, excessûs, pretij.

Nomina instrumentum, modum, significantia ponuntur cum affixo *val*, aut *vel*, sed litera *v*, subit mutationem, vide pag. 163. ut *Kaszával, fejszével vágni*, Falce, securi secare: *Békével szenvetni*, cum pace ferre. Sed Ablativus causæ mutatur in casum cum particula *miatt*, propter; ut *Dolore tabesco*, *Fájdalom miatt epedek*.

Nomina, quibus significatur excessus, quo una res aliâ altior, longior, latior, aut profundior est eadem affixa *val*, aut *vel* habent, eo modo, quo instrumentorum nomina, sed nomen rei, cum qua fit comparatio assumit affixum, *nál*, vel *nél*, ut *Péter magasság nál egy araszszal*, Petrus est altior Paulo unâ spítamâ. *Egy posztó széleseb másnál egy singgel*, unus pannus latior est altero unâ ulnâ.

Nomina pretij, quæ apud Latinos in Ablativo ponuntur, si in vocalem desinunt, assumunt affixam literam *n*, si in consonantem, syllabam *on*, aut *en*, ut *Vettem lovát bízán*, Emi equum tritico. *Vettem kertet tíz aranyon*, Emi horrum decem aureis.

Verbum valeo, in sensu æstimationis, Ungaricè

garicè effertur verbo *érek*; & hoc regit Accusativum casum, ut *A' föld, mellyet kérsz, négy száz. exist. siklust ér.* Gen. 23. 15.

De Constructione participiorum, & verborum paucorum, quæ infinitivum petunt.

Participia eisdem casus petunt post se, quos verba eorum, ut *Irok levelet*, Scribo literas, *írván levelet*, scribens literas &c.

Participia præsentis temporis quæ in o, vel d desinunt, si in nomina transeunt, more eorum construuntur, ut *Isten igéjének halgatója*, Auditor verbi Divini. *Istennek szeretője*, Amator DEI.

Quædam verba finiti modi, ut sunt *kezdek*, vel *kezdem* incipio, *szoktam* solitus sum, (nam hoc in præsentis non faciliè auditur) *akarok* volo, *kivánok* cupio, amant post se verba infiniti modi etiam sine affixis personalibus, ut *kezdek járni*, incipio ambulare, *akarok írni*, volo scribere. Vide an sint imitandi, qui dicunt v. g. *akartam mondanom*, volui dicere, secus est de verbo *kell*, pro debeo, de quo vide pag. 100. & 130.

De quibusdam adjectivis, quæ certos casus regunt.

Adjectiva, quæ ad laudem referuntur, item adjectiva copiarum petunt casum cum affixis *val*, aut *vel*, cum mutatione li-

teræ

teræ v, qui casus respondet Latino Ablativo, ut *Tekéntetes bölcsősséggel*, Spectabilis sapientiâ. *Teli búval*, plenus anxietate. Sed ea, quæ ad laudem spectant elegantius efferuntur cum terminatione nominum in *ú*, vel *û*, ut *'Ekes abrázatú*, Elegantis faciei; *Szép elméjû*, Pulchri ingenij.

Adjectiva vituperij: ut *útálatos*, rû, & cætera possunt poni cum iisdem particulis *val*, & *vel*, sed etiam cum affixis *tól*, *tól*, *túl*, *túl*, à vel ab. *miatt*, propter; ut *Rû a' fekélytől*, vel *a' fekély miatt*, turpis est ob ulcus, sed elegantissime cum terminatione in *ú*, vel *û*, ut *útálatos orczájû*, Abominabilis faciei.

Nota circa hæc adjectiva laudis & vituperiorum quæ Latine includunt expressè verbum *Sum*, quòd apud Ungaros illud non exprimitur quàm diu est constructio in tempore præsentis, Modi Indicativi, v. g. *Nagy tudományú ember*. Est magnæ scientiæ homo, sic *édes ízû az Isteni felelem*, dulcis saporis est timor DEI. Sed si ad alia tempora transeat, exprimi debet: ut *Joseph szép orczájú, és tekintetû vala*, Gen. 34. v. 6. Erat Joseph pulchrâ facie, & decorus aspectu.

Idem est de verbo *Sum*, quando apud Latinos in præsentis tempore habet utrinque Nominativum ad eandem rem pertinentem, ut *A' barag, és a' kívánság rosz tanácslók*, Ira, & cupiditas sunt mali consiliarij. Salustius.

Nj6

Nisi prior Nominativus sit pronomen primæ aut secundæ personæ, ut *Te vagy nagy ember*, tu es magnus homo: sic & in priori, *Te szép erkölcsű vagy*, Tu es pulchrorum morum.

Adjectiva privationis, ut *üres* vacuus, *tiszta* pro vacuus, *szabad* liber, *idegen* alienus, habent casum cum affixis, *tól, től, tül, túl*, correspondentem Ablativo Latino cum præpositione à vel ab, ut *Szabad a szolgálattól*, liber à servitute. *Idegen a bűntől*, alienus à peccato.

Adjectiva, quæ scientiam, participationem, & ei contrarium significant, ut *Tudós* gnarus; *tudatlan* ignarus, *részes* particeps, *részetlen* non particeps: habent casum cum affixis *ban*, vel *ben*, ut *Tudós a dologban* gnarus rei, *részes a lopásban* particeps furti, sæpe præpositio *ben* in, ponitur sine nomine, & tunc assumit affixum pronominale tertiæ personæ, ut *Részes benne*, est particeps ejus.

Adjectivum similitudinis *Hasonló*, petit nomen illud, cui sit assimilatio, cum affixo *hoz*, vel *hez*, ad; ut *Hasonló mennyeknek országa az el-reitetett kincshez*, Simile est regnum cælorum thesauro abscondito. Matth. 13. ac si terminus similitudinis sit Pronomine exprimendus, ut similis mihi, tibi, illi, &c. tunc ipsa præpositio *hoz*, assumit affixa pronomina personalia, ut *Hasonló hozzám*, *hozzád*; pro dissimilitudine usus est ejusdem adjectivi, præposita particula *nem*, ut *Nem hasonló hozzám*. Adje-

Adjectiva *alkalmatos* aptus, *alkalmatlan* ineptus, *méltó* dignus, *méltatlan* indignus, elegantius recipiunt casum cum affixis *ra*, *re*, ad; ut *Alkalmatos, alkalmatlan, a tanulásra*, aptus, ineptus ad studendum. *Méltó a dícséretre*, dignus laude.

De adjectivis generalium dimensionum.

Adjectiva generalium dimensionum sunt, *Magas* altus, *mély* profundus, *széles* latus, *hosszú* longus: & nomina particularium sunt *Arasz* spitama, *láb* pes, *könyök* cubitus, *öl* orgia &c. Circa hæc quæstio potest poni ijs modis, quibus superius de distantia, v. g. 1. *Hány könyök a kő fal hossza?* quot sunt cubiti longitudinis muri? & simili modo respondetur, *száz könyök*. 2. *Hány könyöknyi a kő fal hossza?* Respondebis *száz könyöknyi*. Sic, *A barkának hossza száz könyöknyi legyen*. Gen. 6. v. 15. 3. Ut affigatur adhuc *ra*, vel *re*, & tunc addenda erit etiam hæc particula *való*, ut *Hány singnyire való gyölcs ez*, quot ulnarum est hæc syndon? Respondebis, *száz singnyire*.

De Comparativorum, & Superlativorum Constructione.

Comparativa petunt casum comparisonis cum affixo *nál*, vel *nél*; & respondet Latino Ablativo, ut *Isten magassabb az ég-nél*. Job. 11. v. 8. dici etiam potest, *hogy sem az ég*, quàm cælum.

Superlativa Genitivum Latinum resolvunt in præpositionem *között* inter, & ejus casum, ut Sol est pulcherrimus syderū, *A'n p leg-szebb a csillagok között*. Sæpe superlativus assumit per Paragogen *ik*, ut *A' szép virágoknak leg-szebbike a rósa*, pulchrorū floriū pulcherrima est rosa.

CAPUT V. DE PRÆPOSITIONE.

NOtitia Præpositionum est compendium totius Syntaxis, quoad Verborum constructionem. Nam præter verba, quæ Accusativum & Dativum regunt, omnes aliæ verborum constructiones solo annexæ præpositionis adminiculo fiunt: sunt autem duplices, separatae, & conjunctæ, & nominibus postponuntur, unde rectius dicerentur postpositiones.

Separatim Nominibus, Pronominibus, & Participiis postponuntur. *Alat, alatt*, sub intra; *által* per, *ellen* contra, *előt, előtt* ante, coram: *felől* de, *felet, felett, fölött* supra; *gyanánt* secundum, juxta: *innen* cis, *kivől* extra, præter; *környül, körül* circum, circa; *közel* prope, *közöt, között*, inter; *mellet* penes, *meszsze* procul, *miat, miatt* propter; *nélkül* sine, *szerént* secundum, *után* post. Conjunctim, aut saltem mediantes transversâ virgulâ *bá*, vel *be* in, cum verbis motus; *ban*, vel *ben*, cum verbis quietis; *ból, ből, búl*,

búl, búl, ex, *ért* pro, propter; *hoz, hez, ad*; *ig* usq; ad, *kor* circiter, circa; *ként, kint*, secundum, *nál, nél* apud; *n, en, on*, Latine in, super; *ra, re, ad*; *ról, ról, rúl, rül* de, ex: *tól, tól, túl, túl, à*, vel ab; *val, vel* cum: *vá, ve*, in conversivum. sed horum *v*, migrat in consonantes similes antecedentibus, vide pag. 135.

Ex Latinis Præpositionibus advertes, in quem casum Latine resolveri debeant præpositiones Ungaricæ.

Sequentes tamen *innét, túl, belől, kívül, alól, fellyül*, subinde nominis præcedentis aliquam mutationem petunt, nimirum ut terminetur in *n*, aut *en, on*; ut *Dunán innét, dunán túl*, cis, & trans Danubium, & tunc ponuntur separatim.

Meszsze procul, & *közel* prope, nominibus præponuntur, & *meszsze* petit Ablativum cum præpositione *tól, tól, à* vel ab: ut *Nem meszsze esik az álma fájától*, Non procul à proprio stipite poma cadunt. *Közel* verò cum affixo *hoz, hez*, ut *Közel vagyok az úr mindenhez kikötet segítségül hívák*, Prope est Dominus omnibus, Plal. 144. v. 18.

Quædam aliæ etiam Præpositiones præponuntur, sed solum verbis in compositione. ut sunt *El, fel, le, bé, ki, meg*, ac *kivül, belől, elől, hátul, környül*, potius Adverbia sunt, de quibus vide pag. 75.

Quomodo Præpositiones Ungaricæ recipi-
ant Pronominalia affixa vide pag. 69.

C A P U T IV.

DE ADVERBIORUM, INTERJE-
ctionum, & Conjunctionum

Constructione.

DE his orationis partibus quo ad Syntaxim
vix est aliquid dicendum, cum propter
has nulla fiat variatio, sive in Nomi-
nis, sive in Verbis; non videtur tamen esse o-
mittendū, quomodo Adverbia formari possunt
ex alijs partibus orationis, maximè ex nomi-
nis adiectione affixi *ül*, vel *ül*, ut *Deakül* Latine,
hátul à tergo: sic & alia juxta classem voca-
lium, *Magyarül* Ungaricè, *emberül* humanè.

Item adiectione affixi *an*, *on*, ut *hasznossan*,
vel *hasznosan*.

Item *en*, ut *Szerencsésen*, Et ex Præpositio-
nibus cum affixis *ól*, *ól*, *ül*, *ül*: ut *Alól* internè,
elól ante: *fellyül*, vel *fölyül* supernè: *altalýában*
rectè, est à Præpositione *által*, affixo tertiæ per-
sonæ *ya*, *általýa*, & Præpositione *ban*, *általýában*.

P R A X I S.

SI dicta ad praxim reducere cupis, & facere
constructionem aliquam, vel periodum,
accipe primò quodcumq; verbum cum suo
Nominativo, quem habet ante se, & Accusati-
vo, quem habet post se, v.g. Miles portat gladi-
um;

um; quia Ungari plerumque appellativis à con-
sonante incipientibus præponunt vocalem *a*, &
à vocalibus articulum *az*, (literæ *h*, alij præpo-
nunt *a* alij *az*, aurium judicium adhibeto) dices,
A' vitéz hórdoz kardot: si vis dilatare constru-
ctionem, potes nomini *vitéz* addere adjecti-
vum, ut Bonus miles portat gladium, *A' jó vi-
téz hórdoz kárdot*, adjectiva enim nullam mu-
tationem subeunt, vide pag. 37

Vis addere substantivo Miles *vitéz*, aliud sub-
stantivum rei diversæ, ut Bonus miles Cæsaris,
Genitivum Cæsaris reddes Ungarico Dativo, &
nomini *vitéz* addes affixū pronominalc *e*, juxta
regulam datam p. 136. & dices: *A' Császárnak
jó vitéze kardot hórdoz*, vis addere casum aliquē
cum Præpositione, v. g. in latere, nomini *oldal*
latus, affiges *án*, juxta regulam datam pag. 163.
& dices: Cæsaris bonus miles portat in latere
gladium: vis aliquo Adverbio augere constru-
ctionem, v. g. Cæsaris bonus miles semper por-
tat in latere gladium, similiter tantum interpo-
nas adverbium *mindenkor*, adde Præpositionem
cum suo casu, in latere ut: *A' Császárnak jó vi-
téze mindenkor kardot hórdoz az oldalán*. Vis
transire ad constructionem aliam ope alicujus
particulæ conjunctivæ, v. g. ut sit securus; Hic
te præmonitum volo.

Ut scias in quo modo, aut tempore debeas po-
nere verbum adnectendæ constructionis, debes
attendere ad tempus prioris constructionis. Nā

Nam post præsens Indicativi sequitur præsens Coniunctivi, ut *Kérlek hogy halgass*, Rogo te ut taceas. Post perfectum & imperfectum Indicativi sequitur serè semper imperfectum Coniunctivi, ut *Rogavi te ut taceres*, *Kértelek hogy halgatnál*.

Post Plusquamperfectum Indicativi, plusquamperfectum Coniunctivi, ut *Rogavissem te*, ut ad me venisses, *Kérlek volna, hogy hozzám jöttél volna*.

Post Futurum Indicativi pones Futurum Optativi, quod est voce simile præsenti Coniunctivi, ut *Kérni foglak, hogy jőj hozzám*, Rogabo te ut venias. dico Futurum Optativi, nam importatur tempus Futurum, ergo non debet poni præsens Coniunctivi, sed nec Futurum Coniunctivi: in præsenti ergo constructione: Cæsaris bonus miles semper gladium portat in latere, ut securus sit, dices: *A' Császárnak jó vitéze mindenkor kardot hordoz az oldalán, hogy bátorságos legyen. Légyen est Præsens Coniunctivi*, quia portat etiam est præsens Indicativi, & interjectis beneficio præpositionum alijs casibus, *hogy mind otthon, mind pedig a mezőn bátorságos legyen*, ut *Tam domi, quam in campo sit securus*.

